

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

סדרת
חרדים
בישראל

שנתון החברה החרדית בישראל

2024

גלעד מלאך | לי כהנר

שנתון החברה החרדית בישראל

2024

גלעד מלאך | לי כהנר

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

עריכת הטקסט: לילך צ'לנוב
עיצוב הספר: סטפני ורותי עיצוב
ביצוע גרפי: נדב שטכמן פולישוק
הדפסה: גרפוס פרינט, ירושלים

רכז המערכת ואחראי הנתונים: משה בכר
עיבודים סטטיסטיים: גבריאל גורדון ורועי קנת פורטל

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר ידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר בספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

מסת"ב 0-476-519-965-978

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לדמוקרטיה (ע"ר) תשפ"ה/2024
Copyright © 2024 by The Israel Democracy Institute (RA)

המכון הישראלי לדמוקרטיה
רח' פינסקר 4, ת"ד 4702, ירושלים 9104602
טל': 02-5300888
אתר האינטרנט: www.idi.org.il

להזמנת ספרים:

החנות המקוונת: www.idi.org.il/books
דוא"ל: orders@idi.org.il
טל': 02-5300800

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא מוסד עצמאי א־מפלגתי, מחקרי ויישומי, הפועל בזירה הציבורית הישראלית בתחומי הממשל, הכלכלה והחברה. יעדיו הם חיזוק התשתית הערכית והמוסדית של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, שיפור התפקוד של מבני הממשל והמשק, גיבוש דרכים להתמודדות עם אתגרי הביטחון מתוך שמירה על הערכים הדמוקרטיים וטיפוח שותפות ומכנה משותף אזרחי בחברה הישראלית רבת הפנים.

לצורך מימוש יעדים אלו חוקרי המכון שוקדים על מחקרים המניחים תשתית רעיונית ומעשית לדמוקרטיה הישראלית. בעקבותיהם מגובשות המלצות מעשיות לשיפור התפקוד של המשטר במדינת ישראל ולטיפוח חזון ארוך טווח של תרבות דמוקרטית נכונה לחברה הישראלית ולמגוון הזהויות שבה. המכון שם לו למטרה לקדם בישראל שיח ציבורי מבוסס ידע בנושאים שעל סדר היום הלאומי, ליזום רפורמות מבניות, פוליטיות וכלכליות ולשמש גוף מייעץ למקבלי ההחלטות ולציבור הרחב.

המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא זוכה פרס ישראל לשנת תשס"ט על מפעל חיים – תרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

שנתון זה רואה אור הודות לתרומתן הנדיבה של קרן דיאן וגילפורד גלזר, קרן ראסל ברי, קרן רוזלינד וארתור גילברט וקרנות אנונימיות.

This report was made possible by the generous support of the Diane and Guilford Glazer Foundation, the Russell Berrie Foundation, The Rosalinde and Arthur Gilbert Foundation and anonymous foundations.

תוכן העניינים

7

דברי הקדמה

9

פרק א: אוכלוסייה

9

א.1. גודל האוכלוסייה

10

א.2. גיל האוכלוסייה

12

א.3. פרייון

13

א.4. תחזית אוכלוסייה

14

א.5. מצב משפחתי

15

א.6. התפרושת הגאוגרפית של המגזר החרדי

19

לוחות אוכלוסייה

25

פרק ב: חינוך

26

ב.1. תלמידות ותלמידים (לפי פיקוח)

27

ב.2. בחינות בגרות

30

ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים

31

ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה

33

ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל

34

ב.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה

36

ב.7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית

38

לוחות חינוך

43

פרק ג: רמת חיים

44

ג.1. תחולת עוני

46

ג.2. ביטחון תזונתי

46

ג.3. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי

48

ג.4. בעלות על דירה

49

ג.5. מחזיקים ברישיון נהיגה

50

ג.6. זמינות רכב

52

לוחות רמת חיים

56

פרק ד: תעסוקה

56

ד.1. שיעורי תעסוקה

58

ד.2. הכנסה חודשית

60

ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

64

לוחות תעסוקה

69

פרק ה: אורחות חיים

69

ה.1. שירות צבאי ושירות לאומי-אזרחי

71

ה.2. שימוש באינטרנט

73

ה.3. חופשה בארץ ובחו"ל

74

ה.4. התנדבות

75

ה.5. תרומה כספית

76

ה.6. בחירות לכנסת

82

לוחות אורחות חיים

85

פרק ו: בריאות

85

ו.1. עמדות בנושא בריאות

87

ו.2. בדיקות ורפואה מונעת

90

ו.3. אורח חיים בריא

93

ו.4. מידע בריאותי וביטוחי בריאות

96

לוח בריאות

98

צוות המחקר

"שנתון החברה החרדית בישראל" מבקש להציג תמונת מצב כוללת של החברה החרדית בימים אלו ולתת מידע על המגזר החרדי, ששיעורו מאוכלוסיית המדינה בשנת 2024 הוא 14%. שמונת השנתונים (שראו אור בשנים 2016-2023) יצרו מהפכה בחקר החברה החרדית בישראל. בפעם הראשונה כונסו יחדיו שלל נתונים על הדמוגרפיה החרדית, דפוסי הבחירות לכנסת של קבוצה זו, מערכת החינוך שלה, דפוסי התעסוקה, היקף העוני, רמת החיים ואורחות החיים שלה. הלוחות והתרשימים בשנתונים מציגים, בצד נתוני עבר, את הנתונים העדכניים ביותר – כדי שיהיה אפשר להבין את המצב הקיים ובה בעת ללמוד על מגמות השינוי לאורך זמן. בעקבות זאת הפך שנתון החברה החרדית למקור מידע מרכזי עבור מעצבי מדיניות, חוקרים ואנשי תקשורת, וגם עבור גורמים מתוך החברה החרדית.

שנתון זה, כקודמיו, מציג עובדות ומפרש אותן ללא משוא פנים לתועלת המשתמשים בו. המעיינים בשנתון יכולים לקבל תמונה מקיפה ועדכנית של החברה החרדית בישראל בשנת 2024 ושל המגמות והתהליכים המתרחשים בה. בכל אחד מששת פרקי השנתון התמקדנו בנושאים שנראו לנו החשובים ביותר לכלל העוסקים בחברה החרדית. כדי למקד את המבט, מצד אחד, ומצד שני, לספק את התמונה המלאה בתחומים חשובים, שיבצנו בכל פרק תרשימים גדושי מידע ונתונים וכן לוחות בסוף כל פרק. באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה מוצגים הלוחות המלאים בכל הנושאים המופיעים בשנתון, לוחות רבים נוספים לתועלת החוקרים בתחום, וכן הסבר מתודולוגי והגדרות של כל הנושאים בשנתון.

כמו בכל שנתון, גם השנה הוספנו פרק חדש (פרק ו). הפרק, המבוסס על הנושא המתחלף בסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), עוסק בבריאות ובאורח חיים בריא, בתפיסת העולם של הנסקרים בנושא הבריאות הפיזית והנפשית שלהם, בדפוסי התזונה שלהם, בבדיקות רפואיות, בפעילות גופנית, בביטוחים רפואיים ובזמינות של מידע רפואי.

בעת סיום העבודה על השנתון הזה מלחמת חרבות ברזל עודנה נמשכת. למלחמה יש, כמובן, השפעות על החברה החרדית ועל יחסיה עם כלל החברה בישראל – ועל חלקן עמדנו כבר בשנתון זה.

השנתון הוא תוצר של התוכנית "החברה החרדית בישראל" הפועלת במרכז ג'ייקובס לחברה משותפת במכון הישראלי לדמוקרטיה. עיקר עיסוקה של התוכנית הוא חקר המגמות בחברה החרדית ועיצוב מדיניות ציבורית לשילוב החרדים בחברה הישראלית. אנו מקווים כי הצלחנו גם הפעם להעלות שאלות חדשות על החברה החרדית בישראל ואף לתת להן מענה מקיף.

ד"ר גלעד מלאך | ד"ר לי כהנר

עורכי השנתון

המכון הישראלי לדמוקרטיה

דצמבר 2024

קצב הגידול של האוכלוסייה החרדית הוא המהיר ביותר במדינות המפותחות, ומכאן שגם בישראל. הגורמים לקצב הגידול המואץ הזה הם שיעורי פריון גבוהים ותנאי רפואה ומחיה מודרניים. גיל הנישואים הצעיר בחברה זו ומספר הילדים הגדול במשפחה תורמים גם הם לגידול המהיר – כ־4% בשנה. אחת התוצאות של קצב גידול זה היא שהאוכלוסייה החרדית הישראלית צעירה מאוד – מחצית ממנה הם בני פחות מ־16. ניתוח הדפוסים של התא המשפחתי החרדי בעשור האחרון מראה על ירידה קלה בשיעורי הפריון, שבסוף התקופה עמדו על כ־6.4 ילדים לאישה. גיל הנישואין ולידת הילד הראשון בחברה החרדית נותר יציב בעשור האחרון.

גידולה הדמוגרפי המהיר של האוכלוסייה החרדית משפיע כמונן על מעמדה – הכלכלי, החברתי והפוליטי – ולכן הוא מושך אליו תשומת לב ציבורית, תקשורתית ופוליטית. על פי ההערכות של הלמ"ס, האוכלוסייה החרדית בישראל מונה בשנת 2024 כ־1,390,000 נפש, שהן 13.9% מכלל האוכלוסייה, והיא צפויה להגיע ל־16% מכלל האוכלוסייה בשנת 2030.

א.1. גודל האוכלוסייה

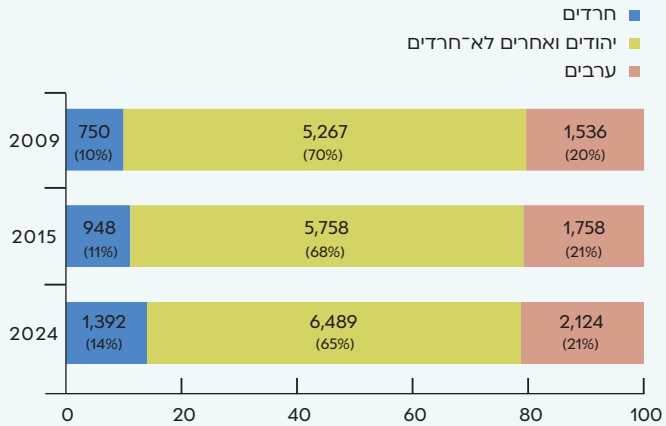
לפי אומדן הלמ"ס, בסוף שנת 2024 האוכלוסייה החרדית בישראל מונה 1,392,470 נפש (לעומת כ־750,000 ב־2009).

קצב הגידול הטבעי השנתי של האוכלוסייה החרדית מהיר – 4.2% לשנה מ־2009, לעומת 1.9% של כלל האוכלוסייה ו־1.4% של האוכלוסייה היהודית הכללית. גידול מהיר זה נובע משילוב של שיעור פריון גבוה וגיל נישואים ולידה צעיר, שניהם מאפיינים את האוכלוסייה החרדית. חלקה של אוכלוסייה זו בכלל האוכלוסייה בישראל, שגדל מ־10% ב־2009 ל־13.9% ב־2024, הוא קרוב לשביעית. שיעור החרדים מכלל היהודים ואחרים¹ עלה בשנים האלה מ־12.5% ל־17.7%. אם מגמות הגידול האלה יימשכו תכפיל האוכלוסייה החרדית את גודלה בכל 17 שנים. לשם השוואה – כלל האוכלוסייה הישראלית צפויה להכפיל את גודלה מדי 40 שנים, והאוכלוסייה היהודית הלא־חרדית – בכל 80 שנים. ואולם, למרות התחזית הזאת יש סבירות גבוהה שהעתידי צופן האטה בקצב הגידול המהיר של האוכלוסייה החרדית בעקבות ירידה בשיעורי הפריון.

1 רוב מדובר בעולים מחבר המדינות שהם זכאי עלייה לישראל על פי חוק השבות אף שאינם יהודים על פי ההלכה. כמו הלמ"ס גם אנו מחשיבים אותם לחלק מהציבור היהודי.

תרשים א/1

אוכלוסיית ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2009, 2015 ו-2024
(במספרים מוחלטים [באלפים] וב-%)

2.א. גיל האוכלוסייה

תמונת מצב

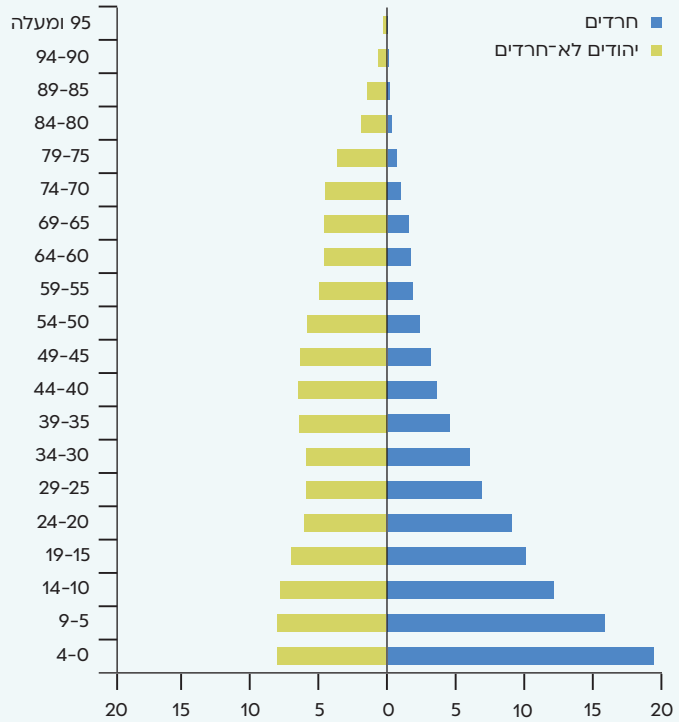
שיעור הצעירים בגילים 0-19 באוכלוסייה החרדית הוא 57%, לעומת 31% באוכלוסייה היהודית הכללית. משמע, האוכלוסייה החרדית צעירה בהרבה מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. הגיל החציוני בה הוא 16, לעומת 36 באוכלוסייה היהודית הכללית. הסיבות לכך הן גיל הנישואים הצעיר, הלידה בגיל צעיר והמספר הגבוה של ילדים במשפחה. גיל הנישואים הממוצע של גברים חרדים עמד בשנת 2022 על כ-23 ושל הנשים החרדיות על כ-22. גיל לידת הילד הראשון עמד על 25 ו-23.5 (בהתאמה). יהודים שאינם חרדים מתחתנים בממוצע בגיל מבוגר הרבה יותר (30 לגברים ו-28 לנשים), וגיל לידת הילד הראשון הממוצע עומד אצלם על 32.5 לגברים ו-31 לנשים.

מגמות

בשנים 2003-2022 חלה דחייה קלה בגיל לידת הילד הראשון בקרב נשים חרדיות. בתחילת התקופה עמד הגיל הממוצע על 23.3 ובסופה על 23.5. בקרב הגברים החרדים לעומת זאת, חלה ירידה מגיל 25.4 לגיל 24.7. לעומת זאת, בקרב יהודיות לא-חרדיות חלה באותן שנים דחייה משמעותית יותר בגיל לידת הילד הראשון: מ-27.5 ל-30.8. גם אצל הגברים היהודים הלא-חרדים חלה דחייה בשנים האלה – מגיל 30 לגיל 32.4.

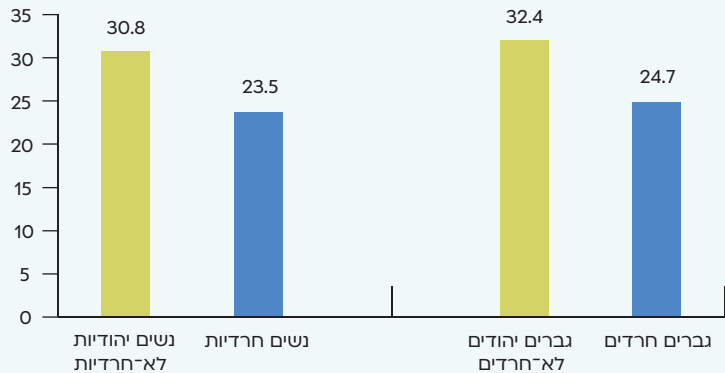
תרשים א/2

מבנה האוכלוסייה בחלוקה לגילים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2024 (ב-%)

תרשים א/3

גיל ממוצע בעת לידת הילד הראשון, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2022

תמונת מצב

בשנים 2020-2022 היה שיעור הפריון הממוצע של נשים חרדיות 6.4 ילדים לאישה. השיעור הממוצע במדינות ה-OECD עומד על 1.6 ילדים לאישה בלבד, והשיעור הממוצע בקרב נשים יהודיות לא־חרדיות על 2.5 ילדים לאישה. כאשר בוחנים את שיעורי הפריון של הנשים היהודיות לפי מידת הדתיות על הרצף החרדי-חילוני, מתברר ששיעור הפריון של אישה דתית הוא 3.8 ילדים; של אישה מסורתית דתית – 2.8 ילדים; של אישה מסורתית לא כל כך דתית – 2.2 ילדים; ושל אישה חילונית – 2.0 ילדים. בישראל יש אפוא קשר ישיר בין רמת הדתיות של האישה (על פי הגדרה עצמית על הרצף החרדי-חילוני) לבין מספר הילדים שהיא יולדת במהלך חייה.

מגמות

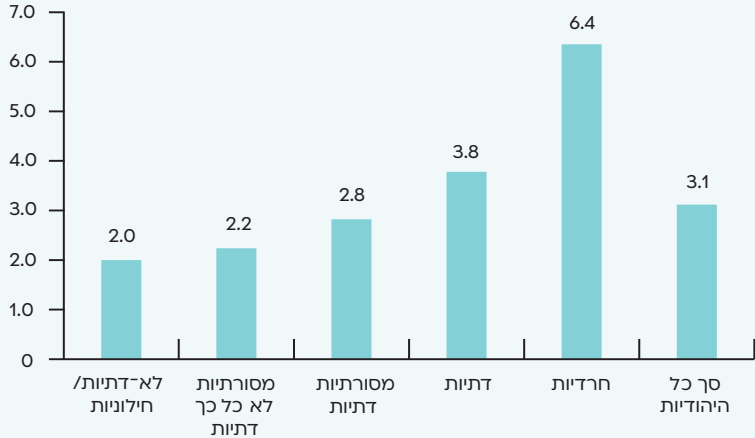
בתחילת שנות ה-80 של המאה ה-20 עמד שיעור הפריון של אישה חרדית על 6 ילדים בממוצע; מאמצע שנות ה-80 עד סוף שנות ה-90 – על כ־7 ילדים לאישה; והשיא היה 7.3 ילדים בממוצע בשנים 2000-2004. בשנת 2004 החלה ירידה בשיעור הפריון של נשים חרדיות, והוא התייצב על ממוצע של 6.6 לאישה בשנים 2007-2019. בשנים 2019-2022 חלה עוד ירידה קלה בשיעור הפריון, והוא עמד על 6.4 ילדים לאישה חרדית.

נעיר כי בשנים 2001-2018 נרשמה עלייה בשיעור הפריון של נשים יהודיות לא־חרדיות בכל הקבוצות בפילוח לפי מידת דתיות: מ־1.8 ילדים בממוצע לאישה חילונית ל־2.1; מ־2.1 לאישה מסורתית לא כל כך דתית ל־2.4; מ־2.6 לאישה מסורתית דתית ל־3.0; ומ־3.9 ילדים בממוצע לאישה דתית ל־4.3. אולם הנתונים לשנים 2019-2022 מצביעים על ירידה בשיעורי הפריון של הנשים היהודיות שאינן חרדיות לרמה שבה היו בשנת 2001.

במרוצת השנים ניכרת ירידה במספר הלידות אצל הנשים החרדיות בגילים 20-24, כנראה בגלל העלייה בגיל הנישואים. לפיכך בשנים 2003-2005 היה יחס הלידות בגילים אלו 329 ל־1,000, ואילו בשנים 2020-2022 הוא ירד ל־297 ל־1,000. כך, באותן שנים גם הייתה ירידה בשיעור הלידות ל־1,000 בגילים 25-29 – מ־384 ל־315. דחיית גיל ההולדה תביא למיתון בקצב הגידול של החברה החרדית.

תרשים 4/א

שיעור הפריון הכולל אצל נשים יהודיות, לפי מידת דתיות, (מספר ילדים ממוצע) 2022–2020

א.4. תחזית אוכלוסייה

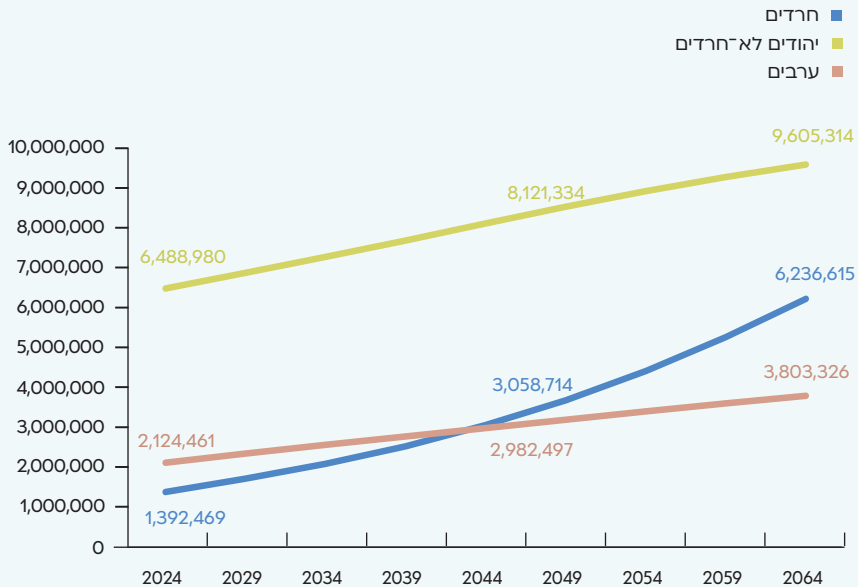
בשנת 2024 שיעורה של האוכלוסייה החרדית בישראל הוא 13.9% מכלל האוכלוסייה. קצב הגידול המהיר שלה מסביר את הצפי לעלייה בחלקה היחסי בכלל האוכלוסייה בטווח הבינוני והארוך. על פי תחזיות הלמ"ס (מ-2017), האוכלוסייה החרדית תוסיף לגדול בקצב מהיר ובהתאם לכך להגדיל את משקלה בכלל האוכלוסייה בישראל.

על פי התחזיות לטווח הבינוני (עד 15 שנה), שיעורה של האוכלוסייה החרדית מכלל האוכלוסייה ב-2030 צפוי להיות כ-16%; באותה השנה יהיה מספר החרדים מתחת לגיל 20 כמיליון נפש, ושיעורם מכלל שכבת הגיל הזאת יהיה 25%. שיעור החרדים בגילי העבודה העיקריים (25-64) יהיה 11%. הצפי הוא שבשנת 2033 תמנה האוכלוסייה החרדית כולה 2 מיליון נפש, מתוך 11.7 מיליון נפש הצפויים לחיות בישראל בשנה זו.

על פי התחזיות לטווח הארוך, שמהימנותן חלשה יחסית לתחזיות לטווח הקצר, ב-2043 צפויה האוכלוסייה החרדית לעבור את האוכלוסייה הערבית מבחינת מספר הנפשות. ב-2045 צפוי שיעור האוכלוסייה החרדית להיות כ-22% מכלל האוכלוסייה וכ-28% מהאוכלוסייה היהודית, וב-2065 הוא צפוי להיות כ-32% מכלל האוכלוסייה וכ-40% מהאוכלוסייה היהודית.

תרשים א/5

תחזית אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2024-2064 (במספרים מוחלטים)

5.א. מצב משפחתי

תמונת מצב

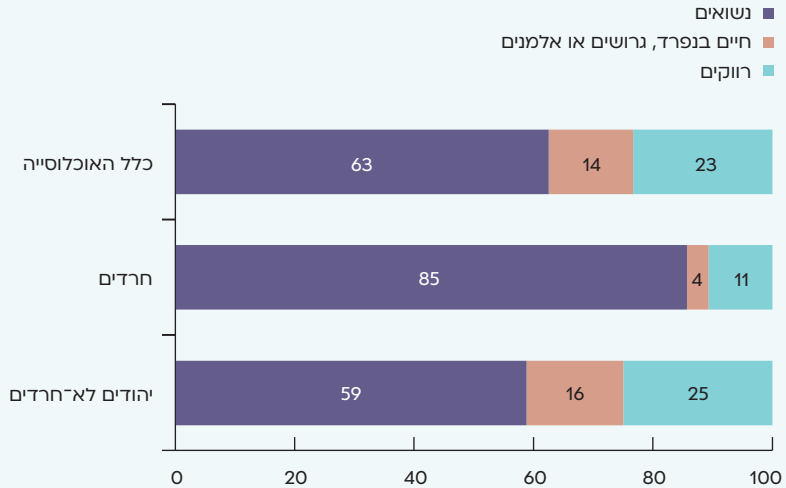
בשנים 2022-2023 היו 86% מהגברים והנשים החרדים בגילים +20 נשואים, שיעור גבוה בהרבה משיעור הנשואים בחברה היהודית הלא-חרדית (59%). פערים אלו מוסברים בגיל הנישואים הצעיר בחברה החרדית, שבגללו שיעור הרווקים באוכלוסייה זו (10.5%) קטן בהרבה משיעור הרווקים באוכלוסייה היהודית הכללית (25%). כמו כן, בחברה היהודית הלא-חרדית, בניגוד לחברה החרדית, חיים משותפים ללא נישואין (קוהביטציה) הם תופעה רווחת. הפער קשור גם בשיעור הנמוך של גרושים ואלמנים באוכלוסייה החרדית (4%), לעומת עמיתיהם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (16%).

מגמות

לאורך השנים ניכרת יציבות בשיעור הרווקים, הגרושים והאלמנים באוכלוסייה החרדית, ושיעורם עמד על כ-15% בשנת 2003 וגם בשנת 2023. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית חלה עלייה בשיעור זה: מ-37% ב-2003 ל-41% ב-2023.

תרשים א/6

מצב משפחתי של בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022-2023 (ב-%)

א.6. התפרושת הגאוגרפית של המגזר החרדי

"ערי הבירה" של האוכלוסייה החרדית הן ירושלים ובני ברק. בשתי הערים האלה התגוררה עד שנות ה־90 של המאה ה־20 מרבית האוכלוסייה החרדית, וגם כיום (נתוני 2022) מתגוררים בהן 41.5% מאוכלוסייה זו. בירושלים, הניצבת בראש, מתגוררים 24.4% מהאוכלוסייה החרדית, ובבני ברק, השנייה לה, 17.1%. עוד קבוצה של יישובים שאוכלוסייה חרדית גדולה גרה בהם היא ערי הפרוור החרדיות, ובהן בית שמש, מודיעין עילית, ביתר עילית ואלעד. ערים אלו הוקמו בשנות ה־90 של המאה ה־20, והן חרדיות ברובן המוחלט. אומנם בית שמש נוסדה שנים רבות קודם לכן, אך בשנות ה־90 הוקמה בה רמת בית שמש, שרוב המתגוררים בה הם חרדים. כיום רוב מוחלט מתושבי העיר בית שמש הם חרדים, ובשל ההגירה הרחבה אליה היא כיום העיר החרדית השלישית בגודלה אחרי ירושלים ובני ברק. בארבע ערי הפרוור החרדיות יחד גרים 26% מהאוכלוסייה החרדית (בית שמש – 9.7%, מודיעין עילית – 7%, ביתר עילית – 5.4% ואלעד – 3.9%). קבוצה שלישית של ריכוזי חרדים ממוקמת בערים גדולות שבהן יש התיישבות חרדית ותיקה שהתחזקה בשל גלי הגירה של צעירים חרדים. בערים אלו מתגוררים 11% מהאוכלוסייה החרדית (אשדוד – 4.1%, פתח תקווה – 2.2%, חיפה – 1.5%, רחובות – 1.2%, נתניה – 1.4% ותל אביב – 0.6%). בשלושה סוגי ריכוזים אלו, המורכבים מ־12 ערים, חיים 78.5% מהאוכלוסייה החרדית בישראל.

ניתן לחלק את היישובים שהחרדים בישראל גרים בהם ליישובים המאוכלסים כמעט רק באוכלוסייה חרדית, ליישובים שהחרדים הם רוב בהם, ליישובים שחרדים הם מיעוט גדול בהם וליישובים ששיעור החרדים בהם נמוך משיעור החרדים באוכלוסייה היהודית (17%).

36.2% מהחרדים חיים ביישובים שמתגוררת בהם כמעט רק אוכלוסייה חרדית (80% מהאוכלוסייה ויותר). יישובים אלו הם בני ברק, מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד, רכסים, עמנואל, קריית יערים, תפרח וכפר חב"ד. 41.3% מהחרדים חיים ביישובים שגודלה של האוכלוסייה החרדית בהם הוא בין מחצית מהאוכלוסייה לרוב האוכלוסייה. יישובים אלו הם ירושלים, בית שמש, צפת, גבעת זאב, כוכב יעקב, יבנאל וגני מודיעין.² אם כן, למעלה משלושה רבעים מהחרדים (77.5%) גרים ביישובים שהם רוב האוכלוסייה בהם.

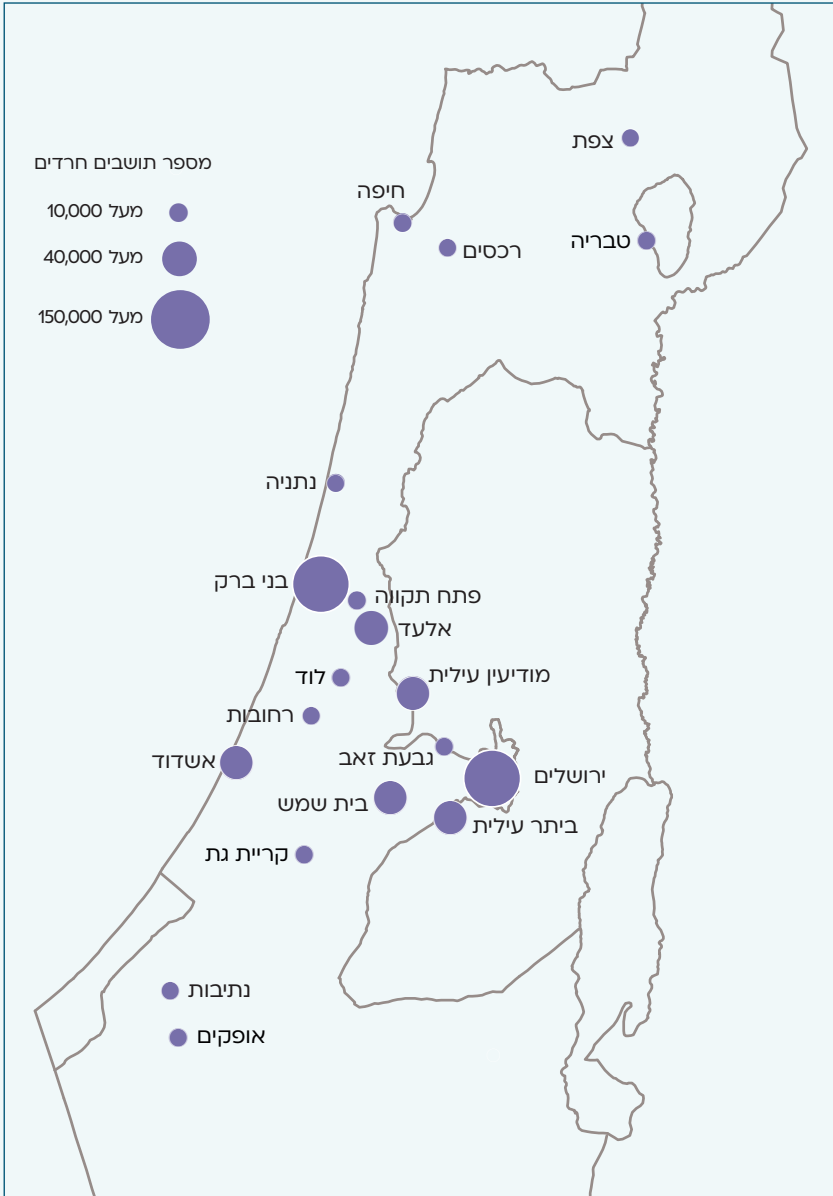
12% מהחרדים גרים ביישובים שהאוכלוסייה החרדית בהם היא בין 17% (שיעור החרדים באוכלוסייה היהודית) ל-50% מהאוכלוסייה. ערים בולטות בקבוצה זו הן אשדוד, נתיבות, קריית גת, אופקים, טבריה, לוד וערד. הקבוצה האחרונה, ששיעורה עומד על 10.5% מהאוכלוסייה החרדית, גרה ביישובים שחלקה של האוכלוסייה החרדית בהם קטן מ-17%. ערים בולטות בקבוצה זו הן פתח תקווה, נתניה, חיפה, תל אביב, רחובות, חולון, באר שבע ואשקלון. החלוקה בין הקבוצות מראה שכ-78% מהחרדים גרים ביישובים חרדיים או בעלי רוב חרדי, וכ-22% חיים ביישובים מעורבים.

2 כללנו את ירושלים בקבוצה זו משום שחלקם של החרדים בה הוא 50% מן האוכלוסייה היהודית. האוכלוסייה היהודית והערבית בעיר אינן מעורבות זו בזו וגם מעמדן האזרחי אחר (הערבים בירושלים אינם אזרחי ישראל אלא תושבים).

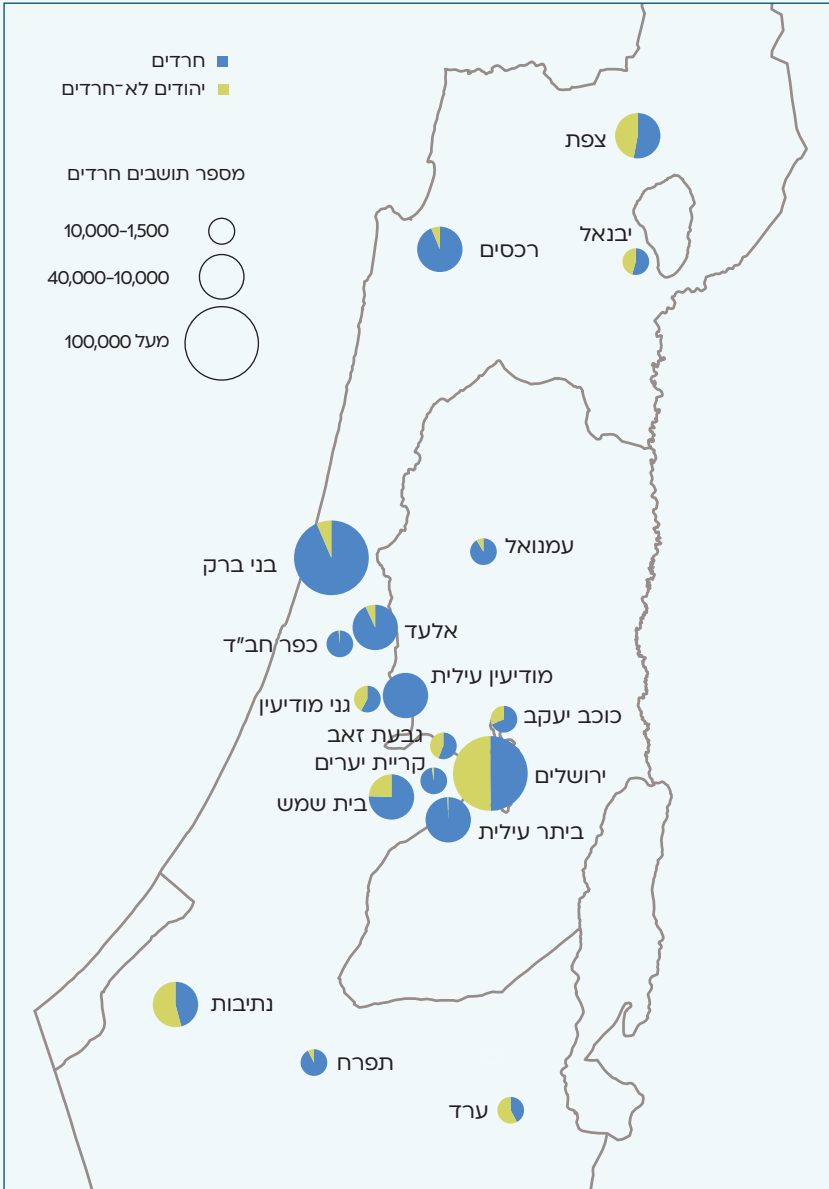

מפה א/1

ריכוזי האוכלוסייה החרדית בישראל

יישובים שלמעלה מ־40% מתושביהם היהודים הם חרדים

הערה: נתוני השנתון של השנה מסתמכים על נתונים שפרסמה הלמ"ס. לעומת זאת, בשנים קודמות עיבדנו את נתוני הלמ"ס על פי אלגוריתם שפיתחנו לזיהוי האוכלוסייה החרדית.

לוחות אוכלוסייה

לוח א/1

אומדני אוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל, אומדן 2009, אומדן 2015 ותחזית 2024–2064

שנים	גיל	סך הכול ישראל	%	מזה: יהודים ואחרים			%	סך הכול	%	יהודים לא-חרדים ואחרים
				%	חרדים	%				
2009	סך הכול	7,552,100	100	6,016,500	100	750,000	100	5,266,500	100	
	19-0	2,704,800	35.8	1,965,300	32.7	441,600	58.9	1,523,700	28.9	
	44-20	2,632,500	34.9	2,092,800	34.8	219,200	29.2	1,873,600	35.6	
	64-45	1,473,300	19.5	1,276,500	21.2	73,400	9.8	1,203,100	22.8	
	+65	741,500	9.8	681,900	11.3	15,800	2.1	666,100	12.6	
2015	סך הכול	8,463,427	100	6,705,623	100	948,019	100	5,757,604	100	
	19-0	3,054,109	36	2,263,821	34	548,500	58	1,715,321	30	
	44-20	2,870,377	34	2,242,998	33	283,313	30	1,959,684	34	
	64-45	1,599,998	19	1,337,409	20	89,612	9	1,247,796	22	
	+65	938,942	11	861,395	13	26,593	3	834,802	14	
2024	סך הכול	10,005,909	100	7,881,449	100	1,392,469	100	6,488,980	100	
	19-0	3,640,220	36	2,791,854	35	796,285	57	1,995,569	31	
	44-20	3,204,926	32	2,418,794	31	417,065	30	2,001,729	31	
	64-45	1,892,445	19	1,528,079	19	126,262	9	1,401,817	22	
	+65	1,268,319	13	1,142,723	14	52,857	4	1,089,866	17	
2034	סך הכול	11,926,890	100	9,284,583	100	2,088,432	100	7,196,151	100	
	19-0	4,294,313	36	3,335,804	36	1,197,882	57	2,137,922	30	
	44-20	3,760,486	32	2,814,010	30	615,366	29	2,198,643	31	
	64-45	2,252,910	19	1,814,908	19	188,975	9	1,625,933	23	
	+65	1,619,180	14	1,399,875	15	86,209	4	1,313,666	18	
2044	סך הכול	14,162,545	100	11,180,048	100	3,058,714	100	8,121,334	100	
	19-0	5,052,794	36	4,027,037	36	1,704,326	56	2,322,711	29	
	44-20	4,531,474	32	3,475,966	31	929,107	30	2,546,859	31	
	64-45	2,500,480	18	1,932,210	17	290,128	9	1,642,083	20	
	+65	2,077,797	15	1,744,834	16	135,153	4	1,609,681	20	

מזה: יהודים ואחרים						%	סך הכול ישראל	גיל	שנים
%	יהודים לא־חרדים ואחרים	%	חרדים	%	סך הכול				
100	8,930,131	100	4,414,662	100	13,344,793	100	16,746,000	סך הכול	2054
28	2,542,623	54	2,395,366	37	4,937,989	36	6,007,925	19-0	
31	2,784,262	31	1,371,832	31	4,156,095	32	5,320,782	44-20	
19	1,713,111	10	443,188	16	2,156,299	17	2,884,413	64-45	
21	1,890,135	5	204,276	16	2,094,411	15	2,532,880	+65	
100	9,605,314	100	6,236,615	100	15,841,929	100	19,645,255	סך הכול	2064
27	2,599,724	53	3,287,542	37	5,887,266	36	7,007,694	19-0	
31	2,938,946	31	1,908,268	31	4,847,214	31	6,179,146	44-20	
21	2,010,770	10	652,230	17	2,663,000	18	3,467,398	64-45	
21	2,055,874	5	320,714	15	2,376,588	15	2,991,017	+65	

מקור: הלמ"ס.

לוח א/2

שיעור פריון כולל אצל נשים יהודיות, לפי הגדרה עצמית על הרצף
 חרדי-חילוני, 1979-2022

ממוצעים תלת-שנתיים	סך כל היהודיות	מידת דתיות			
		חרדיות	דתיות	מסורתיות דתיות	מסורתיות לא כל כך דתיות
לא-דתיות/ חילונית					
1981-1979	2.9	6.0	3.8	3.2	2.5
1983-1981	2.9	6.2	3.6	3.2	2.5
1985-1983	2.9	6.5	3.8	3.2	2.6
1987-1985	2.9	6.6	4.2	3.1	2.6
1989-1987	2.9	7.0	3.9	3.1	2.5
1991-1989	2.8	6.9	3.9	3.0	2.6
1993-1991	2.6	7.0	3.8	2.9	2.4
1995-1993	2.7	6.9	3.9	2.8	2.3
1997-1995	2.6	6.7	3.8	2.8	2.2
1999-1997	2.7	7.0	3.7	2.6	2.2
2001-1999	2.7	7.2	3.8	2.6	2.2
2003-2001	2.7	7.2	3.8	2.6	2.1
2005-2003	2.8	7.2	4.2	2.6	2.1
2007-2005	2.8	6.8	4.2	2.5	2.1
2009-2007	2.9	6.5	4.1	2.5	2.3
2011-2009	3.0	6.6	4.1	2.8	2.3
2013-2011	3.1	6.6	4.2	2.9	2.5
2015-2013	3.2	6.6	4.2	2.8	2.6
2017-2015	3.3	6.5	4.3	2.9	2.5
2019-2017	3.3	6.8	4.3	3.0	2.4
2021-2019	3.1	6.5	3.9	2.8	2.3
2022-2020	3.1	6.4	3.8	2.8	2.2

מקור: הלמ"ס.

האוכלוסייה החרדית ביישובים שבהם יותר מ־1,500 תושבים חרדים, *2022

שיעור מכלל החרדים בישראל	שיעור החרדים מהאוכלוסייה היהודית	שיעור החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
24.4%	50%	30%	290,090	ירושלים
17.1%	94%	93%	202,959	בני ברק
9.7%	76%	75%	115,398	בית שמש
7.0%	100%	100%	83,168	מודיעין עילית
5.4%	99%	99%	63,606	ביתר עילית
4.1%	24%	21%	48,626	אשדוד
3.9%	93%	93%	46,058	אלעד
2.2%	11%	10%	26,024	פתח תקווה
1.7%	46%	44%	20,532	נתיבות
1.5%	53%	48%	18,362	צפת
1.5%	8%	6%	17,332	חיפה
1.4%	8%	7%	16,603	נתניה
1.2%	10%	10%	14,370	רחובות
1.1%	94%	94%	13,295	רכסים
1.0%	20%	19%	12,074	קריית גת
1.0%	56%	56%	11,724	גבעת זאב
1.0%	26%	24%	11,567	טבריה
0.9%	20%	13%	10,758	לוד
0.9%	33%	30%	10,716	אופקים
0.8%	42%	34%	9,582	ערד
0.6%	2%	2%	6,887	תל אביב-יפו
0.6%	13%	11%	6,847	עפולה
0.6%	69%	69%	6,708	כוכב יעקב
0.6%	99%	99%	6,619	כפר חב"ד
0.5%	98%	98%	6,390	קריית יערים
0.5%	21%	19%	6,380	חריש
0.5%	22%	21%	5,506	קריית מלאכי
0.5%	3%	3%	5,381	חולון
0.4%	6%	5%	5,298	חדרה
0.4%	2%	2%	4,376	באר שבע

שיעור מכלל החרדים בישראל	שיעור החרדים מהאוכלוסייה היהודית	שיעור החרדים ביישוב	אוכלוסייה חרדית ביישוב	
0.4%	6%	6%	4,326	ראש העין
0.4%	91%	91%	4,250	עמנואל
0.4%	18%	16%	4,202	מנדל העמק
0.3%	3%	3%	4,055	אשקלון
0.3%	7%	6%	3,842	קריית אתא
0.3%	4%	3%	3,488	בת ים
0.3%	13%	7%	3,065	נוף הגליל
0.2%	1%	1%	2,761	ראשון לציון
0.2%	28%	27%	2,729	חצור הגלילית
0.2%	11%	11%	2,537	זכרון יעקב
0.2%	54%	54%	2,432	יבנאל
0.2%	1%	1%	2,366	רמת גן
0.2%	6%	4%	2,094	כרמיאל
0.2%	93%	93%	2,070	תפרח
0.1%	3%	3%	1,708	יבנה
0.1%	58%	58%	1,576	גני מודיעין
3.2%	2%	2%	38,117	אחר

* לא כולל חרדים שנולדו לפני 1935.
מקור: הלמ"ס.

המקורות לפרק א – אוכלוסייה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

המקור	התנת-פרק
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"	א.1. גודל האוכלוסייה
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"	א.2. גיל האוכלוסייה
עיבוד המחברים לנתוני קבצים מינהליים, חדר מחקר, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה*	א.2. גיל הנישואים ולידת הילד הראשון
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "פרייון של נשים יהודיות ואחרות בישראל, לפי מידת דתיות, 1979-2022"	א.3. פרייון
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "תחזיות אוכלוסייה 2015-2065"	א.4. תחזית אוכלוסייה
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנים מתאימות	א.5. מצב משפחתי
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	א.6. תפרושת אוכלוסייה

* על המתודולוגיה שעל פיה הופקו הנתונים ראו גבריאל גורדון, **מגמות דמוגרפיות והשתלבות בתעסוקה: מבט על המגזר החרדי**, דוח מחקר, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2022.

לחינוך החרדי חלק נכבד במערכת החינוך בישראל, ובמערכת החינוך העברית בפרט. במרוצת השנים חל גידול מהיר במספר התלמידים בחינוך החרדי, בצד שינויים מערכתיים ומבניים, ובהם הקמת המחוז החרדי במשרד החינוך וייסוד זרם החינוך הממלכתי-חרדי. שיעור התלמידים החרדים במערכת החינוך העברית עמד בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) על 26%, ובמערכת החינוך הכללית על 20%. ואולם משנת הלימודים תשע"ג (2012/13) נרשמה התמתנות בקצב הגידול של החינוך החרדי, והוא עומד על 3.7% בשנה, לעומת עלייה בקצב הגידול של החינוך הממלכתי העברי (לגווניו) – 2.1% בשנה.

במערכת החינוך וההשכלה העל-תיכונית גברים חרדים לומדים בארבעה מסלולים: בישיבה (לרווקים), ב"כולל" (לנשואים), בלימודים אקדמיים ובהכשרה מקצועית. לנשים החרדיות האפשרויות הן לימודים בסמינר (בכלל זה הכשרה מקצועית) ולימודים אקדמיים.

מספר הגברים החרדים בישיבות ובכוללים ידע תנודות בשנים 2013–2023, בעיקר בעקבות שינויים במצב הכלכלי, ברמת התמיכה של המדינה בלומדי התורה ובגיל הפטור מן השירות הצבאי. בשנת 2023 עמד מספר בחורי הישיבות והאברכים על כ־169,000. בשנים 2014–2023 חלה עלייה של 76% בשיעורם, ככל הנראה בעקבות הגידול בתמיכת המדינה בלומדים, שבד הבד הובילה גם להאטת המגמה של כניסת גברים חרדים לשוק התעסוקה.

בשנת תשפ"ד (2023/24) עמד מספר החרדים והחרדיות הלומדים לתואר אקדמי על 17,400, קרוב לפי ארבעה מבשנות 2010. קצב הגידול המהיר במספר הסטודנטים החרדים הואט בשנה זו, ככל הנראה בהשפעת מלחמת חרבות ברזל. המקצועות שהחרדים והחרדיות לומדים הם פרקטיים ברובם ומקצועות המאפשרים עבודה בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים, מינהל עסקים ומשפטים) או השתלבות במקצוע הנצרך בשוק העבודה. החרדים בוחרים ללמוד בעיקר במכללות, שתנאי הסף לקבלה בהן נמוכים יחסית. שיעור הנשירה של סטודנטים חרדים מלימודים אקדמיים ירד בשנים האחרונות, והוא דומה לשיעור הנשירה של סטודנטים יהודים לא-חרדים. מספר הסטודנטים החרדים הלומדים בהכשרה מקצועית טכנולוגית (במסגרת המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית, המה"ט) עמד בשנת לימודים זו על 8,700. מספר זה גבוה ממספר הסטודנטים החרדים הלומדים מקצועות טכנולוגיים באקדמיה.

1.1. תלמידות ותלמידים (לפי פיקוח)

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) למדו בחינוך החרדי – היסודי והעל־יסודי – כ־402,000 תלמידים, שהם 26% מהתלמידים בחינוך העברי ו־20% מכלל התלמידים בישראל. חלקו של החינוך החרדי בחינוך העברי גדול: בחינוך היסודי – 28%; בחטיבת הביניים – 25%; ובחטיבה העליונה – 24%. רוב התלמידים בישראל לומדים בחינוך היסודי, אבל אצל החרדים הרוב הזה גדול יותר – 57%, לעומת 52.5% בחינוך העברי הממלכתי והממלכתי־דתי. הפער בין דרגי החינוך בתוך החינוך החרדי נובע בעיקר משיעורי הילודה הגבוהים באוכלוסייה החרדית, שהם הסיבה למספר הגדול יותר של ילדים בגילים הצעירים יותר, אבל גם ממעבר של תלמידים בגיל חטיבת הביניים והחטיבה העליונה מהחינוך החרדי למערכות חינוך לא־חרדיות, בייחוד ביישובי הפריפריה.

המוסדות החרדיים בגיל בית הספר היסודי נחלקים לכמה סוגים, על פי המעמד המשפטי ופיקוח המדינה עליהם (רשמי, מוכר שאינו רשמי ו"פטור"). 4.5% בלבד לומדים בחינוך הרשמי (ממלכתי־חרדי), 73% לומדים במוכר שאינו רשמי (להלן מוכש"ר), ו־22.5% במוסדות "פטור". החינוך המוכש"ר מתחלק לרשתות חרדיות ולמוכש"ר שאינו שייך לרשתות. מרבית התלמידים החרדים לומדים ברשתות: 42% מהתלמידים החרדים ביסודי לומדים ברשת החינוך העצמאי, 21.5% ברשת בני יוסף, ורק 9% לומדים במוכש"ר שאיננו חלק מרשת. הלימוד במוסדות ה"פטור" רווח במיוחד בקרב הבנים: 42%, לעומת 2% בלבד בקרב הבנות (כיתות א'–ו').

מגמות

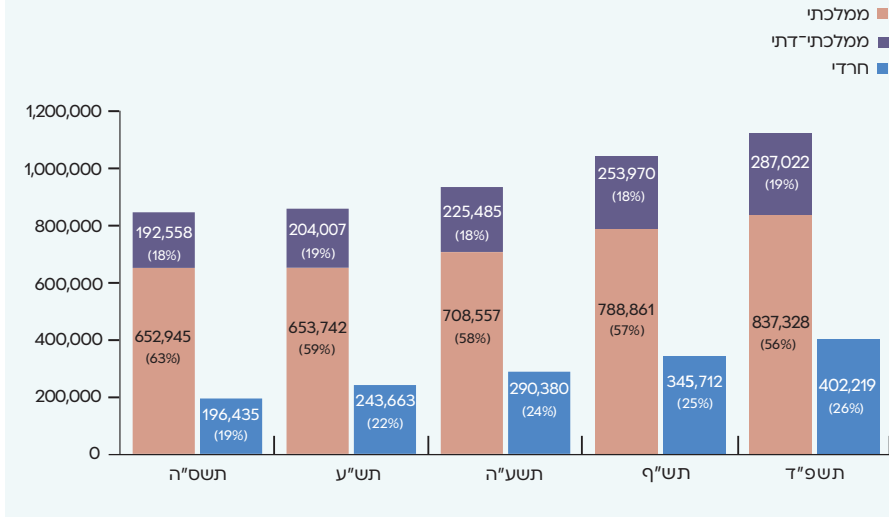
קצב הגידול של החינוך החרדי גבוה מקצב הגידול של החינוך העברי הממלכתי (כולל הממלכתי־דתי). עם זאת, קצב הגידול של החינוך החרדי הואט בשנים 2014–2023 – שלא כמו החינוך העברי הממלכתי, שקצב הגידול שלו דווקא עלה בשנים אלו. בשנים 2003–2013 עמד קצב הגידול של החינוך החרדי על 4.2% לשנה; מ־2014 ירד קצב הגידול של חינוך זה ל־3.7% בשנה. החינוך העברי הממלכתי, שקצב הגידול השנתי שלו בשנים 2003–2013 היה 0.5% בשנה, הואץ והגיע לקצב גידול של 2.1% בשנים 2014–2024. הגידול בשיעור תלמידי החינוך החרדי מכלל התלמידים בחינוך העברי עמד בשנים 2008–2013 על 0.5% בשנה וירד בשנים 2014–2024 לקצב של 0.3% בשנה.

מגמה זו עשויה לנבוע מן הירידה בילודה במגזר החרדי והעלייה בילודה במגזרים הדתי והחילוני שהוזכרה בפרק הקודם.

בעשור האחרון נגסו החינוך החרדי־ממלכתי ורשת בני יוסף בחינוך המוכש"ר שאיננו שייך לרשתות. בין שנת הלימודים תשע"ג (2012/13) לשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) ירד חלקו מ־17% מהחינוך החרדי ל־9% בלבד. מנגד, שיעור התלמידים בחינוך הממלכתי־חרדי שהחל בשנת הלימודים תשע"ג (2013/14) עמד בשנת תשפ"ד על 4.5% מכלל התלמידים החרדים, ושיעור התלמידים ברשת בני יוסף עלה מ־17.5% ל־21.5%. במשקלם של החינוך העצמאי ושל מוסדות הפטור לא חל שינוי משמעותי בשנים אלו.

תרשים ב/1

תלמידות ותלמידים בחינוך העברי, לפי פיקוח: שנה"ל תשס"ה (2004/5), תש"ע (2009/10), תשע"ה (2014/15), תש"ף (2019/20) ותשפ"ד (2023/24) (במספרים מוחלטים וב-%)

ב.2. בחינות בגרות

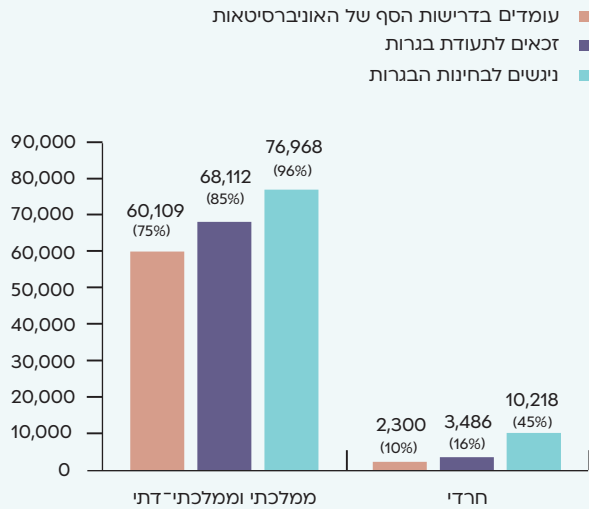
תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22) נבחנו 45% מתלמידי כיתות י"ב במוסדות החינוך בפיקוח חרדי בבחינות בגרות. שיעור זה נמוך מאוד בהשוואה לשיעור הנבחנים בבחינות בגרות בבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים (96%). נעיר כי במוסדות החינוך בפיקוח חרדי רוב מוחלט של הבנות (72%) ניגשות לכל הפחות לחלק מבחינות הבגרות, לעומת 16% בלבד מהבנים.

שיעור החרדים בקרב תלמידי כיתות י"ב הזכאים לתעודת בגרות נמוך מאוד, והוא עומד על 16% בלבד, לעומת שיעור זכאות של 85% בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי. כמו כן, רק 36% מהחרדים שנבחנים בבחינות בגרות זכאים לתעודת בגרות, לעומת 89% מהנבחנים בחינוך הכללי הממלכתי והממלכתי-דתי. פער ניכר מתגלה גם כאשר בודקים את שיעור הזכאים לתעודת בגרות העומדים בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות (4 יחידות לפחות באנגלית): 75% בחינוך העברי הכללי הלא-חרדי, לעומת 10% בלבד בחינוך בפיקוח חרדי. פער ברור בתחום זה נמצא בין הבנים לבנות במוסדות החינוך החרדיים: שיעור הבנות החרדיות הזכאיות לתעודת בגרות (24%) גבוה בהרבה משיעור הבנים הזכאים לה (6%).

תרשים ב/2

היגשים לבחינות הבגרות, הזכאים לתעודת בגרות והעומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי פיקוח, שנה"ל תשפ"ב (2021/22) (במספרים מוחלטים וב-%)

מגמות

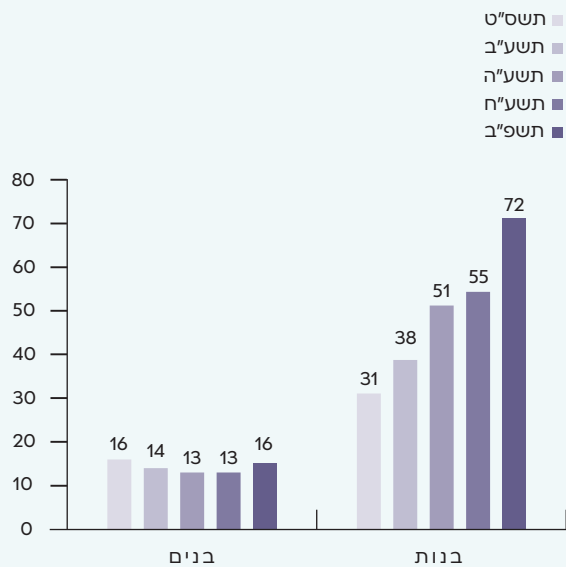
במרוצת השנים חלה עלייה של ממש בשיעור התלמידים החרדים הנבחרים בבחינת בגרות אחת או יותר, גם אם אינם זכאים בסופו של דבר לתעודה – מ-24% בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ל-45% בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22). עלייה זו נזקפת בעיקר לזכות העלייה בשיעור הניגשות לבגרות בקרב הבנות החרדיות. בחינות הבגרות החלו לחדור בהיקף רחב לתיכונים של רשת "בית יעקב", וכיום רוב מוחלט של הבנות החרדיות נבחנות לפחות בבחינת בגרות אחת (לא כולל מבחני סאלד, הנפוצים בבתי הספר החרדיים ומוכרים כנקודות שקולות לתעודת בגרות חלקית). בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) ניגשו לבחינות הבגרות 31% מהתלמידות החרדיות; שיעור זה עלה בחדות בתוך 12 שנה – ל-72% בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22). בקרב הבנים נרשמה יציבות בשיעור הניגשים לבחינות הבגרות: בשנת הלימודים תשס"ט (2008/9) נבחנו 16% מהם בבחינות, וכך גם בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22).

הפערים מבחינת היקף הזכאים לתעודת בגרות בין החינוך החרדי לבין החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי הצטמצמו מעט בתריסר השנים האחרונות. בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי עלה שיעור הזכאים לתעודת בגרות מ-65% (בשנת הלימודים תשס"ט, 2008/9) ל-85%

(בשנת הלימודים תשפ"ב, 2021/22), ומדובר בגידול של 31%; ואילו שיעור הזכאים במגזר החרדי עלה מ-11% ל-16%, גידול של 45%, אם כי במספרים מוחלטים הפערים דווקא גדלו. בחמש השנים האחרונות – תשע"ז (2016/17) – תשפ"ב (2021/22) – חלה קפיצה בזכאות לבגרות בקרב בנים חרדים מ-3% ל-6%, בעקבות פתיחתן של ישיבות תיכוניות חרדיות חדשות. גם בקרב בנות חלה באותן השנים עלייה בזכאות לבגרות, מ-20% ל-25%. ניתן לראות גם גידול בשיעור החרדים בעלי תעודת בגרות העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, מ-7% בשנת הלימודים תשע"ז (2016/17) ל-10% בשנת הלימודים תשפ"ב (2021/22).

תרשים ב/3

תלמידות ותלמידים חרדים הניגשים לבחינות הבגרות, שנה"ל תשס"ט (2008/9), תשע"ב (2011/12), תשע"ה (2014/15), תשע"ח (2017/18) ותשפ"ב (2021/22) (ב-%)

ב.3. תלמידי ישיבות ואברכים

תמונת מצב

בשנת 2023 עמד מספר תלמידי הישיבות (לא נשואים) ואברכי הכולל (נשואים) החרדים מעל גיל 18 על 169,366. 93% מבחורי הישיבות והאברכים הם אזרחי ישראל,³ 71% מהם אברכים ו-29% בחורי ישיבות. ל-81% מהאברכים יש פטור משירות בצה"ל, ומנתון זה אפשר ללמוד שהמשך הלימודים בכולל אינו רק חלופה לשירות הצבאי, אלא גם תוצאה משולבת של מוטיבציות דתיות, תרבותיות וחברתיות.

תלמידי ישיבות אינם נשואים, ולפיכך רובם המוחלט הם צעירים בני פחות מ-23 (85%). לעומתם, מרבית האברכים מתמידים בלימודים בכולל גם בגיל מבוגר – 53% מהאברכים הם מעל גיל 31 (65,000 במספרים מוחלטים).

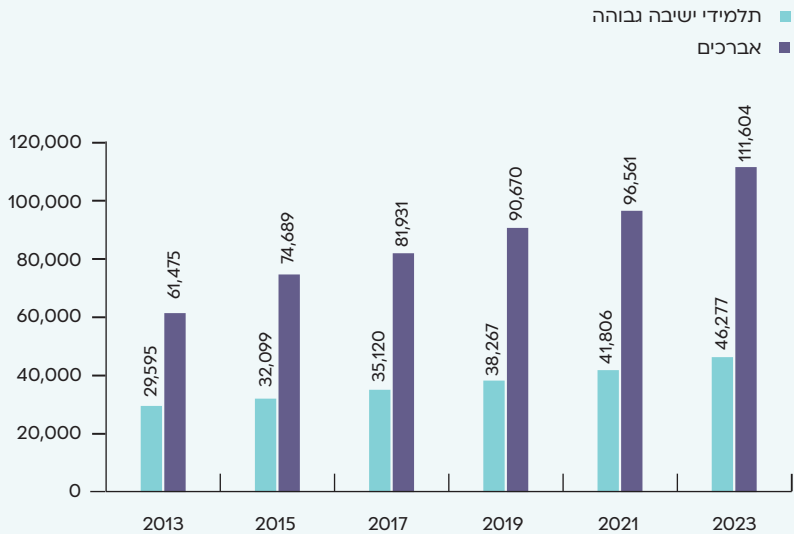
מגמות

בשנים 1999-2023 גדל בהתמדה מספרם של בני הישיבות והאברכים, בקצב של 4% בשנה, הדומה לשיעור הגידול של החברה החרדית באוכלוסיית המדינה. ואולם עיון בנתונים מעלה שיש קשר בין נוכחות המפלגות החרדיות בקואליציה (ותקציב המוסדות התורניים) לבין קצב הגידול של בחורי הישיבות והאברכים. השנים היחידות שהייתה בהן ירידה במספרם היו 2013-2014, שבהן המפלגות החרדיות לא היו בקואליציה, ותלמידי ישיבה ואברכים בגילים 28-22 קיבלו פטור משירות צבאי. באותו פרק זמן גם צנחה תמיכת המדינה בתלמידי ישיבות ובאברכי כולל שלא שירתו בצה"ל בכ-50%. גם בשנת 2021, שבה המפלגות החרדיות לא היו בקואליציה ותקציב המוסדות התורניים נפגע במידת מה, שיעור הגידול במספר בחורי הישיבות והאברכים היה 2.5% בלבד. לעומת זאת, בשנים 2018-2023 עלה מספר בחורי הישיבות והאברכים ב-5.2% בממוצע. בשנת 2023, השנה שבתחילתה שבו המפלגות החרדיות לקואליציה, חלה עלייה דרסטית במספרם, בשיעור של 8.5%.

ניתן לסכם ולומר שלמרות הגידול במספר הגברים החרדים הפונים להשכלה גבוהה ולתעסוקה, קצב הגידול במספר האברכים החרדים דומה לקצב הגידול הטבעי של החברה החרדית. בחלק מן המקרים אברכי כולל עובדים במשרה חלקית, ובשל כך הנתונים עולים בקנה אחד גם עם עלייה בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים.

תרשים ב/4

תלמידי ישיבות ואברכים (לא כולל תלמידי חו"ל), 2023-2013
(במספרים מוחלטים)

ב.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה

תמונת מצב

בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) למדו במוסדות אקדמיים כ־17,400 סטודנטים וסטודנטיות חרדים – 5% מכלל הסטודנטים שלמדו בשנה זו בישראל. 69% מהסטודנטים החרדים הן נשים. כ־14,300 מהסטודנטים החרדים (82%) למדו לתואר ראשון, וכ־3,100 למדו לתארים מתקדמים, רובם המכריע לתואר שני. שיעור הלומדים לתארים מתקדמים מכלל הסטודנטים החרדים היה 18%, שיעור נמוך משיעור הלומדים לתארים מתקדמים מקרב כלל הסטודנטים בישראל (24%).

מגמות

שנים רבות היה מספר החרדים הלומדים לתארים אקדמיים נמוך ביותר. ואולם בעקבות השינויים בדרישות שוק העבודה והקמת מוסדות המותאמים לצורכי המגזר החרדי ניכרת עלייה חדה במספר הסטודנטים החרדים במוסדות להשכלה גבוהה.

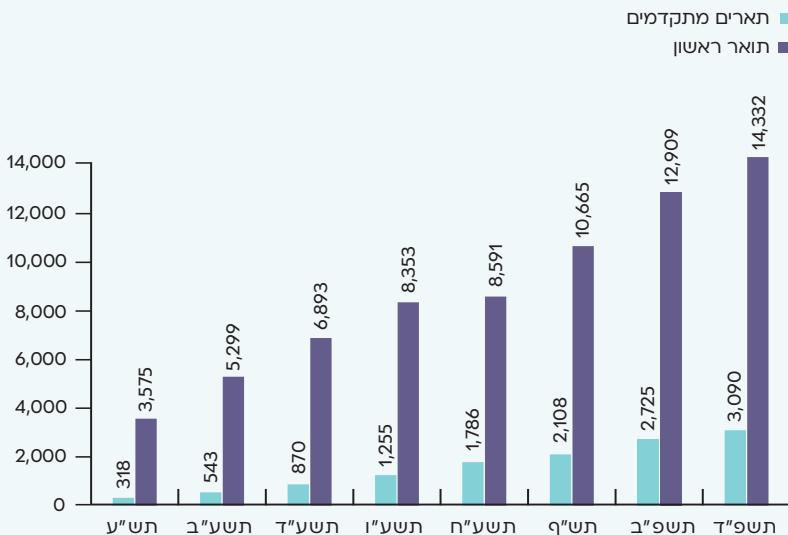
קצב הגידול של הסטודנטים החרדים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה מהיר, ובשנים תש"ע-תשפ"ד (2009/10-2023/24) הוא עלה כמעט פי ארבעה (274%), לעומת גידול של 18% במספר הכללי של הסטודנטים באותן שנים. שיעור הסטודנטים החרדים מכלל הסטודנטים, שעמד בשנת הלימודים תש"ע (2009/10) על 2%, קפץ בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) ל-5.5%. בחישוב ממוצע שנתי, בשנים האלה גדל מספר הסטודנטים החרדים ב-10%.

בשנת תשפ"ד (2023/24) עלה מספר הסטודנטים החרדים בכ-700 תלמידים, גידול של 4% בלבד, זאת לאחר גידול ממוצע של 9% בשלוש השנים שקדמו לשנה זו. הגידול בקרב הנשים עמד בשנה זו על 3%, ואילו בקרב הגברים על 5%.

מספר הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים (שני ושלישי) עלה בשנים תש"ע-תשפ"ד (2009/10-2023/24) בקצב ממוצע שנתי מהיר מזה של כלל הסטודנטים החרדים (17% לעומת 10%). וכך, גם בשנת תשפ"ד חלה עלייה של 17% במספר הסטודנטים לתארים מתקדמים, לעומת עלייה של 2% בלבד במספר הסטודנטים החרדים לתואר ראשון. בשנים הקרובות נבחן אם ההאטה בקצב הגידול של הסטודנטים החרדים לתואר ראשון היא עקבית או שהיא קשורה למלחמת חרבות ברזל. הסטודנטים החרדים לתארים מתקדמים לומדים ברובם במוסדות האקדמיים הכלליים, שלא כמו חבריהם הסטודנטים לתואר ראשון, הלומדים ברובם המוחלט בקמפוסים נפרדים למגזר החרדי.

תרשים ב/5

סטודנטיות וסטודנטים חרדים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר, שנה"ל תש"ע-תשפ"ד (2009/10-2023/24) (במספרים מוחלטים)

ב.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל

תמונת מצב

רוב גדול מתוך הסטודנטים החרדים לתואר ראשון למדו בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) במכללות אקדמיות (42%) ובמכללות לחינוך (25%), ומיעוטם בלבד באוניברסיטה הפתוחה (22%) ובשאר האוניברסיטאות (11%). הרכב זה שונה במידה רבה מזה של כלל הסטודנטים בישראל – שאצלם משקל הלומדים באוניברסיטאות (לא כולל האוניברסיטה הפתוחה) גבוה בהרבה (35%), ואילו שיעור הלומדים במכללות לחינוך נמוך בהרבה (9.5%). לעומת זאת, שיעור הסטודנטים החרדים הלומדים במכללות האקדמיות ובאוניברסיטה הפתוחה קרוב יחסית לשיעורם בקרב כלל הסטודנטים (39.5% ו-17% בהתאמה).

גיל הסטודנטים הגברים החרדים לתואר ראשון גבוה בממוצע מגיל הסטודנטים הגברים היהודים הלא-חרדים: 38% מהם הם בני 30 ומעלה, לעומת 18.5% בלבד מהסטודנטים הלא-חרדים. הסיבה העיקרית לפער זה היא גיל הפטור המאוחר משירות צבאי, העומד על 26, לעומת גיל סיום השירות הצבאי של בני 21, נוסף על הנורמה של לימוד ארוך שנים בישיבה ובכולל. סיבה אחרת היא הצורך של הסטודנטים החרדים הגברים ללמוד תקופה ממושכת במכינה קדם-אקדמית לפני תחילת הלימודים האקדמיים שלהם לשם השלמת לימודי יסוד.

בקרב הסטודנטיות החרדיות התופעה הפוכה: גילן של 48.5% מהסטודנטיות החרדיות לתואר ראשון הוא פחות מ-21, לעומת 12.5% מהסטודנטיות היהודיות הלא-חרדיות. גם כאן הסיבה היא השירות הצבאי – נשים חרדיות מקבלות פטור ממנו כבר בגיל 18. המספר הגבוה יחסית של סטודנטיות חרדיות בנות 18-21 (כ-4,700) מעיד על תופעה חדשה במגזר החרדי – פנייה ללימודים באקדמיה במקום בסמינרים לבנות.

מגמות

בשנות הלימודים תש"ע-תשפ"ד (2009/10-2023/24) ניכרה ירידה בשיעור החרדים הלומדים לתואר ראשון באוניברסיטאות (מ-15% ל-11%), לעומת עלייה קלה שנרשמה בשיעור הסטודנטים הלומדים באוניברסיטאות בקרב כלל הסטודנטים בישראל (מ-33% ל-35%). ירידה חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות (מ-50% ל-42%). לעומת זאת, חלה עלייה בשיעור הסטודנטים החרדים במכללות האקדמיות לחינוך (מ-20% ל-25%), שניתן להסבירה בהתפתחות של אפיקי המעבר להשלמת תארים אקדמיים בחינוך ובפתיחת תוכניות לגברים חרדים. עלייה ניכרת חלה גם בשיעור הסטודנטים החרדים באוניברסיטה הפתוחה (מ-16% ל-22%), שהיא תוצאה של בניית מסלולים ייעודיים לנשים חרדיות במוסד זה.

בשנים תשע"ח-תשפ"ד (2017/18-2023/24) חלה עלייה קלה בשיעור הגברים החרדים הלומדים באקדמיה לאחר גיל 30 (מ-36% ל-38%). בקרב הנשים החרדיות חלה באותן שנים עלייה קלה בשיעור הנשים החרדיות דווקא מתחת לגיל 21 – מ-45% ל-48.5% מהסטודנטיות החרדיות.

6.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד, זכאות לתואר ונשירה

תמונת מצב

התפלגות תחומי הלימוד לתואר ראשון של הסטודנטים והסטודנטיות החרדים שונה מאוד מההתפלגות של כלל אוכלוסיית הסטודנטים. סטודנטים חרדים לומדים בשיעורים גבוהים יותר חינוך והוראה (29% לעומת 10% בקרב סטודנטים יהודים לא-חרדים) ומקצועות עזר רפואיים (9.5% לעומת 4.5%). נוכחות מוגבלת של סטודנטים חרדים ניכרת במדעי החברה (20% לעומת 24%), בלימודי הנדסה (6.5% לעומת 16%) ובמדעי הרוח (3% לעומת 8%). ממצא מעניין הוא השיעור הגבוה יחסית של חרדים הלומדים מדעי המחשב ומדעי הטבע (17%), אף שהוא נמוך מהשיעור בקרב סטודנטים יהודים לא-חרדים (20.5%). שיעור דומה של חרדים ויהודים לא-חרדים לומדים מינהל עסקים (כ־8%-9%) ומשפטים (6.5%).

אפשר אפוא להסיק שסטודנטים חרדים מעדיפים ללמוד מקצועות הנחשבים פרקטיים או שמאפשרים עבודה גם בתוך הקהילה החרדית (חינוך והוראה, מקצועות עזר רפואיים. בתחומי לימוד אקדמיים שנועדו להעשיר את הידע, כמו מדעי הרוח, או בתחומי לימוד המחייבים ידע מתמטי מתקדם (הנדסה), יש נוכחות חרדית קטנה יחסית. תופעה זו בולטת במיוחד בקרב סטודנטיות חרדיות. 32% מהן לומדות חינוך, לעומת 24% מהסטודנטים החרדים; 12.5% מהן לומדות מקצועות עזר רפואיים, לעומת 3.5% בלבד מהגברים. לעומת זאת, רק 5% לומדות הנדסה ואדריכלות, לעומת 9.5% מהגברים. הבדל בולט נוסף הוא בין השיעור הנמוך של סטודנטיות חרדיות למשפטים (4%) לבין השיעור הגבוה יחסית של סטודנטים חרדים גברים במקצוע הזה (13%); הסיבה לכך היא לגיטימציה מוגבלת בחברה החרדית לעיסוק של נשים חרדיות בעריכת דין. שיעור דומה של חרדים (21%) וחרדיות (19.5%) לומדים מדעי החברה.

תחום הלימוד של רוב מוחלט מהסטודנטים החרדים שקיבלו תואר ראשון בשנת תשפ"ג (2022/23) היה חינוך (54%), שיעור הגבוה בהרבה ממשקל הסטודנטים לחינוך בכלל הסטודנטים החרדים (29%). הסיבה לפער זה היא שמסלול לימודי החינוך הוא בדרך כלל מסלול השלמה, ולפיכך משך הלימודים בו קצר וקבלת התואר בו מהירה. המשקל הגבוה של זכאים חרדים לתואר בחינוך מביאה לכך שהפערים בזכאות לתואר בין חרדים ליהודים לא-חרדים בתחומים אחרים גדולים יותר אף משיעור הלומדים לתארים אלו. כך, שיעור החרדים הזכאים לתואר במדעי הטבע והמחשב עומד על 7% מכלל הזכאים, לעומת 14% בקרב יהודים לא-חרדים, ושיעור החרדים הזכאים לתואר בהנדסה עומד על 5%, לעומת 14% בקרב יהודים לא-חרדים.

שיעור הסטודנטים החרדים שאינם ממשיכים לשנת לימודים שנייה גבוה מזה של הסטודנטים היהודים הלא-חרדים ועומד על 12% לעומת 8%. עם זאת, כאשר מפלחים את הנתונים מתברר שהמוסדות העיקריים שסטודנטים חרדים אינם ממשיכים את לימודיהם בהם הם המכללות לחינוך (33% לעומת 15% בקרב סטודנטים יהודים לא-חרדים). במוסדות אלו מרבית המקרים שבהם הסטודנטים (לרוב סטודנטיות) אינם ממשיכים את הלימודים

האקדמיים אינם מבטאים נשירה אלא השלמת מסלול לימודים קצר (מתעודת הוראה לתואר אקדמי) שעשוי להמשך שנה אחת בלבד.

ואכן, שיעור הסטודנטים החרדים הנושרים מהמכללות האקדמיות ומהאוניברסיטאות גבוה רק במעט מזה של הסטודנטים היהודים הלא-חרדים במוסדות אלו – 9% לעומת 6.5% ו-8.5% לעומת 7.5%, בהתאמה.

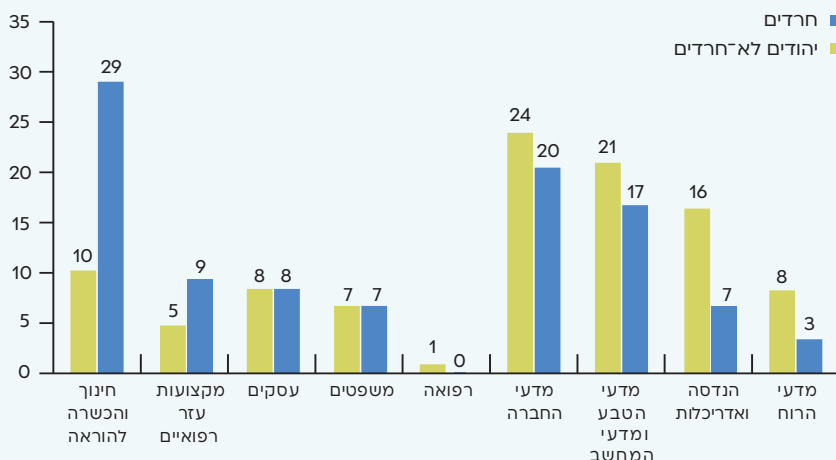
מגמות

במרוצת השנים חלו שינויים בתחומי הלימוד שהסטודנטים החרדים לומדים. שיעור החרדים הלומדים משפטים עמד על 12% בשנת הלימודים תשע"ו (2015/16) וירד בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) ל-6.5%, שיעור דומה לכלל האוכלוסייה (6.5%). גם שיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מינהל עסקים ירד באותן השנים מ-14% ל-8%. ניתן להסביר זאת בירידה בתמיכת המל"גות"ת בסטודנטים החרדים הלומדים מקצועות אלו, וגם בהפנמה של הקשחת הרגולציה (במשפטים) ושל הרוויה בשוק התעסוקה בתחומים אלו. לעומת זאת, באותן שנים חלה קפיצה בשיעור הסטודנטים החרדים הלומדים מדעי החברה (מ-8% ל-20%) ובשיעור הלומדים מדעי המחשב (והטבע) (מ-9% ל-17%).

נתוני הנשירה מהלימודים בשנת הלימודים תשפ"ד (2023/24) משקפים תנועות קלות בשיעור הנשירה בשנים האחרונות. כך, שיעור הנושרים מהאוניברסיטאות עמד בשנת תשע"ז (2016/17) על 8% ועלה במעט בשנת תשפ"ד (2023/24) ל-9%. לעומת זאת, באותן שנים נרשמה ירידה בנשירת סטודנטים חרדים מהמכללות האקדמיות, מ-11.5% ל-8.5%.

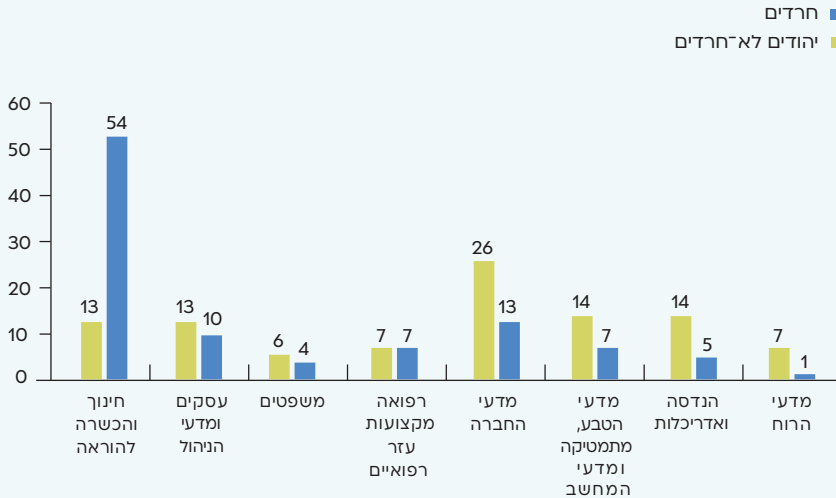
תרשים ב/6

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה, שנה"ל תשפ"ד (2023/24) (ב-%)

תרשים ב/7

מקבלי תואר ראשון, לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה,
שנה"ל תשפ"ג (2022/23) (ב-%)

7.ב. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית

תמונת מצב

נוסף על לימודים אקדמיים מתקיים בישראל מערך נרחב של הכשרות מקצועיות, ותחום מרכזי בו הוא הכשרות טכנולוגיות. הכשרות אלו הן בתחום האחריות של המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית (מה"ט). מספר החרדים שלמדו במסלולי הכשרה אלו עמד בשנת 2023 על כ-8,650 סטודנטים וסטודנטיות. רובם למדו הנדסת תוכנה (60%), ומקצוע פופולרי נוסף הוא אדריכלות ועיצוב פנים (18%).

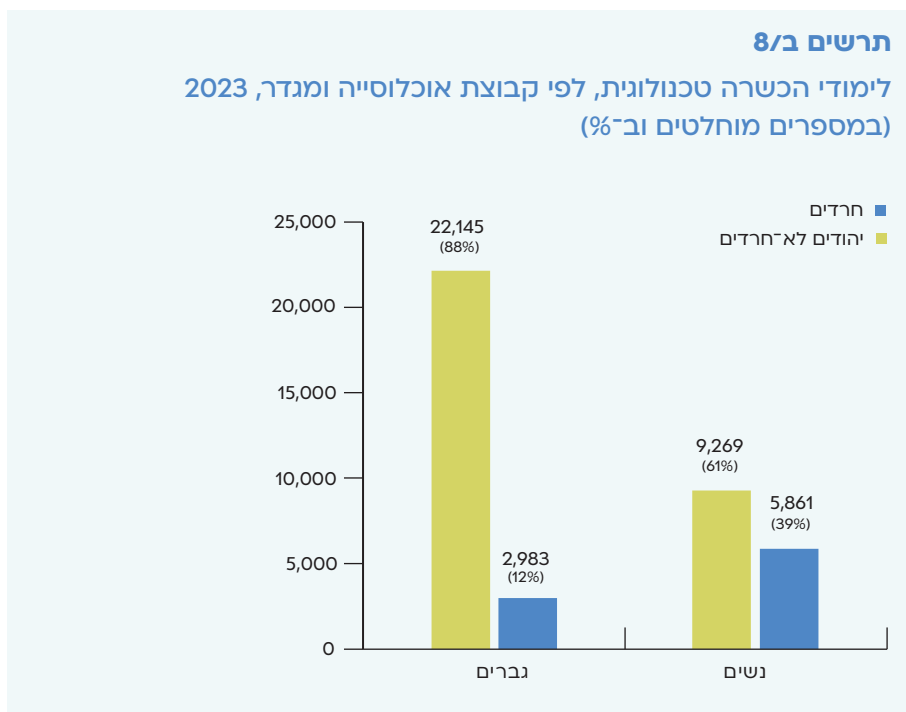
משקלם של החרדים בכלל הלומדים בתחומי ההכשרה הטכנולוגית עומד על 21.5%, שיעור גבוה משיעורם של החרדים בני 18-24 בכלל האוכלוסייה (15%). בפילוח מגדרי ניתן לראות הבדל גדול בין גברים לנשים בכל הקשור ללימוד מקצועות אלו. רק 32% מהסטודנטים החרדים במסלולים להכשרה טכנולוגית הם גברים, שיעור גבוה במעט משיעור הגברים החרדים מכלל הסטודנטים החרדים באקדמיה. כמעט כל הגברים החרדים לומדים הנדסה אזרחית (34%), הנדסת תוכנה (32%) והנדסת חשמל (22%). רוב מוחלט של הנשים החרדיות לומדות הנדסת תוכנה (66%), ושיעור לא מבוטל לומדות אדריכלות ועיצוב פנים (19%).

קרוב למחצית מהגברים החרדים (43%) לומדים במסלולים כלליים של הכשרה טכנולוגית, תופעה שכמעט אינה קיימת בקרב נשים חרדיות – רובן ככולן לומדות את המקצועות האלה בסמינרים לנשים חרדיות.

מרבית הסטודנטים בישראל העוברים הכשרה טכנולוגית הם גברים, ואולם הגברים החרדים הם 11% בלבד מהסטודנטים הגברים הלומדים את המקצועות האלה. הנשים החרדיות, לעומת זאת, הן 39% מכלל הסטודנטיות הלומדות את המקצועות האלה בישראל.

מגמות

בשנים 2014-2023 חל גידול של 170% במספר הסטודנטים החרדים במקצועות ההכשרה הטכנולוגית, והוא מבטא גידול שנתי ממוצע מהיר של 12%. גידול זה התרחש בקרב סטודנטים חרדים, גברים ונשים כאחד (165% ו-177%, בהתאמה).

לוחות חינוך

לוח ב/1

תלמידי החינוך היסודי והעל-יסודי, לפי מגדר, פיקוח ודרג חינוך,¹
תשפ"ד (2023/24)

ממלכתי וממלכתי-דתי ³			חינוך עברי לפי סוג פיקוח		סך הכול חינוך עברי	סך הכול ישראל	דרג חינוך
לפי סוג פיקוח		סך הכול	%חרדי מחינוך עברי	סך הכול חרדי			
ממלכתי- דתי ³	ממלכתי						
סך הכול²							
287,022	837,328	1,124,350	26	402,219	1,526,569	1,977,179	סך הכול
161,240	421,039	582,279	28	228,272	810,551	1,045,360	יסודי
68,235	213,204	281,439	25	91,549	372,988	485,454	חטיבת ביניים
57,547	203,085	260,632	24	82,398	343,030	446,365	חטיבה עליונה
בנים							
143,413	430,391	573,804	26	206,489	780,293	1,009,922	סך הכול
80,938	216,862	297,800	28	117,518	415,318	536,098	יסודי
34,311	109,436	143,747	24	46,420	190,167	247,539	חטיבת ביניים
28,164	104,093	132,257	24	42,551	174,808	226,285	חטיבה עליונה
בנות							
143,609	406,937	550,546	26	195,730	746,276	967,257	סך הכול
80,302	204,177	284,479	28	110,754	395,233	509,262	יסודי
33,924	103,768	137,692	25	45,129	182,821	237,915	חטיבת ביניים
29,383	98,992	128,375	24	39,847	168,222	220,080	חטיבה עליונה

1 דרג חינוך סטנדרטי (להגדרות ראו שנתון 2016).

2 כולל לא ידוע.

3 בחטיבה העליונה - דתי בפיקוח המינהל לחינוך דתי במשרד החינוך.

מקור: אתר "במבט רחב", משרד החינוך.

לוח ב/2

תלמידי ישיבות ואברכים, לפי מוסד, 2012-2023

שיעור גידול 2023-2012 (ב-%)	שנה							סוג מוסד
	2023	2022	2020	2018	2016	2014	2012	
51.1	169,366	156,036	146,157	131,521	120,239	96,060	112,103	סך הכול
47.9	46,277	43,427	41,443	35,970	33,102	30,271	31,290	תלמידי ישיבה גבוהה
14.6	6,355	6,182	5,696	6,451	5,454	1,053	5,545	תלמידי חוץ לארץ בישיבה גבוהה
57.6	111,604	101,640	94,322	84,565	77,081	64,581	70,798	אברכי כולל מהם:
91.7	90,779	81,942	76,201	67,005	59,604	47,176	47,358	אברכי כולל פטורי שירות
-11.2	20,825	19,698	18,121	17,560	17,477	17,405	23,440	אברכי כולל דחויי שירות
14.8	5,130	4,787	4,696	4,535	4,602	155	4,470	אברכי חוץ לארץ בכולל

מקור: משרד החינוך.

לוח ב/3

סטודנטיות וסטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה,
לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022/23-2009/10

שנה עברית	שנה קלנדרית	יהודים ואחרים		סך הכול ישראל
		סך הכול	חרדים ¹	
מוסדות להשכלה גבוהה				
תש"ע	2009/10	227,902	4,300	197,013
תשע"ב	2011/12	235,570	6,305	199,680
תשע"ד	2013/14	241,829	8,321	199,535
תשע"ו	2015/16	240,146	9,901	191,712
תשע"ח	2017/18	237,965	10,243	185,424
תש"ף	2019/20	243,409	10,665	186,474
תשפ"ב	2021/22	262,837	12,906	199,355
תשפ"ג	2022/23	260,547	14,066	194,117
תשפ"ד	2023/24	259,499	14,332	191,582
אוניברסיטאות				
תש"ע	2009/10	75,271	642	64,557
תשע"ב	2011/12	74,608	868	62,621
תשע"ד	2013/14	82,519	1,255	69,174
תשע"ו	2015/16	78,610	1,338	64,548
תשע"ח	2017/18	74,748	1,426	60,669
תש"ף	2019/20	76,278	1,155	61,292
תשפ"ב	2021/22	88,661	1,087	71,762
תשפ"ג	2022/23	88,325	1,434	70,130
תשפ"ד	2022/23	89,541	1,553	69,956
מכללות אקדמיות				
תש"ע	2009/10	83,371	2,126	75,556
תשע"ב	2011/12	91,666	3,042	81,279
תשע"ד	2013/14	86,377	3,830	73,973
תשע"ו	2015/16	89,944	4,634	73,117
תשע"ח	2017/18	90,120	4,734	69,789
תש"ף	2019/20	94,742	4,840	70,659
תשפ"ב	2021/22	100,959	6,079	72,019
תשפ"ג	2022/23	101,702	6,458	70,643
תשפ"ד	2022/23	102,235	6,003	70,892

שנה עברית	שנה קלנדרית	סך הכול ישראל	יהודים ואחרים	
			סך הכול	חרדים ¹
לא-חרדים				
האוניברסיטה הפתוחה				
תש"ע	2009/10	43,051	39,724	701
תשע"ב	2011/12	41,441	37,718	907
תשע"ד	2013/14	44,011	38,183	1,232
תשע"ו	2015/16	42,726	36,092	1,339
תשע"ח	2017/18	44,602	37,427	1,652
תש"ף	2019/20	45,863	39,091	2,071
תשפ"ב	2021/22	48,295	42,168	2,714
תשפ"ג	2022/23	46,300	40,805	2,965
תשפ"ד	2023/24	43,656	38,983	3,174
מכללות אקדמיות לחינוך				
תש"ע	2009/10	26,209	18,708	831
תשע"ב	2011/12	27,855	20,457	1,488
תשע"ד	2013/14	28,922	21,441	2,004
תשע"ו	2015/16	28,866	21,884	2,590
תשע"ח	2017/18	28,495	21,622	2,431
תש"ף	2019/20	26,526	20,102	2,599
תשפ"ב	2021/22	24,922	19,146	3,026
תשפ"ג	2022/23	24,220	18,713	3,209
תשפ"ד	2023/24	24,067	18,527	3,602

1 משנת תשפ"ג לא נעשה תיקון לפיקוח של משרד החינוך, והספירה בוצעה לפי פיקוח חרדי בלבד.

מקור: הלמ"ס.

המקורות לפרק ב – חינוך

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

המקור	התנת-פרק
● עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחום בכיר חינוך, אגף בכיר חינוך וחברה	1.1. תלמידים (לפי פיקוח)
● "חינוך במבט רחב", משרד החינוך	2.2. בחינות בגרות
עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גף חינוך, השכלה וכוחות הוראה	3.3. תלמידי ישיבות ואברכים
האגף למוסדות תורניים במשרד החינוך	4.4. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה
"יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	5.5. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: מסגרות לימוד וגיל
"יוצאי מוסדות החינוך החרדי העל-יסודי בהשכלה הגבוהה בישראל", אתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה	6.6. סטודנטיות וסטודנטים חרדים במערכת ההשכלה הגבוהה: תחומי לימוד ונשירה
עיבודי המחברים לנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחום בכיר השכלה גבוהה ומדע, אגף בכיר חינוך וחברה	7.7. סטודנטיות וסטודנטים חרדים בהכשרה טכנולוגית
עיבודי המחברים לנתוני המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית	

היקפי העוני באוכלוסייה החרדית גדולים בהרבה מהיקפם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, והשפעתם על רמת החיים גדולה יותר אף היא. אומנם מ-2015 ניכרת ירידה בשיעורי העוני באוכלוסייה החרדית, אך בשנת 2022 הם היו עדיין גבוהים (34% לעומת 14% בקרב יהודים לא-חרדים).

רמת החיים קשורה קשר הדוק לרמת ההכנסות וההוצאות של משק הבית. בשנת 2022 הייתה ההכנסה החודשית הממוצעת ברוטו למשק בית חרדי 14,816 ש"ח – הכנסה נמוכה בהרבה מההכנסה הממוצעת ברוטו למשק בית יהודי לא-חרדי (24,466 ש"ח). הגורמים להכנסה הנמוכה הזאת הם תא משפחתי המבוסס פעמים רבות על מפרנסים (או מפרנסת יחידה) העובדים בהיקף משרה קטן במשלח יד שרמת ההכנסה בו נמוכה, וכן שימוש מופחת בהון ובקרנות פנסיה.

כאשר בודקים את ההוצאה החודשית של משקי הבית מתברר כי ב-2022 הוציא משק בית חרדי 15,190 ש"ח בחודש בממוצע, 16% פחות ממשק בית יהודי לא-חרדי (18,096 ש"ח), אף שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי עומד על קרוב לפי שניים. פערי ההוצאה יכולים להיות מוסברים במאפייני תרבות הצריכה החרדית, הדוגלת בחיסכון, במרחבי צריכה קהילתיים ייעודיים לאוכלוסייה החרדית, המאפשרים לקנות מוצרים בזול, וגם בהטבות מדינתיות הקשורות במצב חברתי-כלכלי של החברה החרדית.

ניתוח דפוסי ההתנהגות הקשורים ברמת החיים של הציבור החרדי מלמד שהפערים בין שתי האוכלוסיות – החרדית והיהודית הלא-חרדית – עודם גדולים, הגם שהצטמצמו בשנים האחרונות. כך גם באשר לרמת ההכנסה, שיעורי העוני, הצריכה והמינוע. התחום היחיד שבו יש יתרון לאוכלוסייה החרדית על פני האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית הוא הבעלות על דירה.

תמונת מצב

לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי לשנת 2022, הכנסתן של 20% מהמשפחות בישראל נמוכה מקו העוני לאחר הוספת תשלומי העברה ומיסים (34% לפני הוספת התשלומים). באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית השיעור הוא 14% (28% לפני הוספת התשלומים); באוכלוסייה החרדית שיעור זה גבוה בהרבה – 34% (52% לפני הוספת התשלומים). את הפער הגדול בשיעורי תחולת העוני בין חרדים לכלל האוכלוסייה אפשר להסביר במבנה משק הבית החרדי, המאופיין במשפחות גדולות, בשיעור נמוך של גברים עובדים ובשכר נמוך יחסית של מי שעובדים. בשתי האוכלוסיות – החרדית וכלל האוכלוסייה – תשלומי העברה משפיעים השפעה ניכרת ודומה על שיעור העוני. בקרב כלל האוכלוסייה בעקבות התשלומים פוחת חלקה היחסי של האוכלוסייה שמתחת לקו העוני ב-40%, ואצל החרדים ב-35%.

תמונת המצב של תחולת העוני לאחר תשלומי העברה והמיסים בחלוקה לנפשות, למשפחות ולילדים לשנת 2022 מלמדת כי שיעור הנפשות באוכלוסייה החרדית החיות מתחת לקו העוני לאחר תשלומי העברה ומיסים (39%) גבוה בהרבה משיעורן בכלל האוכלוסייה (20%) ומשיעורן באוכלוסיית היהודים הלא-חרדים (14%).

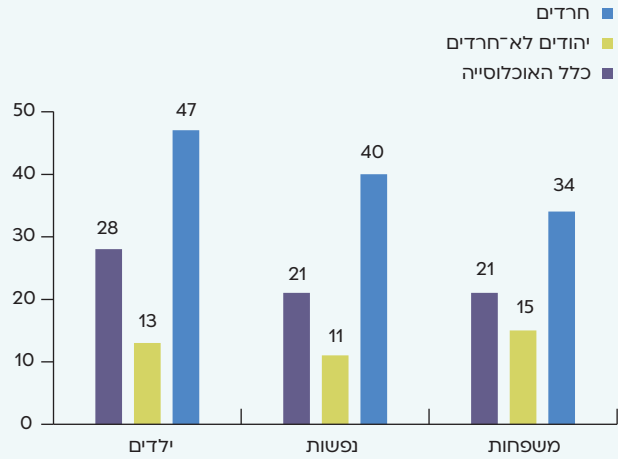
הפערים בין הקבוצות גדולים יותר כאשר מחשבים את תחולת העוני בקרב ילדים. שיעור הילדים החרדים החיים מתחת לקו העוני לאחר תשלומי העברה (47%) גבוה מאוד יחסית לשיעורם בכלל האוכלוסייה (28%) ובאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (13%). הסיבה לכך היא מספר הילדים הגבוה במשפחה חרדית ממוצעת בשילוב עם שיעורי תעסוקה ושכר נמוכים מהממוצע של הוריהם.

מגמות

בשנים 2015-2022 חלה ירידה בתחולת העוני בקרב משפחות חרדיות – מ-39% ל-34%. ירידה זו יכולה להיות מוסברת בגידול בשיעור התעסוקה של נשים חרדיות, בעלייה ברמת ההכנסות בקרב העובדים ובגידול בתמיכת המדינה באברכים ובקצבאות הילדים. תחולת העוני באוכלוסייה החרדית עומדת כיום על הרמה הנמוכה ביותר שלה מאז שנת 2015.

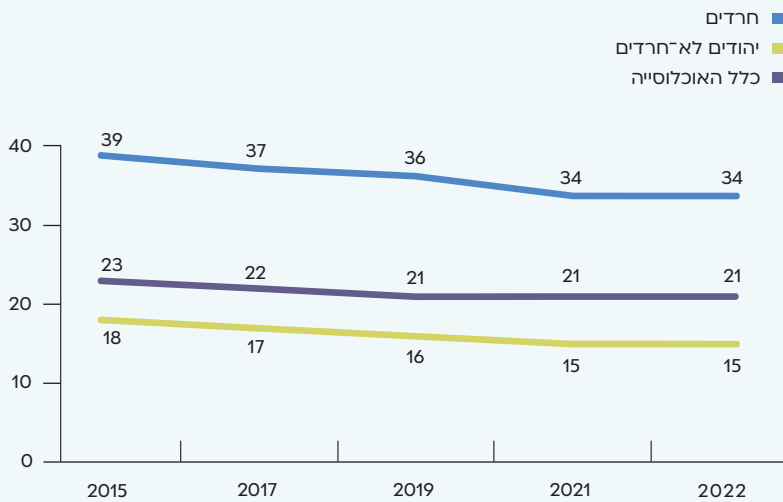
תרשים ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022 (ב-%)

תרשים ג/2

תחולת העוני של משפחות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2015-2022 (ב-%)

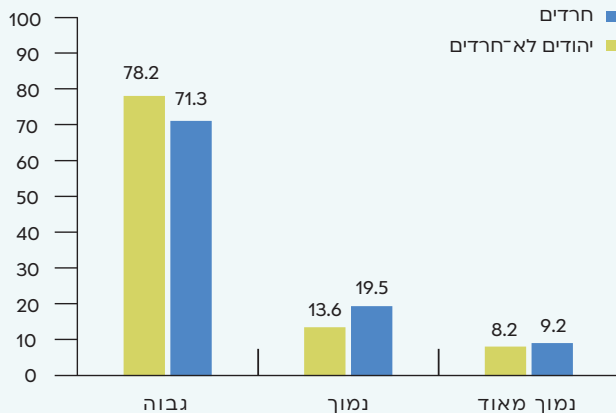
ג.2. ביטחון תזונתי

לפי הגדרת המוסד לביטוח לאומי, רמת הביטחון התזונתי כוללת זמינות של מזון ושל משאבים לרכישת מזון וכן את איכות המזון מבחינה תברואתית ותזונתית.

לפי סקר שערך המוסד לביטוח לאומי בשנת 2022, שיעור המשפחות באוכלוסייה החרדית החיות בביטחון תזונתי נמוך או נמוך מאוד (29%) קרוב למדי לשיעורן בכלל האוכלוסייה (31%) וגבוה משיעורן באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (22%). פער זה בין חרדים ליהודים לא-חרדים קטן לעומת מדד תחולת העוני, שלפיו השיעור בקרב החרדים גבוה פי שניים וחצי מהשיעור בקרב יהודים לא-חרדים. נתון זה מלמד שרק חלק מהמשפחות החרדיות הנמצאות מתחת לקו העוני חיות באי-ביטחון תזונתי.

תרשים ג/3

רמת הביטחון התזונתי של משפחות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022 (ב-%)

ג.3. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי

תמונת מצב

הנתונים המתבססים על סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס מראים שבשנת 2022 הייתה ההכנסה החודשית הממוצעת ברוטו למשק בית חרדי 14,816 ש"ח, 67% מההכנסה ברוטו למשק בית יהודי לא-חרדי (24,466 ש"ח).

מקובל לחשב את ההכנסה לנפש על פי סולם הנותן משקל פוחת והולך לכל נפש בשל העלות השולית שלה למשק הבית. לפי חישוב זה, ההכנסה נטו לנפש תקנית במשפחה חרדית היא 4,027 ש"ח, והיא עומדת על 48% בלבד מההכנסה לנפש תקנית במשפחה יהודית לא-חרדית (8,307 ש"ח). הפער הגדול מוסבר במספר הנפשות הגבוה במשק הבית החרדי (5.1), לעומת משק הבית היהודי הלא-חרדי (2.8); במספר המפרנסים הממוצע; ובהכנסה נמוכה מעבודה (10,221 ש"ח במשק בית חרדי, לעומת 18,604 ש"ח במשק בית יהודי לא-חרדי). אפשר שבמציאות הפערים בהכנסות קטנים יותר בשל ההכנסות מעבודה שאינן מדווחות באוכלוסייה החרדית.

ההכנסה ברוטו במשק בית חרדי מתחלקת ל-69% מעבודה (לעומת 76% במשק בית יהודי לא-חרדי) ול-25% מקצבאות ותמיכות (לעומת 11% במשק בית יהודי לא-חרדי). יש הבדל גדול אפוא בשימוש בקצבאות ובתמיכות בין האוכלוסייה החרדית לאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

ההוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות – עומדת במוצע על כ-33% מההוצאה של משקי הבית הלא-חרדיים (1,469 ש"ח לעומת 4,496 ש"ח).

ההוצאה החודשית של משק בית חרדי לתצרוכת, שהיא סך כל התשלומים שמשק בית משלם על קניית מוצרים או שירותים, נמוכה ב-16% מזו של משק בית יהודי לא-חרדי (15,190 ש"ח לעומת 18,096 ש"ח), אף שמספר הנפשות הממוצע במשק בית חרדי גדול יותר. ההסבר לכך טמון כפי הנראה בהכנסה הנמוכה של משק הבית החרדי, בתרבות הצריכה החרדית המאופיינת בצניעות ובחיסכון, וכן במרחב הצריכה הקהילתי המאפשר לקנות חלק ממוצרי הצריכה במחיר זול במיוחד.

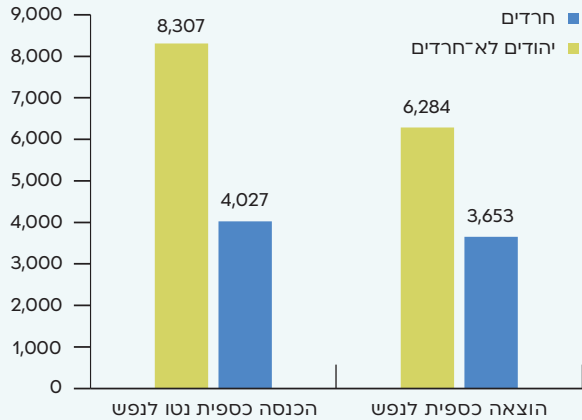
למרות ההבדלים בגודל משק הבית ובהכנסות בין משק הבית החרדי למשק הבית היהודי הלא-חרדי אין ביניהם הבדלים ניכרים בחלוקת ההוצאות לתחומים השונים, למשל מזון, דיור, בריאות או חינוך. פער של ממש נמצא, עם זאת, בכל הקשור לתחבורה ולתקשורת (10% מההוצאות במשקי הבית החרדיים, לעומת 19% במשקי הבית היהודיים הלא-חרדיים). הגורמים להבדלים: בתחום התחבורה חרדים מסתמכים הרבה יותר על תחבורה ציבורית ונחשבים צרכנים חסכנים ויעילים שלה, ובתחום התקשורת הציבור החרדי משתמש פחות באינטרנט, בטלוויזיה ובטלפונים ניידים חכמים.

מגמות

בין 2015 ל-2022 גדלו גם ההכנסות וגם ההוצאות של משקי הבית החרדיים. בשנים אלו נרשמה עלייה של 17% בהכנסה החודשית ברוטו למשק בית חרדי (מ-12,616 ש"ח ל-14,816 ש"ח), שיעור דומה לעלייה בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (18% בהכנסות ברוטו – מ-20,807 ש"ח ל-24,466 ש"ח). בהיקף ההוצאה החודשית לתצרוכת של משק בית חרדי חלה עלייה מ-13,676 ש"ח ל-15,190 ש"ח (גידול של 11%). כמו כן נרשמה עלייה של 16% בהוצאה של משקי בית חרדיים על תשלומי חובה – מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות, מ-1,261 ש"ח ל-1,469 ש"ח. עלייה בשיעור דומה של תשלומי החובה (17%) חלה גם בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, מ-3,853 ש"ח ל-4,496 ש"ח.

תרשים ג/4

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לנפש (תקנית), לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022 (בש"ח)

4.4. בעלות על דירה

תמונת מצב

שיעור הבעלות על דירה באוכלוסייה החרדית גבוה מאוד ועמד בשנים 2022-2023 על 78%. בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית שיעור הבעלות על דירה עמד על 73% בלבד, ושיעור נמוך קצת יותר של בעלות נמדד בכלל האוכלוסייה בישראל (72%).

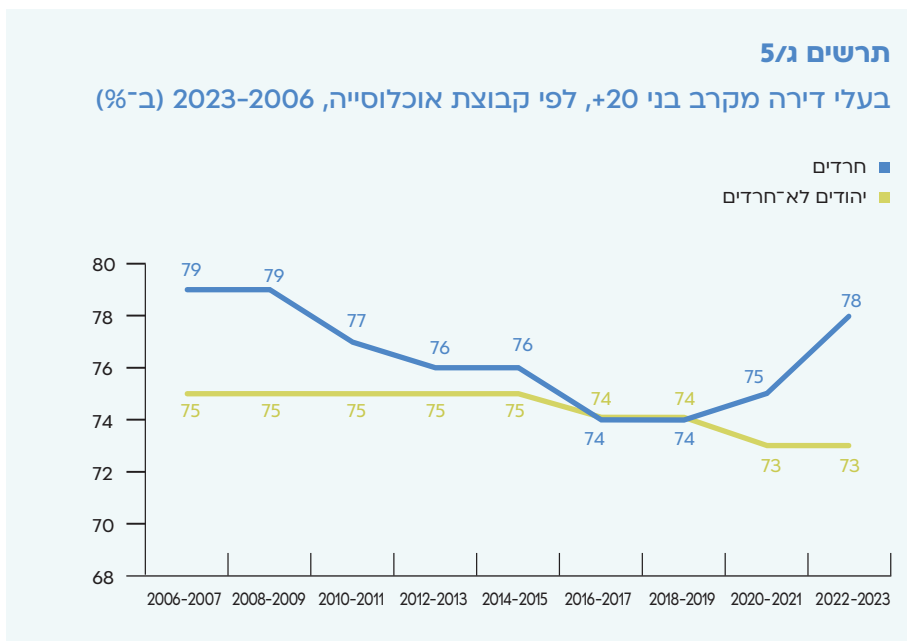
בממוצע, בשנים 2022-2023 החזיקו 14% מכלל האוכלוסייה ו-17% מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית יותר מדירה אחת בבעלותם. שיעור נמוך יותר נרשם באוכלוסייה החרדית - 12% הצהירו שבבעלותם יותר מדירה אחת.

מגמות

בשנים 2006-2018 נרשמה באוכלוסייה החרדית ירידה בשיעור בעלי הדירות - מ-79% ל-74%, ככל הנראה בשל עלייה ביוקר הדיור המקשה על רכישת דירה. עם זאת, משנת 2019 אנו רואים עלייה מחודשת בבעלות על דירות בקרב חרדים, ושיעור בעלי הדירות שב ועלה ל-78% בשנים 2022-2023. ייתכן שהסיבה לעלייה המחודשת היא הטבה במצב הכלכלי של משקי הבית החרדיים המתבטאת בעלייה ברמת ההכנסה וירידה בשיעורי העוני, כפי שראינו בתחילת פרק זה.

בשנים 2003-2023 נרשמה עלייה בשיעור הבעלים של יותר מדירה אחת, בשני המגזרים: באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית עלה שיעורם מ-9% ל-17%, ובאוכלוסייה החרדית מ-3% ל-12%.

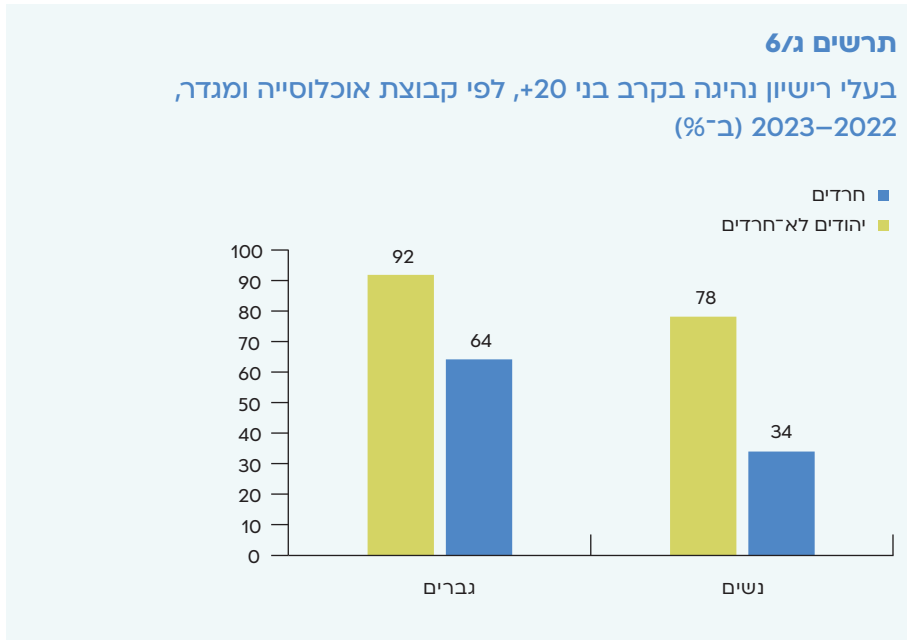
5. מחזיקים ברישיון נהיגה

תמונת מצב

בשנים 2022-2023 החזיקו 50% מהחרדים בגילי 20+ ברישיון נהיגה. שיעור זה נמוך בהרבה משיעור בעלי רישיונות הנהיגה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (85%). בפילוח לפי מגדר אפשר לראות שהפערים בין החרדים ליהודים הלא-חרדים היו גבוהים יותר בקרב הנשים: 34% מהנשים החרדיות החזיקו ברישיון נהיגה, לעומת 78% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות. אצל הגברים הפער היה קטן יותר אך עדיין משמעותי ביותר – 64% לעומת 92%. את הפער בין הגברים החרדים לנשים החרדיות אפשר להסביר בכך שנהיגת נשים עדיין אינה מקובלת בחלק מהקהילות החרדיות.

מגמות

לאורך השנים אפשר לראות עלייה בשיעור החרדים בעלי רישיון נהיגה: בשנים 2006-2005 החזיקו ברישיון נהיגה 40%; ובשנים 2023-2022 – 50%. שינוי גדול יותר התרחש אצל הנשים החרדיות: 21% מהן החזיקו ברישיון נהיגה בשנים 2008-2007; ו-34% בשנים 2023-2022. הסיבות האפשריות למגמה זו בקרב הנשים הן השתלבותן של יותר חרדיות במערכת ההשכלה הגבוהה והצטרפותן לתעסוקה איכותית, וכן השיח המודרני שנכנס במובהק לכמה מהקהילות החרדיות.

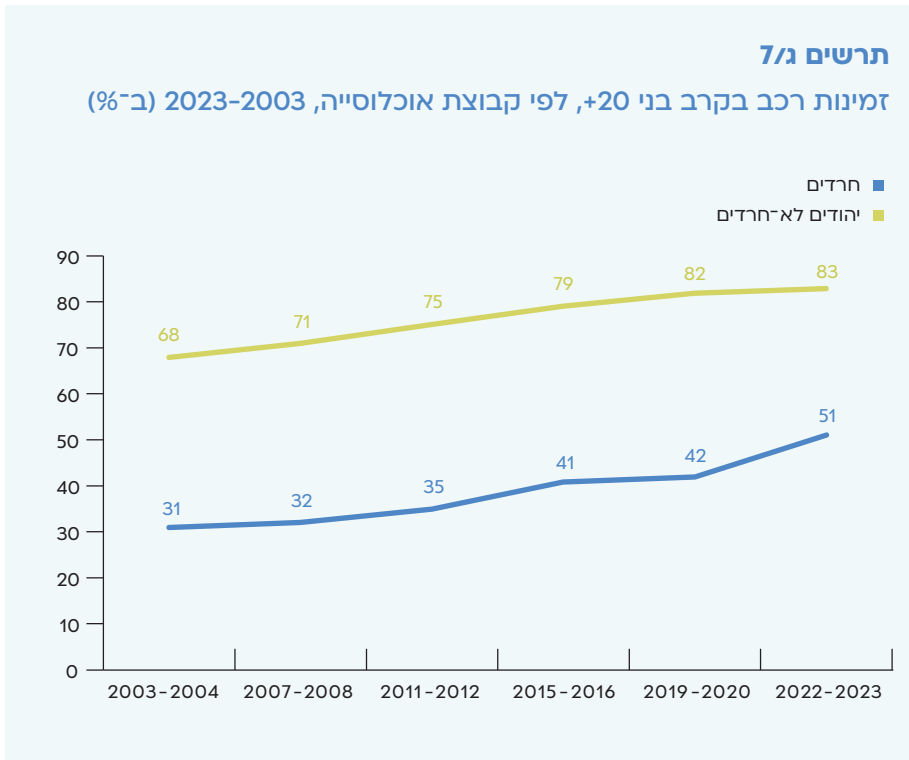
ג.6. זמינות רכב

תמונת מצב

בשנים 2023-2022 החזיקו ברשותם רכב 51% מבני 20+ באוכלוסייה החרדית, שיעור נמוך בהרבה מהשיעור באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית של מי שהצהירו שברשותם רכב (83%). אפשר לתלות את הפער הזה ביוקר הקנייה וההחזקה של מכוניות בישראל, בצורך בהחזקת מכונית יקרה יותר (המותאמת למשפחות מרובות ילדים) בחברה החרדית, ובתפיסה החרדית ששימוש בתחבורה הציבורית הוא חלק יום-יומי ובלתי נפרד מאורח החיים.

מגמות

בשנים 2003-2023 נרשמה עלייה גדולה בשיעור החרדים בני +20 שהצהירו כי ברשות משק הבית שהם חיים בו יש רכב זמין (מ-31% ל-51%). גם בקרב היהודים הלא-חרדים נרשמה עלייה באותן שנים (מ-68% ל-83%). הגידול החד במספר החרדים המחזיקים ברשותם רכב פרטי משקף שינוי ברמת החיים של משפחות חרדיות, גידול בשיעורי החרדים העובדים ואימוץ אורחות חיים המקובלים בחברה הכללית.

לוחות רמת חיים

לוח ג/1

תחולת העוני של משפחות, נפשות וילדים לאחר תשלומי העברה ומיסים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2015–2022 (ב-%)

מזדים	שנה	סך הכול ישראל	סך הכול יהודים	חרדים ¹	לא־חרדים
תחולת עוני משפחות	2015	23	19	39	18
	2016	21	18	37	16
	2017	22	19	37	17
	2018	23	20	36	18
	2019	21	18	36	16
	2020	20	17	35	15
	2021	21	17	34	15
	2022	20	16	34	14
תחולת עוני נפשות	2015	23	17	44	13
	2016	22	17	43	13
	2017	22	17	42	13
	2018	22	17	41	13
	2019	22	17	43	12
	2020	21	16	41	12
	2021	21	16	40	12
	2022	21	16	40	11
תחולת עוני ילדים	2015	30	22	52	14
	2016	29	22	51	14
	2017	28	21	50	13
	2018	28	21	49	13
	2019	29	22	51	14
	2020	29	22	49	14
	2021	28	21	47	13
	2022	28	21	47	13

1 חרדים: על פי הגדרה של מינהל המחקר והתכנון. מקור: המוסד לביטוח לאומי.

הכנסה חודשית והוצאה חודשית לתצרוכת למשקי בית יהודיים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022

מזה יהודים		סך הכול ישראל		
לא-חרדים	חרדים	סך הכול		
3,991	593	4,584	5,478	משקי בית במדגם
2,162.8	215.9	2,378.7	2,920.8	משקי בית באוכלוסייה (אלפים)
2.8	5.1	3.0	3.2	ממוצע נפשות במשק בית
2.4	3.7	2.5	2.6	ממוצע נפשות סטנדרטיות במשק בית
1.4	1.3	1.4	1.4	ממוצע מפרנסים במשק בית
50.3	39.4	49.3	48.2	ממוצע גיל ראש משק בית כלכלי
14.5	16.8	14.7	14.2	ממוצע שנות לימוד של ראש משק בית כלכלי
19,969	13,347	19,368	18,237	הכנסה כספית נטו למשק בית
8,307	4,027	7,918	7,291	הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית
14,731	12,353	14,515	14,526	הוצאה כספית למשק בית
6,284	3,653	6,045	5,849	הוצאה כספית לנפש סטנדרטית
19,182	12,456	18,146	16,471	חציון הכנסה כספית ברוטו למשק בית
24,466	14,816	23,590	22,013	הכנסה כספית ברוטו
4,496	1,469	4,222	3,776	תשלומי חובה
				הכנסה כספית ברוטו
בשקלים חדשים				
24,466	14,816	23,590	22,013	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
18,604	10,221	17,843	16,821	מעבודה
1,305	443	1,227	1,012	מהון
1,829	512	1,710	1,464	מפנסיות וקופות גמל
2,728	3,640	2,810	2,715	מקצבאות ומתמיכות
באחוזים				
100	100	100	100	הכנסה כספית ברוטו סך הכול
76	69	76	76	מעבודה
5	3	5	5	מהון
7	3	7	7	מפנסיות וקופות גמל
11	25	12	12	מקצבאות ומתמיכות

מזה יהודים			סך הכול ישראל
לא־חרדים	חרדים	סך הכול	

הוצאה לתצרוכת

בשקלים חדשים

18,096	15,190	17,832	17,600	הוצאה לתצרוכת סך הכול
2,375	2,265	2,365	2,551	מזון (ללא ירקות ופירות)
563	564	563	611	ירקות ופירות
4,822	4,127	4,759	4,362	דיור
1,701	1,328	1,667	1,642	תחזוקת הדירה ומשק הבית
645	669	647	660	ריהוט וציוד לבית
500	693	517	579	הלבשה והנעלה
1,225	785	1,185	1,133	בריאות
2,044	2,283	2,066	1,931	חינוך, תרבות ובידור
3,424	1,494	3,249	3,272	תחבורה ותקשורת
798	981	815	860	מוצרים ושירותים אחרים

באחוזים

100	100	100	100	הוצאה לתצרוכת סך הכול
13	15	13	14	מזון (ללא ירקות ופירות)
3	4	3	3	ירקות ופירות
27	27	27	25	דיור
9	9	9	9	תחזוקת הדירה ומשק הבית
4	4	4	4	ריהוט וציוד לבית
3	5	3	3	הלבשה והנעלה
7	5	7	6	בריאות
11	15	12	11	חינוך, תרבות ובידור
19	10	18	19	תחבורה ותקשורת
4	6	5	5	מוצרים ושירותים אחרים

המקורות לפרק ג – רמת חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת-פרק	המקור
ג.1. תחולת עוני	● עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון
ג.2. ביטחון תזונתי	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משק הבית
ג.3. הכנסה חודשית והוצאה חודשית למשק בית חרדי	● עיבודי המחברים לנתוני המוסד לביטוח לאומי ולנתוני מינהל המחקר והתכנון
ג.4. בעלות על דירה	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר הוצאות משק הבית
ג.5. מחזיקים ברישיון נהיגה	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ג.6. זמינות רכב	● הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי

פרק ד

תעסוקה

אחד ממוקדי הדיון הציבורי על מקומה של הקהילה החרדית בחברה הישראלית הוא התעסוקה. הפער הגדול ביותר בתחום זה בין חרדים לשאר האוכלוסייה היהודית בישראל היה ב־2002, אז כשליש בלבד מהגברים החרדים היו מועסקים ורק מעט יותר ממחצית הנשים. בשנים 2003–2015 חל מפנה בשיעורי התעסוקה באוכלוסייה החרדית, בקרב גברים ונשים כאחד, בעקבות שילוב של צורכי הקהילה עם מדיניות ציבורית שתמכה בכניסת חרדים לשוק העבודה במגוון דרכים. התוצאה של שינוי זה היא שכיום למעלה ממחצית מהגברים החרדים וכ־80% מהנשים החרדיות עובדים. לאחר שנים לא מבוטלות של עצירה בעלייה בשיעורי התעסוקה בקרב גברים חרדים (2015–2021) בשנים 2022–2023 ניכרה עלייה מחודשת בשיעורי התעסוקה שלהם.

תיאור מצבה של האוכלוסייה החרדית בעולם העבודה אינו מתמצה בשיעורי תעסוקה. רכיב חשוב נוסף הוא רמת ההכנסה. גובה ההכנסה הממוצעת של עובדים חרדים הוא 55% בלבד מגובה ההכנסה הממוצעת של עובדים יהודים לא־חרדים. הסיבות לפער זה הן היקף תעסוקה קטן יותר אצל החרדים ורמת הכנסה נמוכה יותר, שהיא גם תוצאה של הכשרה מקצועית מוגבלת והתמקדות בענפים כלכליים שרמת ההכנסה בהם נמוכה יותר.

השנתון מלמד על פערים ניכרים בין תחומי התעסוקה של גברים ונשים חרדים לתחומי התעסוקה של גברים ונשים יהודים לא־חרדים, שלא הצטמצמו בעשור האחרון. פערים אלו משפיעים על ההכנסה הנמוכה לנפש של העובדים החרדים וכנגזרת ממנה – על רמת החיים של משק הבית החרדי.

ד.1. שיעורי תעסוקה

תמונת מצב

בשנת 2023 עמד שיעור המועסקים באוכלוסייה החרדית בגילי העבודה העיקריים (25–66) על 68% – נמוך משיעור המועסקים באוכלוסייה היהודית הלא־חרדית (85%) ומשיעור התעסוקה בכלל האוכלוסייה (79%). מספר הגברים החרדים העובדים בגילים אלו עמד על כ־1,110,900, ואילו מספר הנשים החרדיות העובדות – על כ־1,158,500⁴.

4 משנת 2014 אנו מודדים חרדים על פי ההגדרה העצמית בסקרי כוח האדם של הלמ"ס.

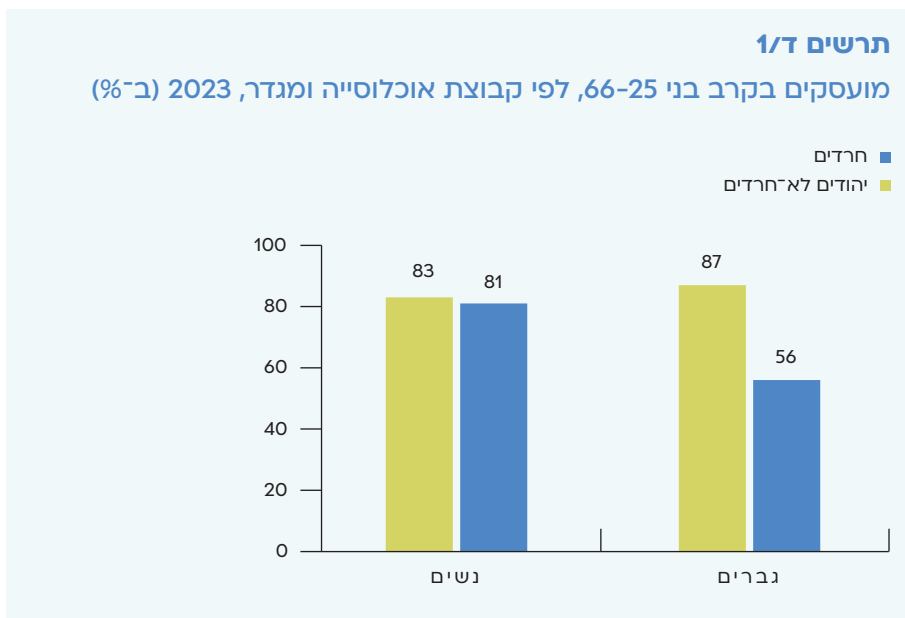
שיעור התעסוקה של גברים חרדים בשנת 2023 (55.5%) היה נמוך במידה רבה מזה של גברים יהודים לא-חרדים (87%). הפערים בין נשים חרדיות עובדות לנשים יהודיות לא-חרדיות עובדות בשנה זו היו קטנים בהרבה (81% לעומת 83%).

מגמות

שיעור המועסקים הנמוך ביותר בקרב חרדים (42%) נרשם כאמור ב־2002 – 35% אצל הגברים ו־50% אצל הנשים. מאז חלה עלייה רצופה בשני המגדרים, ובשנת 2023 הגיע שיעור המועסקים אצל הגברים ל־55.5% ואצל הנשים ל־81%.

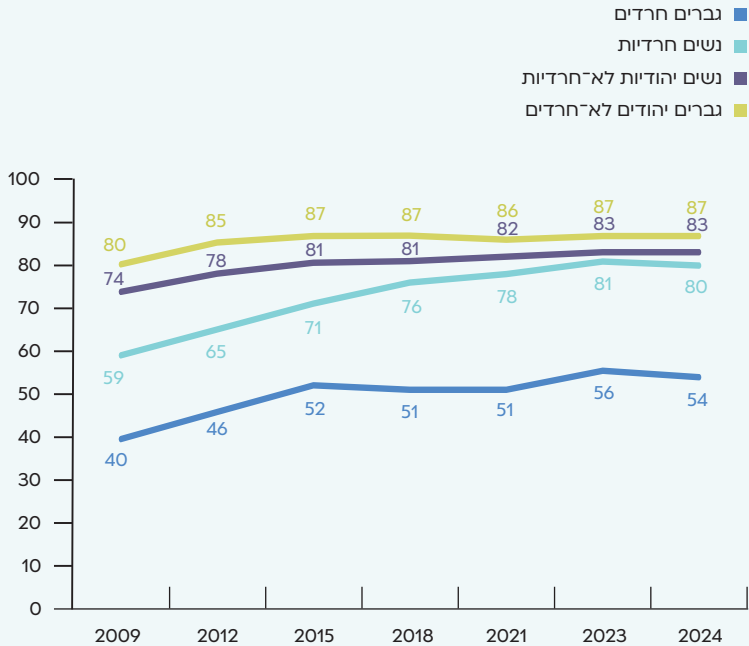
שנת 2015 התייחדה בכך שבפעם הראשונה מאז 1995 היה שיעור הגברים החרדים העובדים לפרנסתם יותר מ־50%. ואולם לאחר עלייה מרשימה בשיעורי התעסוקה של הגברים החרדים במשך כעשור, בשנים 2016–2021 הייתה דריכה במקום. עם זאת, בשנים 2022–2023 התחדשה העלייה בשיעורי התעסוקה של גברים חרדים, ובעקבותיה הגיעו שיעורי התעסוקה לרמה הגבוהה ביותר בשלושת העשורים האחרונים (55.5%). נתונים לא סופיים לשנת 2024 (שלושה רבעונים ראשונים) מלמדים על התמתנות של המגמה (54%).

לעומת זאת, שיעורי התעסוקה בקרב נשים חרדיות הוסיפו לעלות ברציפות לאורך כל השנים. כך, אם בשנת 2015 עמד שיעור המועסקות החרדיות על 71%, בשנת 2023 הוא הגיע כבר ל־81%. הפער בהיקפי התעסוקה בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא-חרדיות עמד על פחות מ־3%. נתונים לא סופיים לשנת 2024 (שלושה רבעונים ראשונים) מלמדים על התמתנות המגמה (80%).

תרשים 2/ד

מועסקים בקרב בני 25-66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2009-2024 (ב-%)

הערה: משנת 2014 שיטת החישוב היא לפי הגדרה עצמית. עד לשנת 2014 הנתונים הם לגילי 25-64. נתוני 2024 מתייחסים לשלושת הרבעונים הראשונים בלבד.

2.2. הכנסה חודשית

תמונת מצב

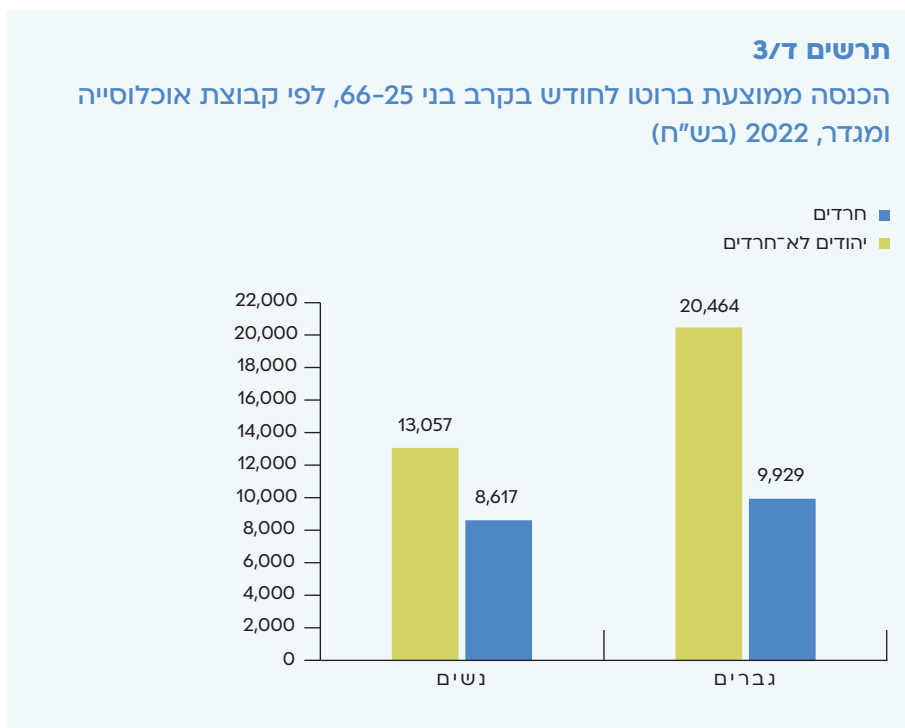
בשנת 2022 עמדה ההכנסה החודשית הממוצעת לנפש מעבודה (שכירים) באוכלוסייה החרדית על 9,225 ש"ח – 55% מההכנסה הממוצעת בקרב יהודים לא-חרדים (16,656 ש"ח). הפער מוסבר בהיקף הנמוך יחסית של שעות עבודה במגזר החרדי ובשכר שעתי ממוצע נמוך יותר.

רמת השכר של גברים חרדים שכירים נמוכה מאוד לעומת רמת השכר של גברים יהודים לא-חרדים שכירים. הפערים ביניהם גדולים אפילו מהפערים שבין נשים חרדיות שכירות לנשים יהודיות לא-חרדיות שכירות. ההכנסה הממוצעת החודשית של גברים חרדים בשנת 2022 הייתה 9,929 ש"ח, 49% בלבד מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב גברים יהודים

לא־חרדים (20,464 ש"ח); הנשים החרדיות השתכרו באותה שנה 8,617 ש"ח בחודש בממוצע, 66% מההכנסה הממוצעת החודשית בקרב נשים יהודיות לא־חרדיות (13,057 ש"ח).

אצל הגברים החרדים השכר הנמוך נובע בעיקר משכר שעתי נמוך, אך גם ממספר שעות עבודה נמוך (81% ממספר שעות העבודה של גברים יהודים לא־חרדים). בשנת 2022 עבדו גברים חרדים 36.5 שעות בשבוע, לעומת 45 שעות בקרב גברים יהודים לא־חרדים.

אצל הנשים החרדיות השכר הנמוך נובע בעיקר מעבודה במשרות חלקיות (84% משעות העבודה של יהודיות לא־חרדיות). בשנת 2022 עבדה אישה חרדית 32.5 שעות בשבוע בממוצע, לעומת 38.5 שעות שבועיות בקרב יהודיות לא־חרדיות.

מגמות

ב־2003 היה שיעור ההכנסה של העובדים השכירים החרדים 76% מההכנסה של העובדים היהודים הלא־חרדים השכירים במשק, והוא ירד ל־72% בשנת 2010. לאחר שנים אחדות של יציבות חלה שוב ירידה, מהירה יותר, ורמת ההכנסה של העובדים החרדים שנרשמה בשנת 2022 הייתה 55% מרמת ההכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא־חרדית.

הירידה בהכנסה של העובדים החרדים יחסית להכנסה של האוכלוסייה היהודית הלא־חרדית ניכרת הן אצל הגברים והן אצל הנשים. בשנים 2003-2022 חלה אצל הגברים ירידה מ־71%

ל-49%. בקרב הנשים חלה ירידה מתונה יותר במרוצת השנים, מ-80% בשנת 2003 ל-66% בשנת 2022. הירידות, בייחוד בקרב הגברים, הן כנראה תוצאה של עלייה במספר המועסקים החרדים בעלי רמת הכשרה נמוכה, המניבה רמות הכנסה נמוכות לעובדים החדשים. בקרב עובדים יהודים לא-חרדים חלה באותן שנים עלייה ניכרת בהכשרה ובהתמקצעות, ובעקבות זאת הפער בינם לבין העובדים החרדים גדל.

3.3. תעסוקה, לפי משלח יד

תמונת מצב

בשנת 2023 היו הבדלים גדולים בענפי התעסוקה ובשיעור המועסקים בהם בין עובדים חרדים לעובדים יהודים לא-חרדים. שיעור הגברים החרדים שהועסקו בחינוך (32%) היה גבוה בהרבה משיעור הגברים שהועסקו בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (5%). תחום נוסף שהגברים החרדים נוכחים בו יותר מהגברים היהודים הלא-חרדים הוא שירותי בריאות, רווחה וסעד: 7.5% מהגברים החרדים העובדים מועסקים בשירותים אלו, לעומת 4.5% משאר העובדים היהודים.

שני ענפים בולטים אצל הגברים היהודים הלא-חרדים באותה שנה היו מינהל ציבורי וביטחון (7.5%) ושירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים (7.5%). שיעור המועסקים החרדים בכל אחד מהענפים האלה היה 3.5% ו-4% בלבד (בהתאמה).

פילוח מיוחד שערכנו של ענף ההיי-טק בשנת 2023 העלה שרק 3.5% מהגברים החרדים עסקו בתחום זה, לעומת 20% מהגברים היהודים הלא-חרדים.

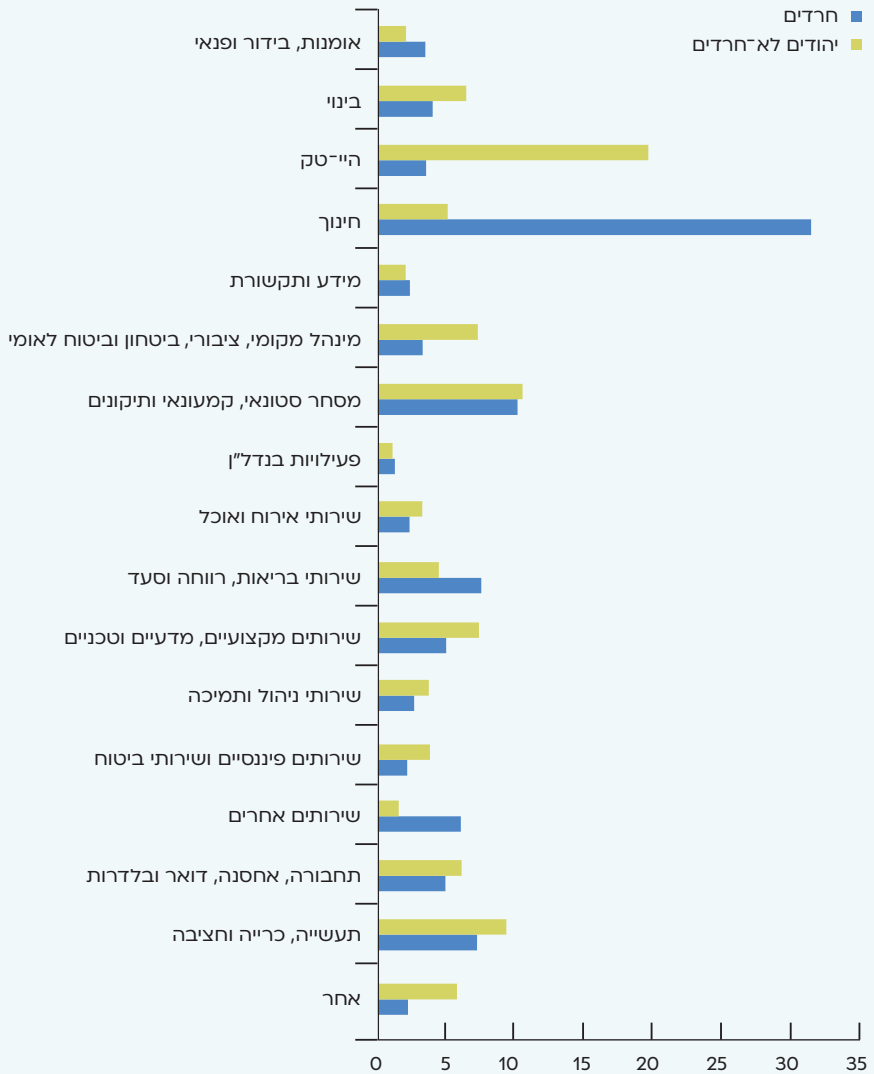
אצל הנשים הפערים דומים: שיעור הנשים החרדיות שהועסקו ב-2023 בחינוך (42%) היה גבוה בהרבה משיעור המועסקות בתחום זה באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (18.5%). הסיבה לכך היא בראש ובראשונה מספר הילדים הגדול באוכלוסייה החרדית, המצריך מספר גדול יותר של עובדות ועובדים במערכת החינוך. נוסף על כך, נשים חרדיות רבות מעדיפות את מקצוע החינוך בשל שעות העבודה הנוחות והאפשרות לעבוד בתוך הקהילה.

שיעור הנשים החרדיות שהועסקו באותה שנה בתחום המינהל הציבורי והביטחון עמד על 3% בלבד, לעומת 6.5% מקרב שאר העובדות היהודיות. תחום נוסף שבו ניכר משקלן הנמוך יחסית של עובדות חרדיות הוא התעשייה (2%, לעומת 5% משאר העובדות היהודיות). בתחום המסחר שיעור הנשים החרדיות עמד על 5%, לעומת 8.5% מהעובדות היהודיות הלא-חרדיות. הפילוח המיוחד של ענף ההיי-טק בשנת 2023 העלה ש-4.5% מהנשים החרדיות עסקו בתחום זה, לעומת 9% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות.

עם זאת, בכמה תחומים ניכר דמיון בין נשים חרדיות לנשים יהודיות לא-חרדיות: למשל בתחום שירותי הבריאות, הרווחה והסעד, שבו שיעור החרדיות עומד על 20% ושיעור היהודיות הלא-חרדיות על 19%.

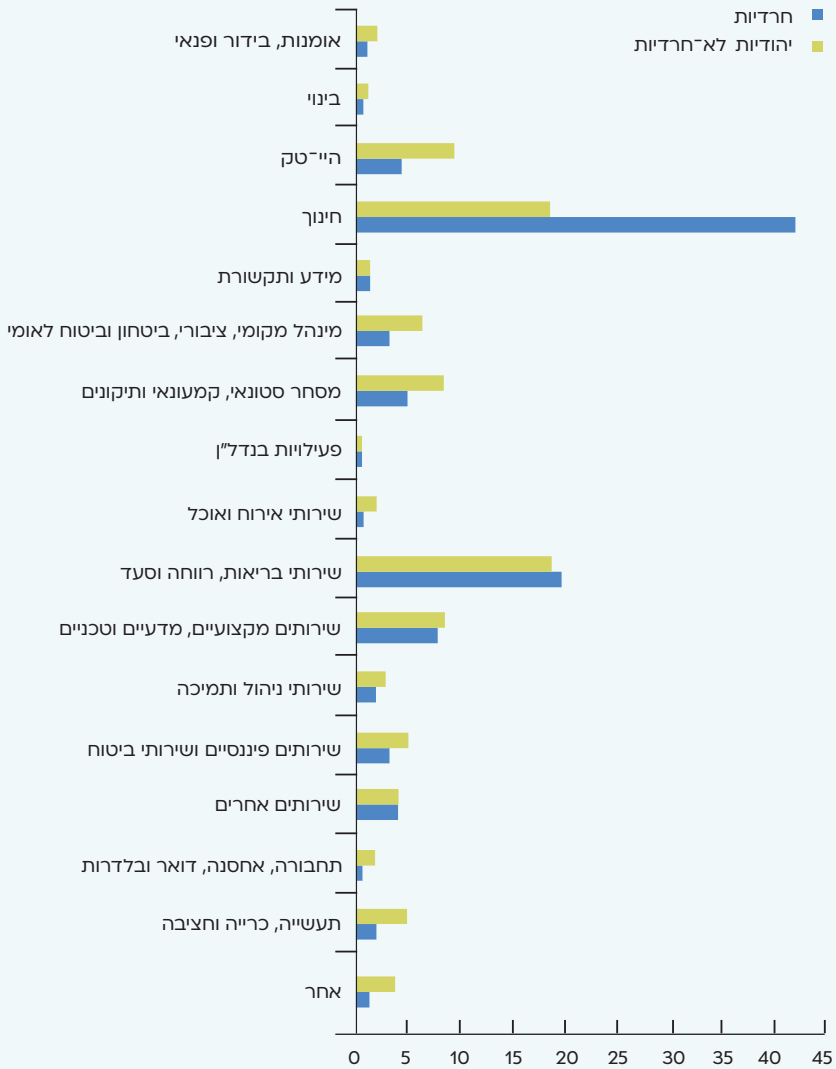
תרשים 4/ד

מועסקים גברים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

תרשים 5/ד

מועסקות נשים, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

בטווח של 9 שנים (2014-2023) לא ניכרת מגמת התקרבות בין ענפי הכלכלה שגברים ונשים חרדים מועסקים בהם לבין ענפי הכלכלה שגברים ונשים יהודים לא-חרדים מועסקים בהם. בשנת 2014, למשל, עסקו 28% מהגברים החרדים העובדים בחינוך, ובשנת 2023 – 32%; בכלל האוכלוסייה היהודית שיעור הגברים שעסקו בחינוך ב-2023 נותר נמוך לאין ערוך – כ-5%. בתחום המינהל הציבורי הפער בין חרדים ליהודים לא-חרדים נותר גדול. גם שיעור הגברים החרדים העוסקים בהיי-טק נותר יציב ונמוך (כ-3%), ואילו שיעור הגברים היהודים הלא-חרדים עלה מ-12% ל-20%.

גם אצל הנשים החרדיות לא ניכרת מגמת התקרבות לנשים היהודיות הלא-חרדיות – 44% מהן עסקו בשנת 2014 בחינוך, לעומת 40% בשנת 2023, אך גם בשיעור העובדות היהודיות הלא-חרדיות בחינוך חלה ירידה קלה (18% ב-2014 ו-17% ב-2023). בשנים 2014-2023 חלה עלייה בשיעור הנשים החרדיות העוסקות בהיי-טק, מ-3% ל-4.5%, אך גם בקרב נשים יהודיות לא-חרדיות חלה עלייה בענף זה (מ-6% ל-9%).

כמו כן, נותרו פערים גדולים בין נשים חרדיות לבין נשים יהודיות לא-חרדיות בכמה תחומים. למשל, בתחום המינהל הציבורי שיעורן של הנשים החרדיות נמוך מאוד, והוא עלה רק בנקודת אחוז בשנים 2014-2023 (מ-2% ל-3%), לעומת שיעור גבוה הרבה יותר של יהודיות לא-חרדיות בענף זה (שעלה באותן שנים מ-10% ל-11%).

לוחות תעסוקה

לוח ד/1

תעסוקה בקרב בני 25–66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 1995–2023 (ב-%)

שנים	סך הכול			גברים			נשים		
	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא-חרדים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא-חרדים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	יהודים לא-חרדים
1995	68	48	73	81	48	83	56	48	64
1997	67	45	72	78	43	81	57	49	64
1999	67	44	73	76	40	79	58	48	66
2001	67	43	73	75	39	79	59	47	67
2003	67	43	73	74	37	78	60	51	68
2005	68	46	75	75	40	79	62	53	70
2007	71	47	78	78	39	82	64	56	73
2009	71	49	77	76	40	80	65	59	74
2011	73	53	79	79	45	82	67	62	76
2013	75	56	82	81	45	85	70	69	78
2015	76	61	82	81	52	85	71	70	79
2017	77	62	83	82	52	86	72	73	80
2019	77	64	84	82	52	87	73	76	82
2021	75	64	83	79	51	85	72	78	80
2023	79	68	85	82	56	87	75	81	83

1 עד שנת 2013 הגדרת חרדי היא לפי מוסד הלימודים האחרון ו/או מגורים באחד מיישובי הגרעין החרדיים: רכסים, כפר חב"ד, ביתר עילית, כוכב יעקב, מודיעין עילית, קריית יערים, עמנואל, מיצד (אספר), מתתיהו ואלומה. כמו כן, עד שנה זו הנתונים הם לגילי 25–64. משנת 2014 החישוב הוא על פי הגדרה עצמית וכולל את גילי 25–66.

מקור: הלמ"ס, נתוני סקר כוח אדם.

לוח ד/2

הכנסה ממוצעת מעבודה שכירה, בני 25–66, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר,
(בש"ח) 2000–2022

שנים	סך הכול ישראל	חרדים ¹	גברים יהודים לא-חרדים	גברים חרדים ¹	יהודיות לא-חרדיות	נשים חרדיות ¹
2001–2000	7,417	5,099	9,651	5,976	5,636	4,095
2003–2002	7,544	5,843	9,874	6,981	5,815	4,900
2005–2004	7,590	5,521	10,012	6,897	6,054	4,475
2007–2006	8,052	5,571	10,699	6,781	6,526	4,651
2009–2008	8,573	5,852	11,367	7,243	7,025	4,927
2011–2010	8,818	6,282	11,670	7,572	7,361	5,316
2013–2012	9,990	7,498	13,255	9,882	8,359	5,561
2015–2014	10,776	6,701	14,380	7,804	9,184	5,839
2017–2016	11,263	7,682	15,180	8,400	9,557	7,117
2019–2018	11,883	7,922	16,006	8,743	10,432	7,293
2021–2020	13,546	8,876	18,964	9,724	12,143	8,148
2022	14,366	9,225	20,464	9,929	13,057	8,617

הכנסה ממוצעת ברוטו לשעה (ממוצעים דו־שנתיים)

2001–2000	42	34	48	35	37	34
2003–2002	44	41	50	42	39	41
2005–2004	44	40	50	40	40	39
2007–2006	46	40	54	41	43	39
2009–2008	49	42	58	43	46	40
2011–2010	51	45	60	46	47	44
2013–2012	56	51	67	56	53	44
2015–2014	61	49	73	48	58	49
2017–2016	64	55	77	53	59	59
2019–2018	68	56	82	55	65	58
2021–2020	72	61	87	56	70	64

1 הגדרת חרדים לפי סוג מוסד לימודים אחרון ו/או מגורים באחד היישובים החרדיים: בני ברק, קריית ספר, אלעד. משנת 2019 הנתונים הם לגילי 25–66. משנת 2020 הגדרת חרדים היא לפי הגדרה עצמית.

מקור: עיבודי הלמ"ס לנתוני רשות המיסים.

מועסקים תושבי ישראל, לפי קבוצת אוכלוסייה, ענף כלכלי ומגדר, 2023 (ב-%)

לא־חרדים	חרדים	סך הכול ישראל	
סך הכול			
7.1	4.1	7.1	תעשייה, כרייה וחציבה
3.8	2.1	5.4	בינוי
9.5	7.1	9.7	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
4.0	2.4	4.7	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
2.6	1.4	2.9	שירותי אירוח ואוכל
1.7	1.8	1.5	מידע ותקשורת
4.4	2.8	3.6	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
0.8	0.9	0.7	פעילויות בנדל"ן
8.0	6.7	7.1	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.3	2.2	3.5	שירותי ניהול ותמיכה
6.8	3.2	5.8	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
11.9	37.9	14.0	חינוך
11.6	14.8	12.1	שירותי בריאות, רווחה וסעד
2.1	2.1	1.8	אומנות, בידור ופנאי
2.8	4.9	2.9	שירותים אחרים
4.8	1.7	6.0	אחר
גברים			
9.4	7.3	9.6	תעשייה, כרייה וחציבה
6.5	4.0	9.5	בינוי
10.6	10.2	11.3	מסחר סטונאי, קמעונאי ותיקונים
6.1	5.0	7.5	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
3.3	2.3	3.6	שירותי אירוח ואוכל
2.1	2.4	1.7	מידע ותקשורת
3.8	2.2	3.0	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
1.1	1.3	0.9	פעילויות בנדל"ן
7.4	5.0	6.4	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
3.7	2.7	3.9	שירותי ניהול ותמיכה
7.3	3.3	6.2	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
5.1	31.6	6.6	חינוך
4.5	7.6	5.0	שירותי בריאות, רווחה וסעד

לא־חרדים	חרדים	סך הכול ישראל	
2.1	3.5	1.8	אומנות, בידור ופנאי
1.5	6.1	1.8	שירותים אחרים
5.8	2.2	6.2	אחר
נשים			
4.9	2.1	4.5	תעשייה, כרייה וחציבה
1.2	0.7	1.1	בינוי
8.4	5.0	8.0	מסחר סיטונאי, קמעונאי ותיקונים
1.8	0.6	1.7	תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות
2.0	0.7	2.1	שירותי אירוח ואוכל
1.4	1.4	1.2	מידע ותקשורת
5.0	3.2	4.2	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
0.6	0.6	0.5	פעילויות בנדל"ן
8.5	7.9	7.8	שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים
2.9	1.9	3.1	שירותי ניהול ותמיכה
6.4	3.2	5.4	מינהל מקומי, ציבורי, ביטחון וביטוח לאומי
18.7	42.2	21.7	חינוך
18.8	19.8	19.5	שירותי בריאות, רווחה וסעד
2.0	1.1	1.7	אומנות, בידור ופנאי
4.1	4.1	3.9	שירותים אחרים
3.8	1.3	5.8	אחר

מקור: הלמ"ס, סקר כוח אדם.

המקורות לפרק ד – תעסוקה

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

כל העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

המקור	התנת-פרק
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם	ד.1. שיעורי תעסוקה
עיבודי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לנתוני רשות המיסים	ד.2. הכנסה חודשית
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סקר כוח אדם	ד.3. תעסוקה, לפי משלח יד

פרק ה

אורחות חיים

אורחות החיים בחברה החרדית משתנים תדיר, ואפשר ללמוד מהם על מערכת היחסים בין החרדים לחברה הישראלית בכללותה. אפשר לראות, למשל, שבשיעור המשתמשים באינטרנט, במספר בעלי רישיונות הנהיגה וברמת המינוע הפערים מצטמצמים. בשל העלייה בשיעור ההשתתפות של החרדים בכל אחד מתחומי החיים האלה ניתן לקבוע כי ניכרת מגמה של השתלבות כלכלית-חברתית של החברה החרדית בחברה הכללית. יהיה מעניין להוסיף ולעקוב אחר מאפייניה הקהילתיים-חברתיים של האוכלוסייה החרדית בכל הקשור לפעילות התנדבותית ולהרמת תרומה כספית גדולה לקהילה, הנפוצות הרבה יותר בחברה זו בהשוואה לחברה היהודית הלא-חרדית.

לעומת זאת, מבחינת שיעור ההשתתפות בשירות הצבאי והלאומי-אזרחי הפערים בין האוכלוסייה החרדית לאוכלוסייה הלא-חרדית דווקא גדלו בעשור האחרון. מלחמת חרבות ברזל העצימה את הפער בין שתי האוכלוסיות בשל המחלוקת הגדולה בסוגיית גיוס חרדים.

בפרק זה מוצגים גם דפוסי ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות לכנסת, בכלל זה בבחירות 2022, שיש בהם משום אינדיקציה לכוחן הפוליטי של המפלגות החרדיות, לתפרושת הגאוגרפית של חרדים בישראל ולחלוקה הפנים-קהילתית בריכוזים החרדיים.

האם בעקבות התהליכים הכלכליים והחברתיים המשנים את פניה ישתנו המאפיינים הקהילתיים והמרחביים של החברה החרדית הישראלית, או ישתמרו לצד השינויים? ימים יגידו. השנה האחרונה, שנת מלחמה, יצרה קיטוב גדול ומתח בין החברה החרדית לחברה הכללית ומסגרה אחרת את תהליכי השינוי של החברה החרדית.

ה.1. שירות צבאי ושירות לאומי-אזרחי

תמונת מצב

בשנת הגיוס 2022 (יולי 2022-יוני 2023) הצטרפו לשירות הצבאי והלאומי-אזרחי 1,758 גברים חרדים, שהם כ-15% מהבנים בוגרי מערכת החינוך החרדית. 1,266 מהם התגייסו לצה"ל ו-492 התנדבו לשירות לאומי-אזרחי. על שנת הגיוס 2023 יש נתונים על השירות הלאומי-אזרחי בלבד – בשנה זו הגיע מספר המשרתים החרדים ל-814. מבין הפונים לשירות לאומי-אזרחי, 34% משרתים בשירות ביטחוני ו-66% במסלול חברתי.

נראה אפוא שמקרב הגברים החרדים המתגייסים הרוב פונים לשירות צבאי ולא לשירות לאומי-אזרחי. הסבר אפשרי לכך הוא האפשרויות שהשירות הצבאי מציע בכל הנוגע

להכנה לשוק העבודה, שכן במקרים מסוימים הוא מלווה בלימודי מקצוע. סיבה נוספת היא שהשירות הצבאי נחשב בעיני הצעירים החרדים תרומה משמעותית יותר לחברה מהשירות הלאומי-אזרחי.

הפונים לשירות הלאומי-אזרחי מעדיפים לשרת לרוב במסלול פנים-קהילתי שניתן בדרך כלל לשלבו עם לימוד תורה. אם הם מצטרפים לשירות לאחר נישואיהם, הם רואים בו תחליף ליציאה מלאה לעבודה. ואכן, 42% מבין הפונים לשירות לאומי-אזרחי בשנת 2023 היו בני 24 ומעלה. נוסף על כך, האינטרס של המדינה הוא להעדיף את השירות הצבאי, ולכן חרדים יכולים לפנות לשירות לאומי-אזרחי רק מגיל 21.

מגמות

בשנים 2007-2010 ניכר גידול מהיר במספר החרדים שפנו לשירות צבאי ואזרחי – ממאות ספורות של מתגייסים בשנה הגיע מספר הפונים החרדים לכל אחת מהמסגרות, צה"ל והשירות הלאומי-אזרחי, ל-1,000 בשנה. מספר החרדים המתגייסים לשירות צבאי הוסיף לעלות עד שנת 2015, והגיע לכ-2,000 בשנה, אך מאז חלה ירידה דרמטית במספר המתגייסים החרדים, ומספרם בשנים האחרונות התייצב על מעט יותר מ-1,000 בלבד.

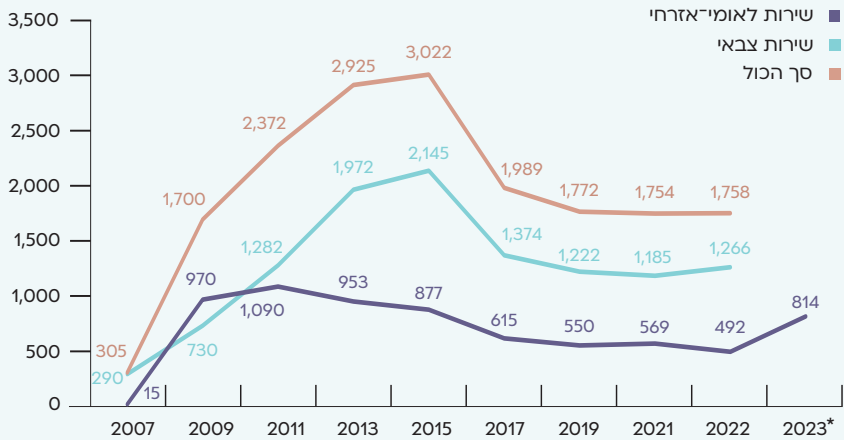
הכרסום במספר החרדים מתנדבי השירות הלאומי-אזרחי היה רצוף. הוא החל כבר בשנת 2011, ובשנת הגיוס 2022 הצטמצם עד כדי פחות מ-500 מתנדבים בשנה. הירידה במספר המתנדבים החרדים לשתי מסגרות הגיוס הביאה לכך שלמרות הגידול הטבעי במחזורי הגיוס, מספר הפונים החרדים לשירות עמד בשנת הגיוס 2022 על 55% בלבד מהמספר בשנת הגיוס 2015. עם זאת, בשנת 2023 ניכרת קפיצה של 64% במספר המתנדבים לשירות הלאומי-אזרחי לעומת שנת 2022. מרבית העלייה בשנה זו הייתה בשירות האזרחי-ביטחוני, שמשקל המשרתים בו בקרב כלל החרדים שפנו לשירות עלה באותה שנה מ-25% ל-34%. הסיבה לכך היא הרצון לסייע למאמץ הביטחוני בשל מלחמת חרבות ברזל (נתוני שנת הגיוס 2023 נמדדים עד יוני 2024).

העצירה בגידול במספר המתגייסים החרדים לצה"ל עשויה לנבוע מהמתח שנוצר בין המגזר החרדי לצבא בעקבות התיקון לחוק שירות ביטחון משנת 2014, שנחשב מאיים מבחינת החברה החרדית. עם זאת, מספר המתגייסים חזר וירד גם לאחר העברת התיקון לחוק שיזמו המפלגות החרדיות בשנת 2015. גם המוטיבציה של הצבא לגיוס חרדים ירדה במרוצת השנים, בין השאר לנוכח העובדה שלא הוצבו לצבא יעדים מספריים לגיוס חרדים, בחוק או בהחלטת ממשלה (עד שנת 2016 היו יעדים לגיוס בחוק או בהחלטת ממשלה).

הירידה במספר החרדים הפונים לשירות הלאומי-אזרחי בעשור האחרון עשויה לנבוע מהורדת גיל הפטור מגיל 28 לגיל 24 (עומד כרגע על 26), וכן מהארכת משך השירות הלאומי-אזרחי משנה לשנה וחצי (2014). סיבות אלו ואחרות הפכו את השירות הזה לאטרקטיבי פחות לגברים חרדים.

תרשים ה/1

חרדים שהחלו להתנדב לשירות לאומי-אזרחי ולשירות צבאי, 2007-2023
(במספרים מוחלטים)

* לשנת 2023 יש נתונים על השירות הלאומי-אזרחי בלבד.

ה.2. שימוש באינטרנט

תמונת מצב

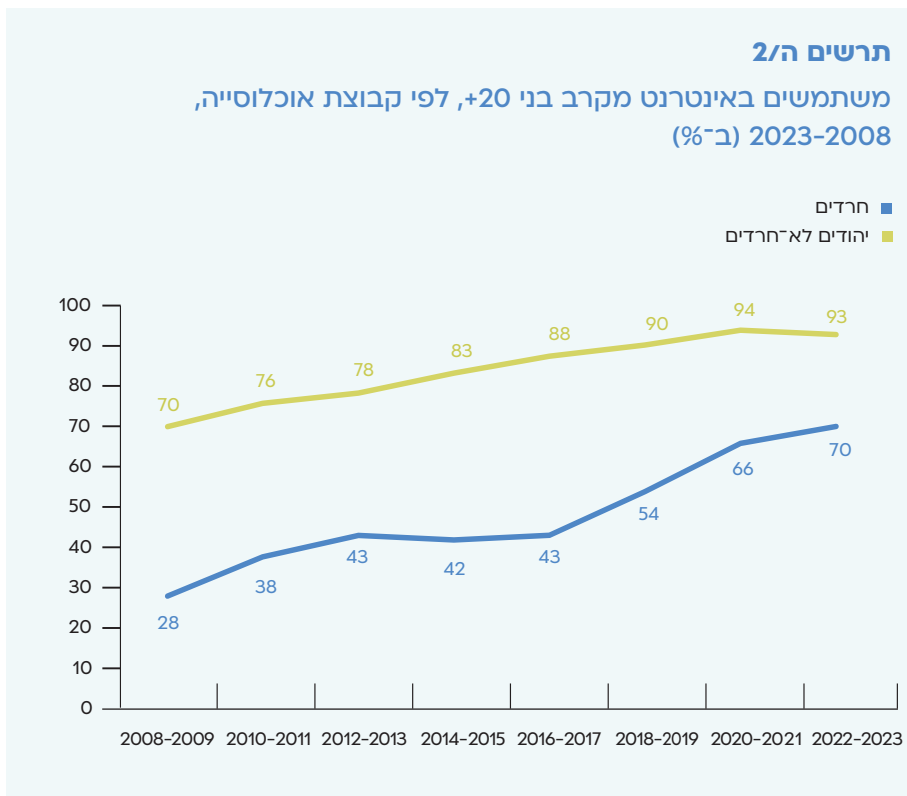
בשנים 2022-2023 דיווחו רוב גדול מהאוכלוסייה החרדית הבוגרת על שימוש באינטרנט (70%), ולא נמצאו הבדלים גדולים בין גברים (69%) לנשים (72%). שיעור המשתמשים בקרב היהודים הלא-חרדים עמד על 93%.

מגמות

בעשור האחרון חלה מהפכה של ממש בשימוש האוכלוסייה החרדית באינטרנט. שיעור המשתמשים ברשת הכפיל את עצמו ויותר – מ-28% בשנים 2008-2009 ל-70% בשנים 2022-2023. גם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית גדל שיעור המשתמשים באינטרנט באותן שנים, אך בקצב מתון בהרבה – מ-70% ל-93%.

היקף השימוש באינטרנט נגזר מהחדירה רחבת היקף והממדים של הטכנולוגיה לעולם החרדי, וכן מהפלטפורמות הרבות שאפשר להיכנס דרכן לאינטרנט, למשל, טלפונים חכמים. יש לשער שגם הגידול במספר המועסקים ובמספר הסטודנטים החרדים משפיע

על החשיפה של אוכלוסייה זו לאינטרנט ועל השימוש ברשת. לכל אלו יש להוסיף את השינויים במאפייני תרבות הפנאי והצריכה החרדית, כלומר שימוש הולך וגדל באינטרנט לשם רכישת מוצרים, וגם לצריכת אמצעי תקשורת ולצרכים חברתיים (השתתפות ברשתות חברתיות כמו פייסבוק, ווטסאפ וטוויטר). בעקבות מגפת הקורונה עלה במהירות שיעור המשתמשים באינטרנט בחברה החרדית. הקורונה הדגישה את הצורך בחיבור לאינטרנט בכל בית, כדי להמשיך בשגרת החיים בהקשרים של תעסוקה, חינוך, קיום קשרי משפחה ולימוד תורה. החרדים שהתחברו לרשת האינטרנט בתקופה זו בחרו שלא להתנתק ממנה גם לאחריה. ניתן גם לראות שההבדל המגדרי, שבעבר מילא תפקיד בשל היותה של האישה החרדית המפרנסת הראשית של הבית, כבר אינו קיים, ושיעור הגברים החרדים המשתמשים באינטרנט דומה לשיעורן של הנשים החרדיות.

ה.3. חופשה בארץ ובחו"ל

תמונת מצב

בשנים 2022-2023 נפשו בארץ 51% מהחרדים בני 20+, שיעור מקורב לשיעור הנופשים בישראל מתוך האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (56%). 18% בלבד מהחרדים בני 20+ יצאו לחופשה בחו"ל בשנים האלה, פחות משיעור הנופשים בחו"ל מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (46%). חופשה בחו"ל מחייבת תקציב גדול מחופשה בישראל, ההתארגנות בכל מה שקשור למזון כשר מורכבת הרבה יותר, ונדרשת גם תודעה והשקפת עולם פתוחות יותר, שהן במידה מסוימת אנטייתזה לאורח החיים השמרני המתחייב מהשתייכות לחברה החרדית. כפי הנראה, אלו הסיבות להבדלים בהרגלי החופשה בין החרדים ליהודים הלא-חרדים.

מגמות

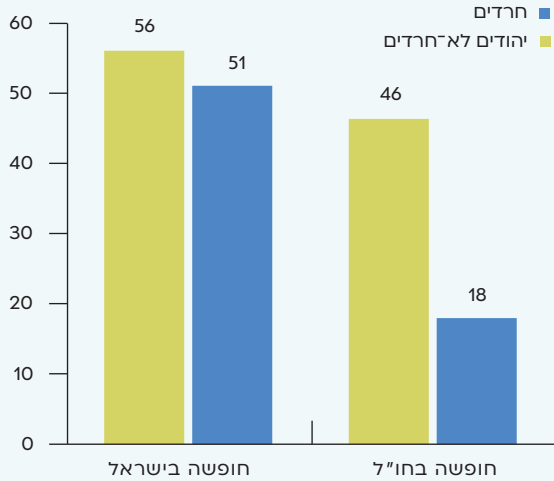
בשנים 2003-2019 חלה עלייה בשיעור החרדים היוצאים לחופשות: בארץ – מ-46% ב-2003 ל-53% ב-2019; ובחו"ל – מ-12% ב-2003 ל-17% ב-2018-2019. העלייה בשיעור החרדים הנופשים בישראל משקפת את הפיכת הבילוי מסוג זה לנורמה רווחת בקרב חרדים, בהיקף דומה ליהודים לא-חרדים.

העלייה בשנים אלו בשיעור הבוחרים לנפוש בארץ ובחו"ל הוסברה במידה מסוימת בגורמים המשפיעים גם על כלל האוכלוסייה, למשל רפורמת "השמיים הפתוחים", ההצטרפות לשוק התעסוקה, המאפשרת עלייה בהכנסה הפנויה והמודעות והולכת ומתפתחת לתרבות הפנאי והנופש גם באוכלוסייה החרדית ובקבוצות מעמד הביניים המתפתחות בתוכה.

לאחר ירידה זמנית ביציאה לחופשה בחו"ל (ואף בישראל) בזמן מגפת הקורונה, ניתן לראות שבשנים 2022-2023 שבו החרדים לנפוש בשיעורים דומים לאלו שהיו לפני המגפה. כך, שיעור הנופשים החרדים בישראל בשנים 2022-2023 עומד על 51%, קרוב לשיעור בשנים 2017-2018 (54%). שיעור החרדים היוצאים לחופשה בחו"ל אף עלה מעט ועמד בשנים 2022-2023 על 18%, לעומת 17% בשנים 2017-2018.

תרשים 3/ה

נופשים בישראל ובחו"ל, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2022-2023 (ב-%)

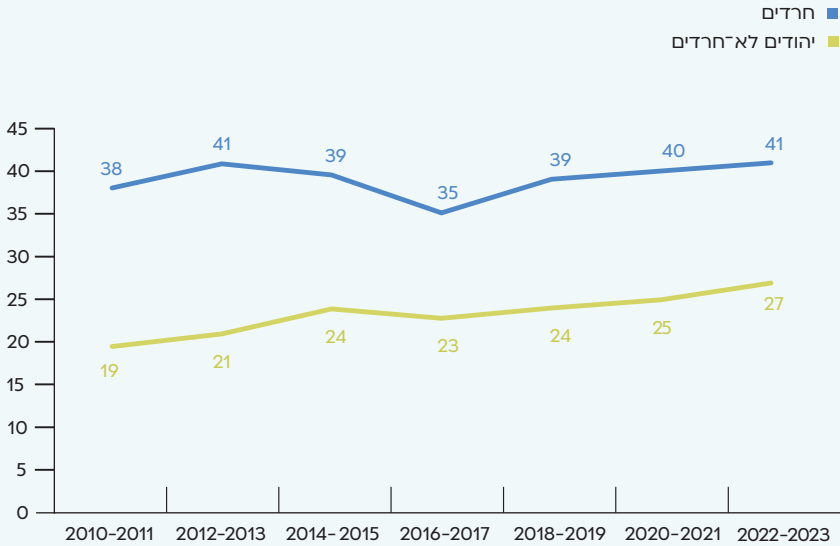
ה.4. התנדבות

תמונת מצב ומגמות

בשנים 2022-2023 עסקו 41% מהחרדים בפעילות התנדבותית, שיעור גדול בהרבה משיעור המתנדבים היהודים הלא-חרדים (27%). בשנים 2010-2023 נשאר שיעור החרדים שעסקו בפעילות התנדבותית דומה ועמד על 38%-40%. באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית, לעומת זאת, גדל בשנים אלו שיעור המתנדבים – מ-19% ל-27%, אך הוא עדיין רחוק משיעורו באוכלוסייה החרדית. ההתנדבות נחשבת חלק מרכזי וחשוב באורח החיים של הקהילה החרדית. רבים מהחרדים מתנדבים בתדירות גבוהה, וההתנדבות היא חלק בלתי נפרד מחיי היומיום שלהם.

תרשים ה/4

מתנדבים מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2010-2023 (ב-%)

ה.5. תרומה כספית

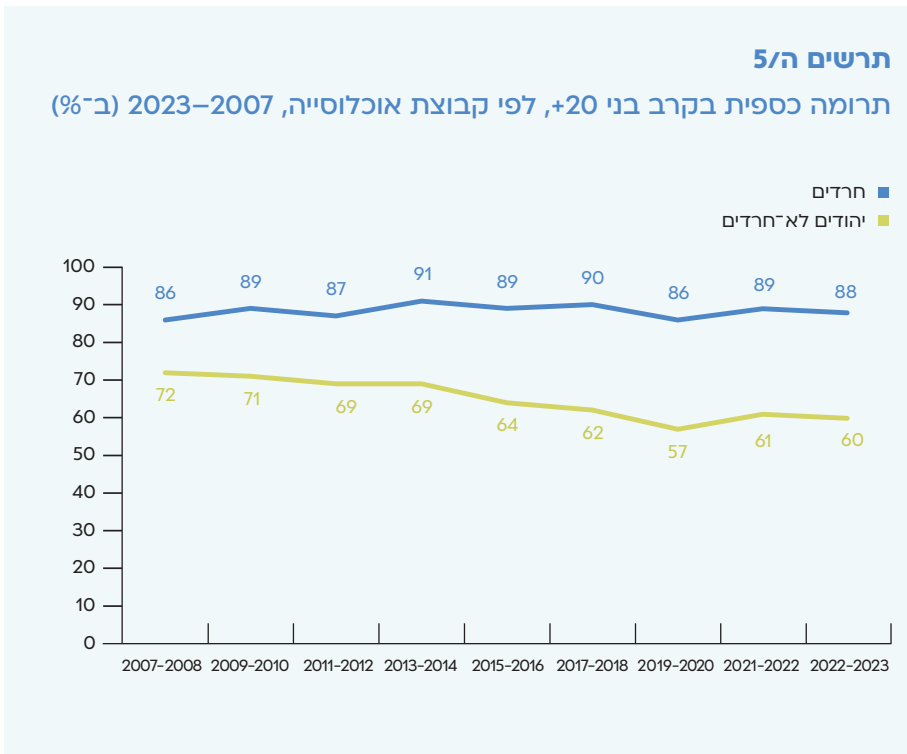
תמונת מצב

בשנים 2022-2023 תרמו 88% מהחרדים בני 20+ תרומה כספית כלשהי, שיעור גבוה בהרבה משיעור היהודים הלא-חרדים שתרמו תרומה כזאת (60%). בשנים אלו הצהירו 62% מהחרדים שהם תרמו יותר מ-1,000 ש"ח, לעומת 25% בלבד מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית שהצהירו על תרומה בסדר גודל כזה.

מגמות

שיעור החרדים שהצהירו כי תרמו תרומה כספית נותר יציב לאורך השנים (86% בשנים 2007-2008 ו-88% בשנים 2022-2023), לעומת ירידה בשיעור המצהירים על תרומה כספית באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (72% בשנים 2007-2008 ו-60% בשנים 2022-2023). בשיעור החרדים שהצהירו על תרומה כספית גדולה נרשמה עלייה ניכרת (46% בשנים 2008-2007 ו-62% בשנים 2022-2023), הדומה לעלייה בשיעור התורמים תרומה כזאת מקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (10% בשנים 2007-2008 ו-25% בשנים 2022-2023). בשתי האוכלוסיות חל אפוא גידול בתרומות הכספיות הגדולות, אך הפער ביניהן נותר גדול.

הממצאים מלמדים שהחברה החרדית מתאפיינת בתרבות המעלה על נס את התרומה, גם בתדירויות תכופות וגם בסכומים גבוהים, ורואה בה חלק בלתי נפרד מאורח החיים.

ה.6. בחירות לכנסת

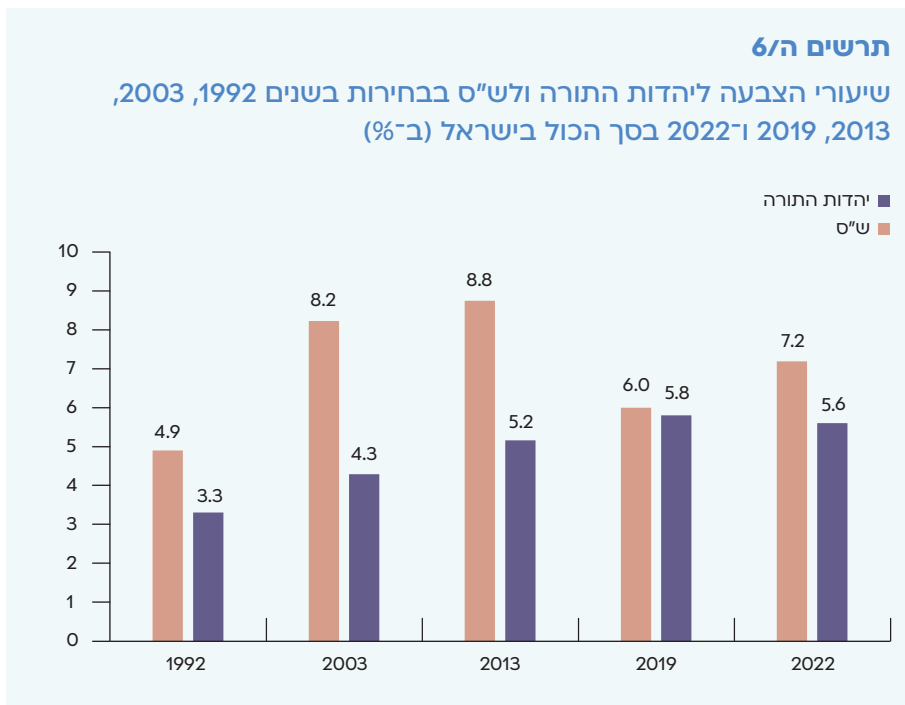
תמונת מצב

בבחירות לכנסת ה-25 (2022) היה שיעור ההצבעה לרשימת יהדות התורה 5.9% (280,194 קולות) מכלל הקולות הכשרים, ולרשימת ש"ס – 8.3% (392,964 קולות). סך כל הקולות לשתי המפלגות יחד עמד על 14.1% (673,158 קולות).

המצביעים החרדים מצביעים בעיקר לשתי מפלגות: ש"ס, שזכתה ב-11 מנדטים בבחירות 2022, ויהדות התורה, שזכתה ב-7 מנדטים. ההצבעה לשתי המפלגות מייצגת שוני במוצא ובאורח החיים. מפלגת יהדות התורה היא מפלגה שכמעט כל מצביעיה הם חרדים, ואילו ש"ס פונה גם לקהל מסורתי ודתי לא-חרדי. עם זאת, בשנים 2015–2021, לאחר פטירתו של הרב עובדיה יוסף שידע לפנות גם לציבור מסורתי, ש"ס הדגישה יותר את האופי החרדי שלה וכחות את ההיבטים המזרחיים-פריפריאליים שאפיינו אותה. וכך, אם בשנים 1994–1999 עמד שיעור החרדים מתוך מצביעי ש"ס על שליש בלבד, בשנת 2021 היו כמעט שני שלישים

(64%) ממצביעה חרדים, ובעקבות זאת היא ירדה מ־11 מנדטים בבחירות 2013 ל־9 מנדטים ב־2021. הסיבה לגידול במנדטים של ש"ס בבחירות 2022 נעוצה בהצלחתה להשיב אליה מצביעים מסורתיים ודתיים, והם שהחזירו אותה לייצוג של 11 מנדטים.

המפלגות החרדיות משקפות גם את השסע העדתי הפנימי במגזר החרדי ומייצגות את שלוש הקבוצות העיקריות שבו: יהדות התורה מייצגת את שתי הקבוצות האשכנזיות - החסידית (סיעת אגודת ישראל) והליטאית (סיעת דגל התורה) - וש"ס את הקבוצה המזרחית־ספרדית.

תפרושת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

שתי ערים שכמעט שליש מהמצביעים למפלגות החרדיות מתרכזים בהן הן ירושלים ובני ברק. בבחירות 2022 היו 17% מסך המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מירושלים ו־12% מבני ברק. ערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) משקפות התפתחות משמעותית במרחב החרדי במדינה. וכך, בבחירות 2022 עמד שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בארבע ערי הפרוור החרדיות על 14% מכלל הקולות לרשימות אלו.

מקור נוסף לחרדים שהצביעו לרשימות יהדות התורה וש"ס בבחירות 2022 היו ערים גדולות שמתגורר בהן מיעוט חרדי המונה מעל 5,000 מצביעים (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה, נתניה, תל אביב, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון), ומהן הגיעו לשתי רשימות

אלו 22% מכלל הקולות. שש ערי פריפריה (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) היו מקור ל-6% נוספים מכלל הקולות ליהדות התורה וש"ס בבחירות אלו.

בסך הכול היישובים שהזכרו הם המקור לכ-70% מכלל המצביעים החרדים לרשימות יהדות התורה וש"ס, והם גם ריכוזי האוכלוסייה החרדית העיקריים.

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

שיעורי ההצבעה למפלגות החרדיות מלמדים על גודלו של הריכוז החרדי ועל החלוקה האתנית הפנים-חרדית בתוכו.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה למפלגות יהדות התורה וש"ס בבני ברק 90% מכלל הבוחרים בעיר (78,892 קולות בחלוקה הזאת: 60% ליהדות התורה ו-30% לש"ס), ובירושלים – 42% (111,478 קולות בחלוקה הזאת: 24% ליהדות התורה ו-18% לש"ס).

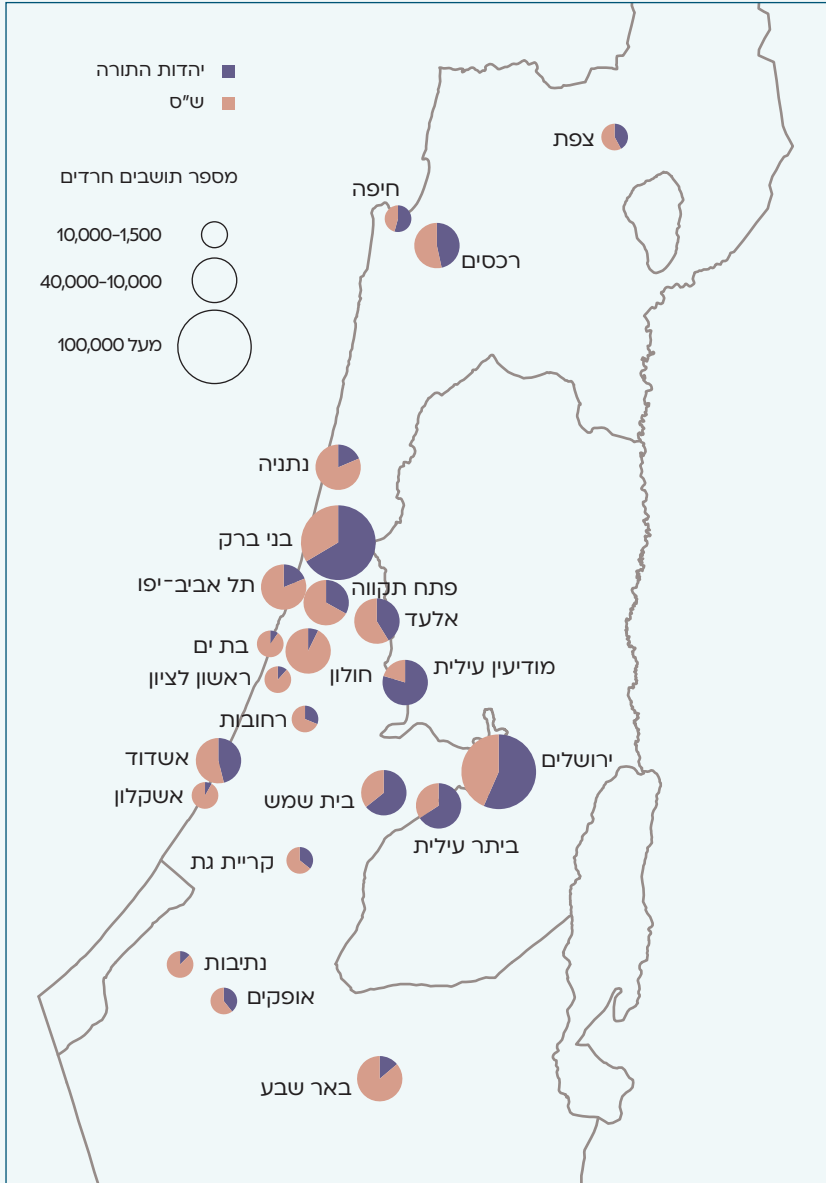
שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס משתנה בכל אחת מערי הפרוור החרדיות בשל המשקל היחסי השונה של חרדים אשכנזים וחרדים מזרחים ביישוב. במודיעין עילית שיעור ההצבעה ליהדות התורה היה 78% (20,662 קולות) מכלל הבוחרים בעיר, לעומת 20% (5,277 קולות) שהצביעו לש"ס; בביתר עילית – 59% (14,081 קולות) ליהדות התורה, לעומת 31% (7,303 קולות) לש"ס; באלעד – 35% (6,862 קולות) ליהדות התורה, לעומת 50% (9,743 קולות) לש"ס; ובבית שמש – 39% (19,871 קולות) ליהדות התורה, לעומת 22% (11,076 קולות) שהצביעו לש"ס.

במבט על הערים הגדולות שיש בהן מיעוט חרדי ניכר שבדרך כלל רוב המצביעים הם לש"ס או שהחלוקה בין שתי הרשימות מאוזנת. בערים אלו חלק ממצביעי ש"ס אינם חרדים: למשל, באשדוד היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס 29% (33,891 קולות), בחלוקה דומה בין המפלגות: 14% ליהדות התורה ו-16% לש"ס; בפתח תקווה – 13% (17,832 קולות), ושיעור ההצבעה לש"ס גבוה יותר (9%) משיעור ההצבעה ליהדות התורה (4%); בנתניה – 15% (16,930 קולות) הצביעו למפלגות החרדיות, עם רוב מוחלט לש"ס (12%), לעומת 3% שהצביעו למפלגת יהדות התורה.

הריכוזים החרדיים בפריפריה מורכבים מאוכלוסייה מסורתית, מאוכלוסייה חרדית מזרחית ומאוכלוסייה חרדית אשכנזית, שהולכת וגדלה בעשור האחרון. נתוני הבחירות מראים שבריכוזים החרדיים בערי פריפריה נבחרות הרוב מצביעים בדרך כלל לש"ס. למשל, בנתיבות היה שיעור ההצבעה ליהדות התורה ולש"ס יחד 49% (10,284 קולות) עם רוב גדול למצביעי ש"ס (43%), לעומת יהדות התורה (6%); באופקים – 38% (6,210 קולות) עם רוב למצביעי ש"ס (23%), לעומת יהדות התורה (15%); ובקריית גת – 24% (7,427 קולות) עם רוב למצביעי ש"ס (15.5%), לעומת יהדות התורה (9%); בערד התמונה הפוכה, 33% הצביעו בה לשתי המפלגות עם רוב גדול ליהדות התורה (31%), לעומת ש"ס (2%).

מפה ה'1

ריכוזי המצביעים למפלגות החרדיות (יהדות התורה וש"ס) בבחירות לכנסת ה-25 (2022)

בשנים 1992–2022 גדל שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס מתוך כלל המצביעים בבחירות פי 1.7 – מ-8.2% ל-14.1%. באותן שנים עלה שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-3.3% ל-5.9%; ושיעור המצביעים לש"ס עלה מ-4.9% ל-8.3%. בשנים אלו התרחש גם שינוי בתפישת המצביעים לרשימות אלו – עלייה במשקלן של ערי הפרוור החרדיות וריכוזי הפריפריה, וירידה במשקלן של ירושלים ובני ברק.

תפישת המצביעים ליהדות התורה ולש"ס

בבחירות 2022 היה שיעור המצביעים מירושלים ומבני ברק לרשימות יהדות התורה וש"ס 29% מכלל המצביעים לשתי הרשימות (17% בירושלים ו-12% בבני ברק) – ירידה לעומת נתוני הבחירות בשנת 1992, שבהן היה שיעור המצביעים לרשימות מערים אלו 34% מכלל המצביעים להן (19% בירושלים ו-15% בבני ברק). שינוי זה מוסבר בעיקר בהגירה מערים אלו לריכוזים חרדיים אחרים.

בבחירות 2022 היה שיעור ההצבעה לרשימות יהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות (מודיעין עילית, ביתר עילית, אלעד ובית שמש) 14% מכלל הקולות לרשימה, לעומת 7% בבחירות בשנת 2003. העלייה נובעת בעיקר מהגידול המהיר במספר החרדים בעיר בית שמש, שהפכה לעיר שמספר המצביעים בה למפלגות החרדיות הוא הגבוה ביותר לאחר ירושלים ובני ברק.

בכל הערים המרכזיות שבהן היו בשנת 1992 מעל 5,000 מצביעים למפלגות החרדיות (אשדוד, פתח תקווה, רחובות, חיפה, נתניה, אשקלון, באר שבע, בת ים, חולון וראשון לציון) חלה בבחירות 2022 עלייה ניכרת במספר המצביעים לש"ס ויהדות התורה, בעיקר בשל הגידול הדמוגרפי החרדי. יוצאת מן הכלל יחידיה לכן היא העיר תל אביב, שבה חלה ירידה במספר המצביעים בשל הגירה של חרדים ממנה. עם זאת, בשנים האלה ירד שיעור המצביעים לרשימות יהדות התורה וש"ס בערים אלו מסך כל המצביעים לרשימות האלה: בבחירות 2022 ניתנו 22% מכלל הקולות בערים אלו ליהדות התורה ולש"ס, לעומת 31% בבחירות בשנת 1992. הקמתן של ערי הפרוור החרדיות הביאה לירידה בנתח של ערים אלו מכלל המצביעים החרדים.

בבחירות 2022 נשאר שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערי פריפריה נבחרות (רכסים, צפת, ערד, קריית גת, אופקים ונתיבות) מתוך כלל הקולות לרשימה (6% דומה לשיעורם בבחירות בשנת 1992).

שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בערים נבחרות מתוך כלל הבוחרים באותה עיר

בשנים 1992–2022 חלו תהליכי התחרדות בשתי הערים שמתגוררים בהן מרבית החרדים (ירושלים ובני ברק). שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בירושלים, שב-1992 היה 22% מכלל המצביעים בעיר, כמעט הכפיל את עצמו ב-2022 – ל-42% מכלל המצביעים. בבני ברק עלה שיעור המצביעים מ-56% (ב-1992) ל-90% (ב-2022).

שיעור המצביעים ליהדות התורה וש"ס בערי הפרוור החרדיות עלה במעט בין הבחירות ב-2003 לבחירות ב-2022. כך, באלעד עלה השיעור מ-83% ל-85%, במודיעין עילית מ-96% ל-97%, ובביתר עילית חלה עלייה גדולה יותר – מ-76% ב-2003 ל-90% ב-2022. השיאנית מבחינה זו היא בית שמש, ששיעור המצביעים בה ליהדות התורה ולש"ס זינק בשנים האלה מ-15% ל-60% מכלל המצביעים. הסיבה לכך היא ההתחרדות שעברה העיר בעקבות ההתרחבות והפיתוח המואצים של רמת בית שמש.

בדיקה של שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס בשנים 1992-2021 בערי מרכז שחי בהן מיעוט חרדי גדול מעלה שברובן הייתה עלייה: בפתח תקווה – מ-7% ל-13%; ברחובות – מ-6% ל-12%; בחיפה – מ-3% ל-7%; ובנתניה – מ-8% ל-15%. באשדוד, העוברת תהליכי התחרדות, שיעור המצביעים ליהדות התורה ולש"ס באותן השנים הכפיל את עצמו – מ-15% ל-29%; ואילו בתל אביב ה"חילונית" הוא ירד במעט מ-6% ל-5%.

גם בערי הפריפריה הנבחרות עלה בשנים אלו שיעור המצביעים החרדים ליהדות התורה ולש"ס: ברכסים – מ-51% ל-89%; ובאופקים – מ-25% ל-38%. בצפת, שעברה תהליכי התחרדות, שיעור המצביעים למפלגות החרדיות הכפיל את עצמו ויותר – מ-17% ל-37%. ואולם העיר שחוותה את ההתחרדות הניכרת ביותר היא ערד, שבה קפץ שיעור המצביעים ליהדות התורה מ-8% בשנת 1992 ל-33% בשנת 2022. שינויים אלו משקפים מגמה של גידול טבעי ויותר מזה – של הגירה של זוגות צעירים חרדים לפריפריה.

לוחות אורחות חיים

לוח ה/1

משתמשים באינטרנט מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,
2008-2023 (ב-%)

שנים (ממוצע דו־שנתי)	סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	יהודים	
		סך הכול (לא כולל לא ידוע)	חרדים
2009-2008	61	66	28
2011-2010	68	73	38
2013-2012	71	75	43
2015-2014	76	80	42
2017-2016	81	82	43
2019-2018	85	87	54
2021-2020	90	91	66
2023-2022	89	90	70

מקור: הלמ"ס, הסקר החברתי.

לוח ה'2

יוצאים לחופשה בחו"ל ובישראל מקרב בני 20+, לפי קבוצת אוכלוסייה,
2003–2023 (ב-%)

שנים (ממוצע דו־שנתי)	סך הכול ישראל (כולל לא ידוע)	יהודים סך הכול (לא כולל לא ידוע)	חרדים	לא־חרדים
חופשה בארץ				
2004-2003	50	54	46	55
2006-2005	50	56	47	57
2008-2007	50	56	45	56
2010-2009	52	57	47	58
2012-2011	52	57	49	58
2014-2013	53	58	46	59
2016-2015	54	60	49	61
2018-2017	54	59	54	60
2020-2019	49	56	53	56
2021-2020	43	47	44	49
2022-2021	45	49	44	50
2023-2022	50	55	51	56
חופשה בחו"ל				
2004-2003	29	30	12	32
2006-2005	30	32	14	33
2008-2007	31	32	12	34
2010-2009	31	33	12	35
2012-2011	34	36	12	39
2014-2013	35	37	12	40
2016-2015	41	44	16	47
2018-2017	46	49	17	52
2020-2019	41	44	15	46
2021-2020	24	26	10	27
2022-2021	23	23	10	25
2023-2022	41	43	18	46

מקור: הלמ"ס, הסקר החברתי.

המקורות לפרק ה – אורחות חיים

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

התנת-פרק

המקור

ה.1. שירות צבאי ולאומי-אזרחי	• צה"ל ורשות השירות הלאומי-אזרחי
ה.2. שימוש באינטרנט	• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.3. חופשה בארץ ובחו"ל	• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.4. התנדבות	• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.5. תרומה כספית	• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי
ה.6. בחירות לכנסת	• ועדת הבחירות המרכזית לכנסת

הנושא המתחלף של הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2023 היה בריאות ואורח חיים. בסקר נשאלו שאלות על תפיסת העולם של הנסקרים בנושא הבריאות הפיזית והנפשית, ועל דפוסי האכילה שלהם, בדיקות רפואיות, פעילות גופנית, ביטוחים רפואיים וזמינות של מידע רפואי.

במישור הסובייקטיבי הנסקרים מהמגזר החרדי מציגים תמונת מצב חיובית. הם מעידים על בריאות פיזית ונפשית טובה ומביעים עמדות חיוביות כלפי מערכות הבריאות. ואולם במישור האובייקטיבי הסקר מעלה פערים בין הציבור החרדי לכלל הציבור היהודי, בתחומים של הסתייעות ברפואה מונעת, קיום אורח חיים בריא (פעילות גופנית ותזונה בריאה), זמינות של מידע רפואי ושימוש בביטוחי בריאות איכותיים.

1.1. עמדות בנושא בריאות

מן הסקר החברתי של הלמ"ס לשנת 2023 עולה תפיסת בריאות עצמית טובה של האוכלוסייה החרדית. החרדים, כקבוצה, סבורים שמצבם הבריאותי טוב (כמו של כלל האוכלוסייה היהודית), והם מעידים על עצמם שמצבם הנפשי חיובי ושהם זקוקים פחות לטיפולים רפואיים. למרות שיעורי העוני הגבוהים במגזר החרדי, המרואיינים החרדים ענו בסקר שהם אינם נאלצים לוותר על תרופות בגלל מצב כלכלי ירוד.

76% מהחרדים הצהירו בסקר 2023 כי מצבם הבריאותי טוב מאוד, לעומת 51% מקרב היהודים הלא-חרדים שהשיבו כך. גם כאשר הנסקרים החרדים נשאלו על השנה שקדמה למועד הסקר, רובם (72%) השיבו שהם חושבים כי מצבם הבריאותי נותר ללא שינוי. רק 7% מתוכם אמרו שמצבם הבריאותי הורע במקצת או בהרבה, לעומת 17% מקרב היהודים הלא-חרדים שאמרו כך. החרדים גם העידו על צורך נמוך בטיפול רפואי במהלך השנה האחרונה בהשוואה ליהודים לא-חרדים (39% לעומת 60%, בהתאמה). החרדים, כמו שאר האוכלוסייה היהודית, אומרים שהם כמעט שאינם נאלצים לוותר על טיפול רפואי בגלל מצב כלכלי גרוע (91%).

אשר לבריאות הנפשית – גם כאן הדיווח העצמי חיובי יותר באוכלוסייה החרדית מזה שבאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. 85% מהחרדים מעידים על עצמם שלא חוו כלל מצב רוח ירוד או רק לעיתים רחוקות. בקרב האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית רק 73% אמרו כך.

גם האמון במערכות הבריאות גבוה בציבור החרדי: 80% מהנסקרים העידו כי הם נותנים אמון במערכת הבריאות במידה רבה או במידה מסוימת (80% גם באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית).

לפי מחקר של מכון טאוב, אפשר לנתח את הדיווח החיובי של האוכלוסייה החרדית משלוש נקודות מבט:

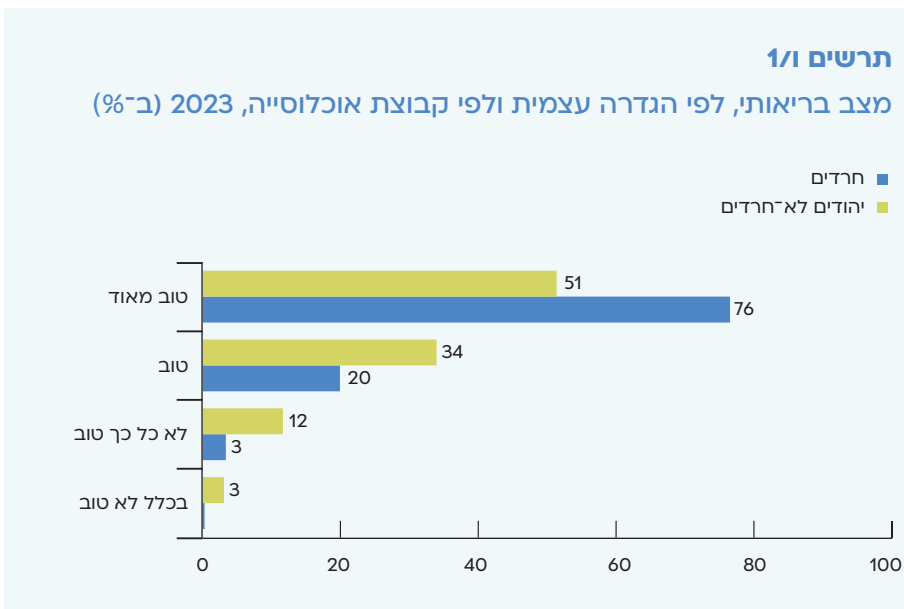
האחת – הדיווח החיובי נובע מתפיסות חברתיות ודתיות שלפיהן לא מקובל להתלונן על בריאות, בייחוד בפני סוקר שאינו מהחברה החרדית. התפיסה היא שיש להציג לפני החברה הכללית תמונת מצב חיובית של החברה החרדית.

השנייה – תוחלת החיים ביישובים שיש בהם ריכוז חרדי גבוה גבוהה ביחס למאפיינים החברתיים-כלכליים של האוכלוסייה החרדית. תוחלת חיים גבוהה זו היא תולדה של הון חברתי חזק בחברה החרדית, השואב את עוצמתו מתפיסת החיים האמונית ומן המעורבות הקהילתית גבוהה.

השלישית – הגיל הצעיר יחסית של האוכלוסייה החרדית. זו הסיבה שכאשר מתקנים את גיל האוכלוסייה הפער בין החרדים לכלל האוכלוסייה היהודית מצטמצם. בקרב נשאים חרדים בגילים 20-59 שיעור המשיבים "טוב מאוד" בשאלה על מצבם הבריאותי הוא 80%, לעומת 64% בקרב עמיתיהם באוכלוסייה היהודית הכללית. בגילים דומים הפער מצטמצם בכשליש.

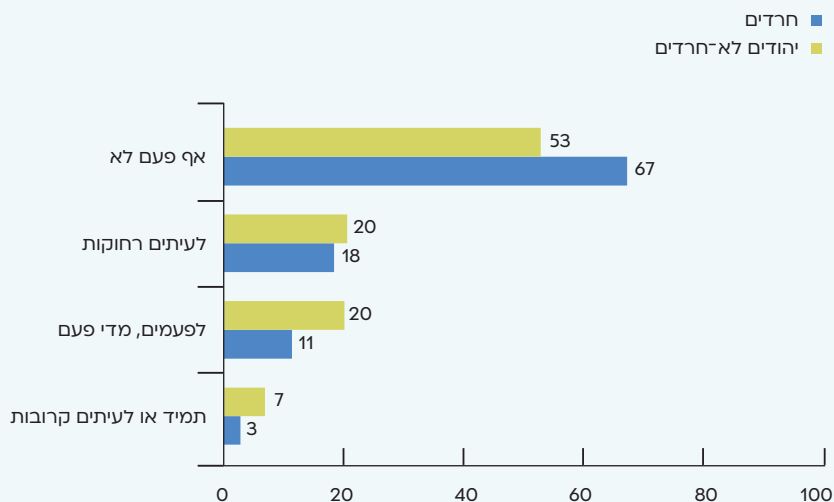
מגמות

גם בשנים 2010 ו-2017 עסק הנושא המתחלף בסקר החברתי של הלמ"ס בבריאות והדיווחים על מצב בריאותי טוב מאוד עולים במרוצת השנים. כך, בשנת 2010 58% מן החרדים דיווחו על מצב בריאותי טוב מאוד, בשנת 2017, 73% מן החרדים ובשנת 2023 76% מן החרדים. בקרב יהודים לא-חרדים חלה עלייה קלה יותר, מ-47% בשנת 2010 ל-51% בשנים 2017 ו-2023.

תרשים 2/1

מצב רוח ירוד, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

2.1. בדיקות ורפואה מונעת

רפואה מונעת כוללת חיסונים, בדיקות המיועדות לגילוי מוקדם של מחלות, שאיפה לאורח חיים בריא ומחקר רפואי. הדאגה לבריאות הציבור ולמניעת מחלות היא אחד היעדים החשובים של הרפואה, והאחריות ליישומה בפועל מוטלת על הצוותים הרפואיים ועל משרד הבריאות. בד בבד כל אדם הוא נדרש לעקוב אחר המצב הבריאותי שלו עצמו, להקפיד על בדיקות תקופתיות ולהתחסן נגד מחלות.

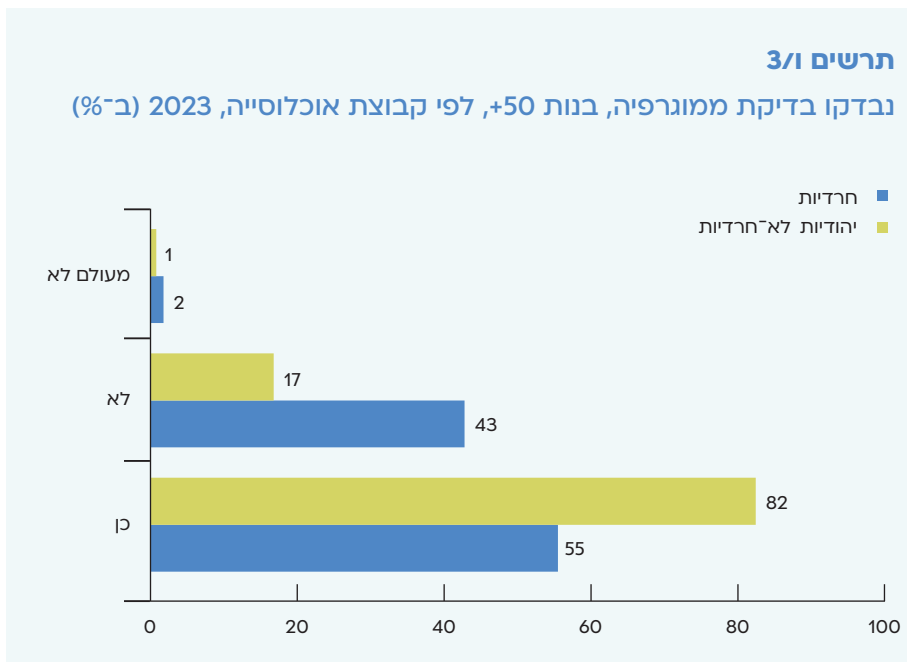
בסקר החברתי של 2023 נשאלו הנסקרים על סוגי בדיקות. התמונה העולה מן הממצאים היא שבציבור החרדי יש מודעות פחותה מבציבור היהודי הלא-חרדי לרפואה מונעת, ושבפועל החרדים נבדקים פחות בבדיקות מונעות ומתחסנים פחות מפני מחלות עונתיות. עם זאת, שיעור החרדים המחסנים את ילדיהם בחיסונים שגרתיים גבוה מאוד, בשיעור דומה לזה שבאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

בדיקת הממוגרפיה לנשים היא בדיקה המיועדת לגילוי מוקדם של סרטן השד, שהוא הסרטן השכיח ביותר בקרב נשים. אבחון מוקדם שלו מציל חיים, והוכח במחקר שבדיקת הממוגרפיה מפחיתה את התמותה מסרטן השד בכ-30%. על פי הסקר החברתי 2023, רק 55% מהנשים החרדיות בנות 50 ומעלה עשו אי פעם בדיקת ממוגרפיה, לעומת 82% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות.

אשר לבדיקת משטח צוואר הרחם (PAP) למניעת סרטן צוואר הרחם – על פי נתוני הסקר החברתי רק 43% מהנשים החרדיות עשו את הבדיקה בשלוש השנים שקדמו לסקר, לעומת 71% מהנשים היהודיות הלא-חרדיות.

בדיקה נוספת שנסקרה היא בדיקת הקולונוסקופיה לאבחון מחלות במעי הגס. מתברר שגם בדיקה זו נפוצה פחות במגזר החרדי: 24% מהחרדים מעל גיל 40 – נשים וגברים – עברו אותה אי פעם, לעומת 53% באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. פילוח לפי מגדר מלמד כי הנשים החרדיות עשו את הבדיקה בשיעורים נמוכים מהגברים החרדים (21% לעומת 27%), והפער בין לבין נשים יהודיות לא-חרדיות גדול אף יותר (21% לעומת 53%).

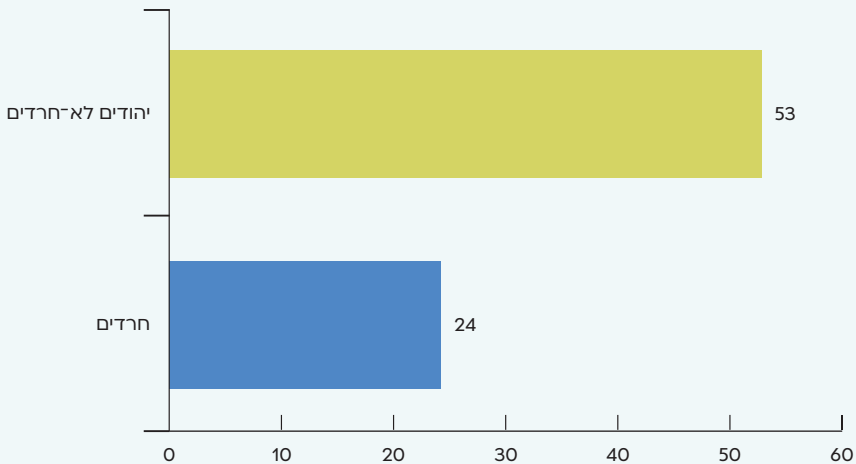
תחום נוסף הקשור ברפואה מונעת הוא החיסונים. חיסונים מיועדים למניעת מחלות זיהומיות ולהגנה מפני מחלות מידבקות. 94% מן ההורים החרדים מדווחים כי חיסנו את ילדיהם בכל חיסוני השגרה בטיפת חלב או בבית הספר, בהתאם לגילם, קצת יותר מיהודים לא-חרדים (92%).

תרשים 4/ו

נבדקו בדיקת קולונוסקופיה, בני ובנות +40, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

מגמות

מהשוואת הנתונים משנת 2010 ו-2017 לשנת 2023 עולה כי בין השנים האלה חלה ירידה בשיעור החרדים העוברים בדיקות רפואיות, לעומת עלייה בשיעור הנבדקים בציבור היהודי הלא-חרדי. בשיעורי הנבדקים בבדיקת הקולונוסקופיה נרשמה ירידה בציבור החרדי (מ-31% ב-2010 ל-21% ב-2017) ואז עלייה קלה (24% בשנת 2023). לעומת זאת, בקרב יהודים לא-חרדים ניכרת עלייה רציפה במרוצת השנים בשיעורי הנבדקים (מ-39% ב-2010 ל-43% ב-2017 ול-53% בשנת 2023).

ממצאים אלו מדאיגים משום שהם מלמדים על מגמה של היעדר שיפור ביחסה של החברה החרדית לרפואה המונעת.

3.1. אורח חיים בריא

אורח חיים בריא כולל הרגלי חיים התורמים לקידום בריאותו של הפרט. מחקרים בנושא מצאו כי אורח חיים בריא תורם למניעת מחלות כרוניות, דוגמת סכרת, דלקת פרקים וסרטן. באורח חיים בריא נכללים מדדים רבים, ובהם תזונה נכונה, פעילות גופנית סדירה, מסת גוף טובה, שינה מספקת והימנעות מעישון ומשתיית אלכוהול. מן הסקר החברתי 2023 עולה כי במרבית המדדים הקשורים לאורח חיים בריא החברה החרדית הישראלית במצב טוב מעט פחות ממצבה של האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית. התחום העיקרי שהאוכלוסייה החרדית רחוקה בו (לרעה) מכלל האוכלוסייה היהודית הוא הפעילות הגופנית. לעומת זאת, שיעור המעשנים במגזר החרדי, ובייחוד בקרב נשים, קטן לאין ערוך מזה שבכלל האוכלוסייה היהודית.

תזונה. שיעור החרדים האוכלים ירקות ופירות נמוכים משיעור היהודים הלא-חרדים. כך, שיעור החרדים האוכלים שני ירקות ביום עומד על 49%, לעומת 58% בקרב היהודים הלא-חרדים. גם צריכת הפירות בקרב חרדים נמוכה יותר, ושיעור החרדים האוכלים שני פירות ביום לפחות עומד על 31%, לעומת 36% בקרב היהודים הלא-חרדים. אכילת דגנים מלאים מקובלת פחות בשני המגזרים, אך מקובלת יותר בקרב חרדים: 24% מהחרדים ו-19% מהיהודים הלא-חרדים אוכלים מעל שני דגנים מלאים ביום.

מדד נוסף הוא אכילה של בשר ודגים. החרדים אוכלים פחות בשר, ו-63% מהם אמרו בסקר שאינם אוכלים בשר יותר מפעם בשבוע; באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית אמרו כך 56%. אכילת דגים דווקא גבוהה יותר בציבור החרדי – 55% אוכלים דגים לפחות פעמיים בשבוע, לעומת 33% באוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

תזונה נכונה כוללת גם שתייה מוגבלת של משקאות ממותקים. שיעור החרדים השותים מעל 2 כוסות משקה ממותק ביום עומד על 34%, לעומת 27% בקרב יהודים לא-חרדים, מנגד, שיעור החרדים שאינם שותים כלל משקאות ממותקים ביום עומד על 52%, לעומת 60% בקרב יהודים לא-חרדים.

השימוש בשמן זית גם הוא מדד לאורח חיים בריא. שימוש בו בתור השמן העיקרי בתוספת למזון אומנם נפוץ בחברה החרדית (67%), אך פחות מבחברה היהודית הלא-חרדית (82%). בשימוש בשמן זית בתור השמן העיקרי בבישול או בטיגון הפערים גדולים יותר (27% בציבור החרדי, לעומת 53% בציבור היהודי הלא-חרדי).

פעילות גופנית. כמחצית (49%) מהחרדים מעידים על עצמם שהם עוסקים בפעילות גופנית, פחות מהאוכלוסייה החרדית הלא-יהודית (61%). בפעילות גופנית אינטנסיבית מבחינת היקף הזמן (4 שעות בשבוע ומעלה) עוסקים רק מיעוט מהחרדים העוסקים בפעילות גופנית (41%), גם כאן פחות מהעוסקים בכך בקרב היהודים הלא-חרדים (61%).

מסת גוף. שיעור החרדים במשקל תקין עומד על 39%, לעומת 46% בקרב היהודים הלא-חרדים.

שינה. מגיל 26 ומעלה מומלץ לישון בין 7 ל-9 שעות ביממה. כמחצית מהחרדים (49%) ישנים 7 שעות ומעלה בלילה, שיעור כמעט זהה לזה שבשאר האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (50%).

עישון. החרדי הממוצע מעשן הרבה פחות מעמיתו היהודי הלא-חרדי – 9% מהחרדים מעשנים, לעומת 21% מהיהודים הלא-חרדים. בפילוח לפי מגדר מתגלים פערים ניכרים. מעשנות: חרדיות – 3%; יהודיות לא-חרדיות – 16%. מעשנים: חרדים – 14%; יהודים לא-חרדים – 27%. גם מבחינת חשיפה לעישון מתברר כי אדם חרדי נחשף לעישון פחות – 69% מהחרדים אינם נחשפים לעישון כלל או רק לעיתים רחוקות, לעומת 60% מן היהודים הלא-חרדים. בקרב נשים הפערים בולטים יותר: 76% מהנשים החרדיות אינן נחשפות כלל לעישון או רק לעיתים רחוקות, לעומת 63% מן היהודיות הלא-חרדיות.

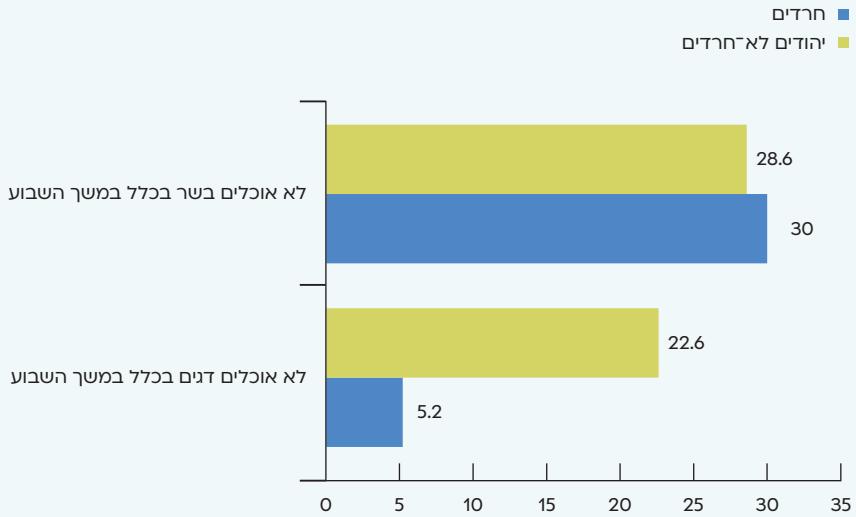
משקפיים. שיעור מרכיבי המשקפיים (או עדשות מגע) באוכלוסייה החרדית (69%) גבוה משיעורו בקרב יהודים לא-חרדים (55%). פער זה בולט במיוחד בקרב גברים: 74% מן הגברים החרדים מרכיבים משקפיים, לעומת 48% מן הגברים היהודים הלא-חרדים. בקרב נשים הפערים קטנים מאוד: 63% מן החרדיות מרכיבות משקפיים, לעומת 61% מן היהודיות הלא-חרדיות.

מגמות

השוואת נתוני הסקר החברתי מ-2010 לנתוני הסקר החברתי 2023 מלמדת על ירידה בדיווח של חרדים על אורח חיים בריא. אשר לפעילות גופנית – ירידה מ-53% בשנת 2010 ל-49% בשנת 2023; שמירה על משקל תקין – ירידה מ-51% ל-39%. ביחס לעישון ניכרת עלייה קלה (8% בשנת 2010 ו-9% בשנת 2023). בקרב היהודים הלא-חרדים חלה באותן השנים מגמה הפוכה: עלייה בשיעור העוסקים בפעילות גופנית (מ-55% ל-61%), יציבות במשקל התקין (46% בשנת 2023 לעומת 47% בשנת 2010), וירידה בשיעור המעשנים (מ-27% ל-21%).

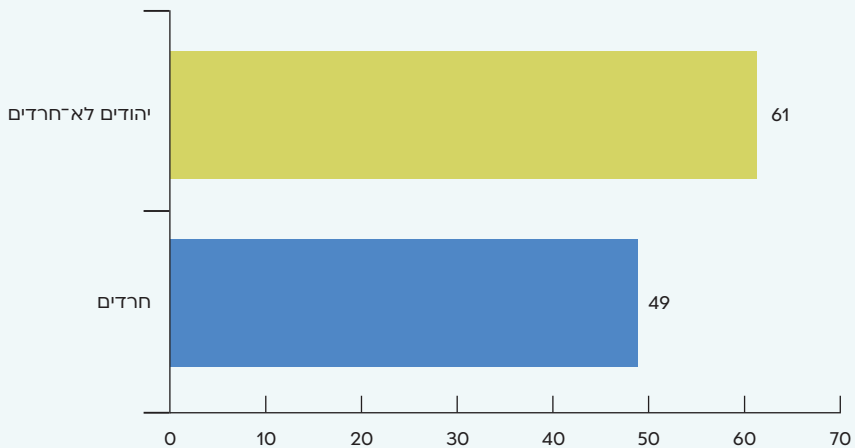
תרשים 5/1

הרגלי תזונה, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

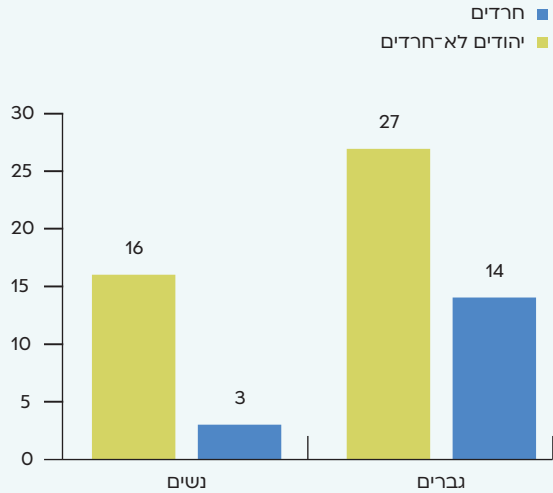
תרשים 6/1

עוסקים בפעילות גופנית, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

תרשים 7/1

מעשנים, לפי קבוצת אוכלוסייה ומגדר, 2023 (ב-%)

4.1. מידע בריאותי וביטוחי בריאות

אוריינות בריאותית משמעה האפשרות והיכולת של האדם לקבל, לעבד ולהבין מידע בריאותי כדי להגיע להחלטות מתאימות הנוגעות לבריאותו. אדם בעל אוריינות בריאותית טובה מקבל החלטות טובות יותר בכל הנוגע לבריאותו.

בתחילת שנות האלפיים נטבע מונח חדש בנושא האוריינות הבריאותית: אוריינות בריאותית מקוונת. המונח מגדיר את יכולתו של אדם לחפש, למצוא ולהבין מידע בנושאי בריאות ממקורות מקוונים, להעריך הערכה מושכלת את המידע שהוא מוצא וליישם אותו נכונה, הכול כדי להתמודד היטב עם בעיות הבריאות שלו במהלך חייו.

בחברה החרדית יש ניסיון להימנע משימוש באמצעים טכנולוגיים, ולכן החשיפה של חברה לאינטרנט פחותה, ומכאן שהאוריינות הבריאותית המקוונת שלהם נמוכה יותר. ממצאי הסקר החברתי 2023 מעלים הבדלים בין החרדים ליהודים הלא-חרדים בחיפוש מידע באינטרנט בנושאי בריאות. וכך, רק 39% מהחרדים אמרו שהם חיפשו מידע בריאותי באינטרנט בשלושת החודשים שקדמו לסקר, הרבה פחות מהאוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (71%).

שיעור המשתייכים לקופות החולים השונות מחולק אצל החרדים כמעט בשווה בין שלוש קופות החולים הגדולות: כללית (29%), מכבי (27%) ומאוחדת (33%). בקרב יהודים לא-חרדים הנתח של קופת חולים כללית (48%) ושל מכבי (34%) גדול הרבה יותר משל מאוחדת (9%).

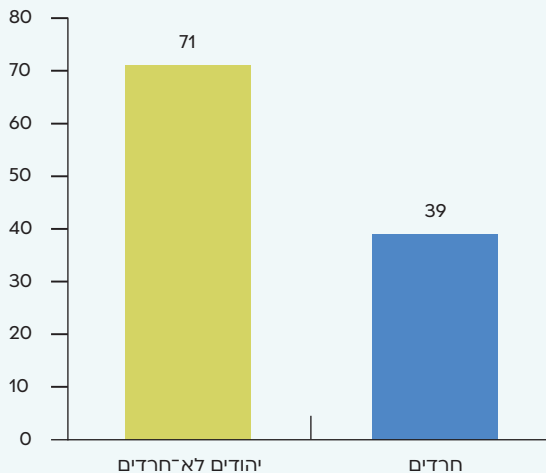
נושא נוסף הקשור לאוריינות בריאותית הוא ביטוחי הבריאות. מן הסקר החברתי עולה הבדל גדול מאוד בין שתי קבוצות האוכלוסייה בכל הנוגע לביטוחי בריאות פרטיים. וכך, בביטוח משלים של קופת החולים מחזיקים רוב מוחלט של החרדים, גם אם פחות מן האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית (83% לעומת 92%). לעומת זאת, בביטוחים הפרטיים יש פער גדול בין שתי האוכלוסיות: רק ל-28% מהחרדים יש ביטוח בריאות פרטי, לעומת ל-54% מכלל האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית.

מגמות

בסקר החברתי של שנת 2023 ניכרת עלייה של ממש בשימוש בביטוחים משלימים ובשימוש באינטרנט לצורך חיפוש מידע רפואי בקרב חרדים, בהשוואה לסקרי 2010 ו-2017. כך, שיעור בעלי ביטוח משלים של קופת החולים עמד בשנת 2010 על 74.5% בקרב חרדים ועלה ל-83% בשנת 2023. שיעור המשתמשים באינטרנט לצורך חיפוש מידע רפואי קפץ בין השנים 2017 ו-2023 מ-12% ל-39%. בקרב יהודים לא-חרדים ניכרה עלייה מתונה יותר: שיעור בעלי ביטוח משלים בקופת חולים עלה מ-88% ל-92% בין השנים 2010 ו-2023. שיעור המשתמשים באינטרנט לצורך חיפוש מידע רפואי קפץ גם הוא מ-23% בשנת 2017 ל-71% בשנת 2023.

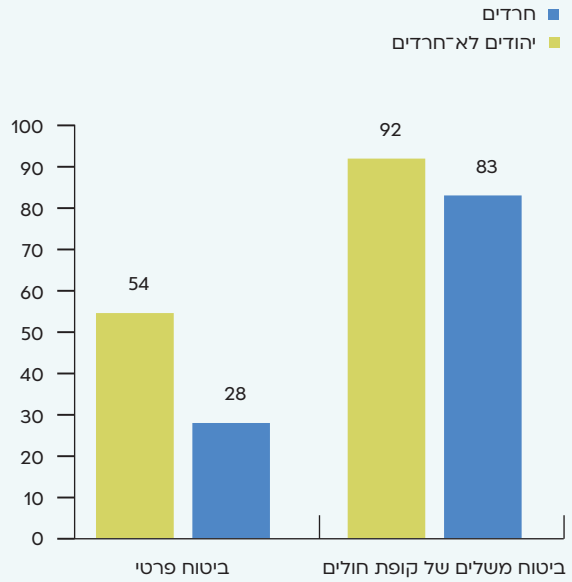
תרשים 8/1

חיפשו מידע בנושאי בריאות באינטרנט בשלושת החודשים האחרונים, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

תרשים 9

מחזיקים בביטוח בריאות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2023 (ב-%)

לוח בריאות

לוח ו/1

מדדי בריאות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2010, 2017 ו-2023

יהודים לא־חרדים 2023	יהודים לא־חרדים 2017	יהודים לא־חרדים 2010	חרדים 2023	חרדים 2017	חרדים 2010	
מצב בריאותי						
51	51	47	76	73	58	מצב בריאותי טוב מאוד
בדיקה ומניעה						
53	43	39	24	21	31	קולונוסקופיה
אורח חיים						
46	47	47	39	46	51	משקל תקין
61	58	55	49	47	53	פעילות גופנית
21	23	27	9	11	8	מעשן כיום
55	62		69	72		משקפיים
מידע בריאותי וביטוחי בריאות						
92	91	88	83	82	74	ביטוח משלים
54		36	28		11	ביטוח פרטי
71	23		39	12		חיפוש באינטרנט

מקור: הסקר החברתי, הלמ"ס.

מקורות לפרק 1 – בריאות

הפרק מבוסס על עיבודים של מחברי השנתון למקורות שלהלן.

העיבודים מופיעים במלואם בלוחות של שנתון החברה החרדית באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, שם מוצגים גם נושאים שאינם מופיעים במסמך זה.

תת-הפרק

1.1. עמדות בנושא בריאות

• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, 2017

• "דוח מצב המדינה – חברה, כלכלה ומדיניות", מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, 2015
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, 2010, 2017

2.1. בדיקה ומניעה

• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, 2017

3.1. אורח חיים

• קל להיות בריא, 2017

4.1. מידע בריאותי וביטוחי בריאות

• הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הסקר החברתי, 2017

• קידום בריאות בישראל – כתב עת ישראלי לחינוך וקידום בריאות, 2014

ד"ר גלעד מלאך הוא עמית מחקר בתוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה. מומחה לתכנון מדיניות ציבורית לאוכלוסייה החרדית, בתעסוקה, בשירות הצבאי, בהשכלה הגבוהה ובחינוך.

ד"ר לי כהנר היא גאוגרפית חברתית. עמיתת מחקר בתוכנית "החברה החרדית בישראל" במכון הישראלי לדמוקרטיה; מרצה בכירה ודיקנית הפקולטה למדעי החברה והרוח במכללת אורנים. עוסקת בהתפתחות המרחב החרדי בישראל ובקבוצות החרדיות המודרניות.

משה בכר הוא רכז המערכת ואחראי הנתונים של השנתון. דוקטורנט במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית, חוקר מגדר ותרבות בחברה החרדית.

החברה החרדית היא חברה מגוונת, מורכבת ודינמית; יחידה ומיוחדת ברבדים מסוימים ודומה לכלל החברה ברבדים אחרים. מהם פניה היום, אילו מגמות מסתמנות בה מאז תחילת שנות האלפיים, במה מתבטאים מאפייניה הייחודיים לעומת כלל החברה, ובמה היא דומה לה? החברה החרדית בישראל גדלה בשני העשורים האחרונים בקצב מהיר ועוברת שינויים מואצים, תולדה של השתלבותה הבלתי נמנעת בחברה הכללית. מעצבי מדיניות וחוקרים, ארגוני המגזר השלישי, אנשי תקשורת והציבור הרחב - כולם סקרנים ורוצים לדעת עוד על התהליכים האלה, אך כדי להשלים את התמונה חסרים להם נתונים ומידע שיטתי, מהימן ועקבי. שנתון **החברה החרדית בישראל 2024** מכנס בפעם התשיעית במקום אחד את מרב המידע הכמותי הקיים היום על החברה החרדית הישראלית, ומסרטט תמונה שלמה ומעודכנת שלה על בסיס מידע סטטיסטי וניתוח נתונים בתחומים רבים וחשובים - דמוגרפיה, חינוך, רווחה ורמת חיים, תעסוקה, אורחות חיים ודפוסי הצבעה בבחירות. הפרק המתחלף בשנתון עוסק השנה בבריאות ובאורח חיים בריא.

0 4500001340 7
דאנאקוד 450-1340

www.idi.org.il

מסת"ב:

978-965-519-476-0

מחיר מומלץ: ₪65

דצמבר 2024